

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Lib. V. cap. 6. & seqq. An Concupiscentia sit peccatum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

» me necessarius est, & quos antiquitate arcessunt idoneos, eorum dicta falsis interpretati-
 » tionibus & alienis ab illorum mente detorqueant. Non est necessum de singulis hoc di-
 » cere loco, satis erit universè de unico capite erroris illorum admonere, quod lucubra-
 » tionum istiusmodi magnam occupavit partem. Etenim si quid apud veteres, Græcos
 » præsertim, increbuit, quod B. Virginem ἀπαύτων, ἀφθάρτων, ἀμίαντων, id est, *immaculatam*,
 » *incorruptam*, *impollutam*, & id genus alia sonare videtur, in hoc avidè tanquam Mercu-
 » rio secundo oblatum sibi involant, & ad rem suam accommodant. Sed non est conse-
 » quens; siquidem illi etiam, quibus placuit, originali labe contactam fuisse Virginem,
 » partim in ipsomet utero ante-quàm nasceretur, partim sub ipsum redemptoris conce-
 » ptum tantà gratiæ sanctitatisque copia superfluum esse putant, ut omnes originalis
 » morbi reliquiæ cum ipso, qui dicitur, fomite concupiscentiæ vel sanata, vel imperpe-
 » tuum compressæ fuerint, quam ob causam immaculata & impolluta dici mereretur, li-
 » cet originali culpâ fuisset perfusa, nam & immaculati & innocentes adpellantur in scri-
 » pturâ, qui præsentem justitiæ & sanctitatis sunt præditi, cum ab originis vitio non fuerint
 » excepti. Frustra igitur sunt, qui iis & similibus ex vocabulis, quæ summam in B. Virgine
 » munditiæ integritatemque significant, confectum sibi putant negotium, ut apud quos
 » ista repererint, eos sibi in testimonium adfiscant illius, quem probare volunt, intacti
 » immaculati que conceptus. Tandem de hac Quæstione controversâ suam sequenti-
 » bus verbis expromit sententiam: *Sanctissimam Dei Matrem ac Virginem existimo non so-
 lum omni proprio & actuali, ut vocant, delicto caruisse, verum originali etiam, sed car-
 nus persuasum istud habeo, ut hoc ad Fidem spectare nolim, neque damnandum credam aut
 severius adpellem, qui seus sentiat.* Cætera, quæ de communi Christianorum circa do-
 » ctrinam hanc consensu, de revelatione huius sententiæ postremis temporibus reserva-
 » tâ, de genere responsum ad argumenta *Thomæ & Bonaventuræ* quorum supra etiam
 » fecerat mentionem, pro opinione contraria ulterius adnectit *Petrus*, quia à copio-
 » præfixo abludunt, & ex antecedentibus probe consideratis iudicium ferri & fieri potest
 » de illis à quibusvis præsentium lectoribus qualicumque iudicio præditi, igitur ad vitan-
 » dam uberiorem, quæ præter spem ferè in nimiam excrevit, prolixitatem nunc quidem
 » prætermittuntur.

LIBRI QUINTI.
 CAPUT SEXTUM & seqq.
 DE QUÆSTIONE

An Concupiscentia originalis sit verè & propriè peccatum?

Sess. V.
 Can. 5.

AD percipiendam Romanensium de hac Quæstione sententiam ante omnia jura
 Synodi Tridentinæ Decretum de eâ audire, quod ita habet: *Manere in baptiza-
 tis Concupiscentiam vel fomitem, sancta Synodus fatetur & sentit, quæ cum ad Ago-
 nem sit relicta, nocere non consentientibus sed utiliter per Christi Iesu gratiam repugnan-
 tibus non valet, quin imò, qui legitime certaverit, coronabitur.* Hanc concupiscentiam,
 quam aliquando Apostolus peccatum adpellat, sancta Synodus declarat, Ecclesiam Catholicam
 nunquam intellexisse peccatum adpellari, quod verè & propriè in re natis peccatum sit, sed
 quia ex peccato est & ad peccatum inclinat. Si quis autem senserit contrarium, anathema
 sit. Qui paucos ante annos hoc Concilium edidit, additis Declarationibus Cardina-
 lium, & citationibus *Johannis Soatelli & Horatii Lucii*, nec non remissionibus *Augustini
 Barbosa*, additionibus quoque *Balthasaris Andreæ*, & Decisionibus Rote Romanensis,
 recentioribus item aliquibus Pontificum Constitutionibus, observavit ad marginem,
 respexisse Concilium hoc Decreto doctrinam *Augustini*, de quâ jam ex instituto agen-
 dum, ubi in antecessum rogandus est lector, ne eum tædio accipiat, si pluscula ex *Bellar-
 mino* adducentur, quia semel est statutum, nihil eorum prætermittere, quæ ad *Augu-
 stini* sententiam pertinere videntur. Ante probationem verò sententiæ, quam *Bellar-
 minus* suscepit defendendam, inter calumnias & mendacia hæreticorum de *Luthero*
 exhibet sequentia: *Lutherus in assertione articulorum imponit Augustino, quod dicitur
 peccatum reatu transire, actu manere. Et rursus in extrema Disputatione, concludamus, in-
 quit, cum pulcherrimo Augustini verbo, peccatum, inquit, remittitur in Baptismo,
 non, ut non sit, sed ut non imputetur. Ecce, est & remanet peccatum, sed non imputa-
 tur.* At nusquam sic loquitur *Augustinus*, neque unum adhuc locum notare po-
 tuerunt adversarii, ubi *Augustinus* dicat, peccatum actu manere, non reatu, vel esse in
 homine, sed non imputari. Dicit quidem, *Concupiscentiam manere post Baptismum,
 sed addit, eam non solum non imputari, sed neque peccatum esse, nisi ratio vitia*
 illi ce-

num. II.

illi cedat. Post hæc in refutatione erroris, quem Lutheranis pariter & Calvinistis imputat, hanc ponit adfectionem Bellarminus, *Naturæ corruptionem sive Concupiscentiam, qualis remanet post Baptismum in renatis, non esse peccatum originis, non solum quia non imputatur, sed etiam quia imputari non potest, cum nullum sit ex se vel ex natura sua peccatum.* Ad hanc contra hæreticos firmendam argumenta ex scripturis pariter & Patribus colligit; & ex scripturis quidem ita, ut explicationes Patrum semper adjungat, nominatim Augustini. Ex scripturis primum occupat locum sequens Jacobi oraculum: *Vnusquisq; tentatur à Concupiscentia sua abstractus & illectus.* Deinde *Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum verò cum fuerit consummatum, generat mortem.* Bellarminus addit, *Hic quatuor res distingui videmus ab Apostolo, Concupiscentiam, id est, potentiam ad peccandi proram ad malum, & tres ejus motus, suggestionem, delectationem & consensum;* & confirmatur hæc explicatio ab Augustino, scribente: *Profecto in his verbis partus à pariente discernitur, pariens enim est Concupiscentia, partus (verò) peccatum. Sed Concupiscentia non parit, nisi conceperit; non concipit, nisi illexerit, hoc est, ad malum perpetrandum voluntas obtinuerit ad sensum.* Secundum principale argumentum sumitur ex Paulo, qui ita loquitur: *Nunc autem non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum, scio enim, quia non habitat in me, id est, in carne meâ bonum.* Bellarminus iterum addit; *His verbis aperte satis docet Apostolus, Concupiscentiam in homine justificato non esse proprie peccatum, quod reum possit facere.* Id dum aliquot rationibus & parallelis quibusdam scripturæ ex utroque Testamento locis probare fuit admissus, ad Augustini quoque auctoritatem provocavit, hæc loca passim ita exponentis, sequentibus præfertim verbis: *Ibi homo primitus lege Dei transgressa, aliam legem suæ menti repugnantem habere cepit in membris, & in obediencia suâ malum sensit, quando sibi retributam dignissimè inobediencia suæ carnis invenit.* Tertium quoque argumentum ex Paulo est, & hicce verbis ejus: *Nihil damnationis est in iis, qui in Christo Iesu sunt.* Quia autem prævidit Bellarminus responsum, *Apostolum dixisse, nihil damnatis esse renatis ob Concupiscentiam, non quod ea non sit damnatione digna, sed quod ejus reatum Deus dimiserit in Baptismo;* idè sollicitus de eo, quod contradicat vel scribat, responsum hanc & oraculi Apostolici explicationem multis de causis non esse solidam dicit. Inter causas duæ priores Augustini nituntur auctoritate, Primò enim, *inquit Bellarminus, si verè crederent Adversarii, dimitti reatum in Baptismo, fateri consequenter deberent, nihil in renatis esse, quod habeat veram peccati rationem; si quidem reatus Augustini testimonio & ipsorum confessione est id, quod proprie dicitur peccatum, sic enim loquitur Augustinus: Hoc est non habere peccatum, reum non esse peccati.* Deindè, reatus est omnino inseparabilis ab eo, quod natura suâ dignum est aeternâ damnatione, qualè esse volunt adversarii concupiscentiam. Nam reatus, qui ab Augustino dicitur peccatum, non est sola ordinatio ad pœnam, hæc est enim bona & à Deo, sed est dignitas seu pœnæ meritum, ut eam adpellat Augustinus. *Nemo nascitur, inquit, nisi trahens pœnam, trahens meritum pœnæ.* In serie testimoniorum ex Patribus defunctorum Bellarminus in primis superbit singulari numero testimoniorum Augustini, quæ ex omnibus Tomis ejus collegit, huc eo adponenda ordine, quo ipsi placuit. E primò duplex habet, quorum prius hoc est: *Aliquandò ratio viriliter etiam commotam cupiditatem refrenat atque compefcit, quod cum sit, non labimur in peccatum, sed cum aliquanta luctatione coronamur.* Postterius autem: *Hoc peccatum, de quo sic locutus est Apostolus, idè vocatur peccatum, quia peccato factum & pœna peccati est, quandoquidem de concupiscentia carnis dicitur.* E Tomo operum secundo, qui non nisi Epistolas partim ipsius Augustini ad diversos, partim quoque diversorum ad Augustinum continet, sequens adducit testimonium: *Quamvis insint, dum sumus in corpore mortis hujus, desideria peccati, si nulli eorum adhiberemus ad sensum, non esset, undè dicemus Patri nostro, qui est in cælis, Dimitte nobis debita nostra.* Et tertio hoc laudat: *Quem admodum aliud est carere febribus, aliud ab infirmitate, quæ febribus facta, revalescere; itenque aliud est infixum de corpore telum demere, aliud vulnus, quod eo factum est, curatione secundâ sanare, ita curatio prima est, causam removere languoris, quod per omnium fit peccatorum indulgentiam, secunda ipsum sanare languorem, quod fit paulatim proficiendo in renovatione hujus imaginis.* Hæc duo demonstrantur in Psalmo, ubi legitur, *Qui propitius fit omnibus tuis iniquitatibus, quod fit in Baptismo; deindè sequitur; Qui sanat omnes tuos languores, quod fit quotidianis accessibus, cum hæc imago renovatur.* E quarto: *Languorem istum culpa meruit, natura non habuit; quam sanè culpam per Lavacrum regenerationis gratia Dei fidelibus jam remittit, c. 7.*

Bbbb

fit. sed

fit sed sub ejusdem Medici manibus adhuc natura cum languore suo configit. Et infra, Proprius fit iniquitatibus, cum peccata dimittit Deus; sanat languores, cum prava compestat desideria; proprius fit iniquitatibus, dando indulgentiam; sanat languores, dando continentiam. Illud factum est in Baptismo confitentibus, hoc fit in Agone certantibus. Equitatis: Illa concupiscentialis inobedientia quanto magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis. Et in opere eodem: Excepto Mediatore unico, & post lavacrum regenerationis, quibusque adhuc parvulis, nemo mundus à sordibus, sicut est scriptum, nec infans, cujus est vita unius dici super terram. Bellarminus addit, comparat hoc loco Augustinus parvulos recens natos cum ipso Christo, quoad munditiam à sordibus peccati, quae comparatio sanè impia esset, si in parvulis baptizatis adhuc essent, ut Lutherani volunt, vera sordibus peccati, quae tamen eis non imputarentur, tamen imputari possent. E Tomo sexto: Opus nuptiarum ab omni crimine defendit Apostolus, dicendo, si acceperis uxorem, non peccasti. At juxta Bellarminum, Lutherus in adseritione articuli numerum & ordine secundi contendit, libidinem inevitabilem sanctorum Parentum dum generant, verum esse peccatum. Et septimo: Nulla damnatio est in eis, qui sunt in Christo Iesu; non enim damnatur, nisi qui concupiscentia carnis consentit ad malum. Et ibidem: Dicitur, Baptismum dare omnium peccatorum indulgentiam, & auferre crimina, non radere, nec ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur quasi rasorum in capite capillarum, unde crescant resuscandae iterum peccata. Sed de ista carnis concupiscentia falli eos credo vel fallere, cum qua necesse est, ut baptizatus, & hoc, si diligentissimè proficit & Spiritum Dei agitur pia mente configat. Hæc etiam si vocatur peccatum, non utique, quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur. Scriptura manus cujusque dicitur, quod manus eam fecerit. Idem repetit alibi & addit, posse etiam dici peccatum, quia est causa peccati, sicut frigus dicitur pigrum, quia facit homines pigros. Et iterum alibi: Omni peccato tarentur justificati, sed non omni malo. Ex octavo operum Tomo, qui enarrationes in Psalmos publicè Auditoribus propositas & à quibusdam exceptas complectitur, duplex iterum fit testimonium. Prius est, opus castum in conjuge non habet culpam. In posteriori dicit eum docere, Petitionem illam, Dimitte nobis debita nostra, non pertinere ad motus concupiscentiae involuntarios. E nono: Numquid, quia deleta est tota iniquitas, nulla remansit infirmitas? Tandem de decimo & ultimo: Restat cum carne conflictus, quia deleta est iniquitas, sed remanet infirmitas. Bellarminus iterum non ignarus eorum, quæ circa hæc Augustini testimonia à parte adversariâ solent urgeri, quatuor solutiones proponit, quas tamen refellere omnibus modis est conatus. Primum, inquit, Bucerus & Chemnitius dicunt, Augustinum, ubi negat, concupiscentiam esse peccatum propriè dictum, non loqui secundum morem scripturarum, sed more vulgi & politicè; vulgo liquidem ex solùm actiones dicuntur peccata, quibus adest voluntatis adensus. At, respondet ita Bellarminus, si eam in re vulgus errabat, quis credat, Augustinum errare cum vulgo voluisse? Deinde, quis sibi persuadere poterit, Augustinum non in concionibus solum & Epistolis, sed etiam in libris maxime seriis, in quibus ex scripturis divinis refellebat Pelagianos, vulgariter & politicè loqui contra scripturarum veritatem voluisse? Denique, si vera esset istorum responsio, Augustinus pernicioso errore populum decepisset; docuit enim, non esse orandum pro remissione motuum concupiscentiae, nisi eis præbeatur adensus, pro quâ tamen remissione orandum esset, si motus illi essent peccata, ut orari voluit Lutherus I. cit. Neque id semel excidit Augustino, sed frequenter ab eo repetitum legimus & inculcatum. Altera responsio est ejusdem Chemnitii, dicentis, peccatum apud Augustinum dupliciter accipi, uno quidem modo pro eo, quod facit reum; alio autem pro eo, quod non facit reum, tamen si verum sit peccatum & vera iniquitas. Atque hujus generis posterioris esse concupiscentiam in renatis, sed Augustinum loqui de generè priori, cum negat, concupiscentiam esse peccatum. At distinctio hæc, inquit Bellarminus, omnino est commenticia, liquidem apud Augustinum omne verum peccatum facit reum; sic enim ipse loquitur: Hoc est non habere peccatum, reum non esse peccati. Et idem ipse peccatum sublato reatu dicit non esse peccatum, nisi rigeret, ut supra ex eodem opere fuit ostensum, & iterum idem in Baptismo non solum reatum, sed etiam iniquitatem tolli dixit alibi. Tertia solutio Calvinii est, Augustinum aliquando timuisse invidiam, quam illi conflare studebant Pelagiani, quasi doceret, per baptismum non omnia remitti peccata, & ideo abstinuisse à nomine peccati, quando loquebatur de concupiscentia; sed postea prostrato jam errore & superatâ invidiâ apertè concupiscentiam vocasse peccatum, ubi ex propriâ loquitur sententiâ. At, ita iterum Bellarminus, licet quidem

lib. I. de Civitate Dei, cap. 21. lib. 20. cap. 26.

de Bono conjug. cap. 11. lib. I. contra duas Epistol. Pelag. c. 10. & 13.

lib. I. de Nupt. & Concup. c. 25. lib. 6. in Jul. c. 5. in Ps. 50. & 118. Tract. 41. in Joh. ferm. 6. de Verb. Apost.

lib. I. de Nupt. & Concup. c. 25. Tract. 41. in Joh.

dem fortasse ob meritum invidiæ aliquando celare veritatem, sed nunquam licet dicere^{lib. 5. in Jul. cap. 5.} falsitatem, præsertim in causa Fidei, ut idem Augustinus docet in libro de Mendacio. In testimonio verò adductis non solum concupiscentia non adpellatur peccatum, sed verbis dicitur apertis, *non esse peccatum, nisi improprie*. Præterea, ubi dicit Calvinus, Augustinum loqui sine timore invidiæ & ex propria mente, nonne dixit apertissime, *Tract. 41. in Joh.* concupiscentiam in renatis reliquam esse infirmitatem, non iniquitatem? *Numquid quia deleta est tota iniquitas, nulla remansit infirmitas?* Ex quo intelligimus, eum de peccato loqui improprie, cum in eodem Tractatu semel aut iterum concupiscentiam vocat peccatum, utens Apostoli verbis, *non regnet peccatum in vestro mortali corpore, &c.* Denique si Augustinus in libro quinto contra Julianum errorem jam prostraverat, & ideo loquebatur liberè multò magis eundem prostraverat errorem in libro sexto, in quo tamen sic ait: *Tu autem, qui putas, quod si malum esset concupiscentia, careret ea, qui baptizatur, multum erras; omni enim peccato caret, non omni malo.* Libri quoque retractationum posteriores sunt libris in Julianum, & tamen loco supra citato scribit apertissime, *concupiscentiam esse infirmitatem, non verò peccatum, nisi per metonymiam.* Denique liber de Perfectione Justitiæ posterior est etiam libris retractationum, & tamen in ejus libri extremo docet, *motus concupiscentiæ involuntarios ad eò non esse peccata, ut pro eorum remissione non sit opus dicere, Dimitte nobis debita, &c.* *Quarta solutio* ex Chemnitio est, qui postquam allegaverat pro se locum Augustini ex quinto contra Julianum libro, à Calvino queque laudatum, hæc subjunxit verba: *Manifestissima hæc est retractatio seu explicatio ejus, quod antè dixerat incommodius, reliquam (in renatis) concupiscentiam non esse peccatum, sed pœnam & causam peccati.* At solutio hæc, scribit Bellarminus, refellitur ex iis, quæ paulò ante sunt dicta. Nam si Augustinus libro hoc quinto illam retractasset sententiam, quæ dixerat, concupiscentiam non esse peccatum proprie, quomodo hoc idem dixisset iterum libro sequenti sexto & locis proximè citatis. *Testimonis Patrum porro subjungit Bellarminus rationes, Augustini autoritate firmatas & vindicatas, adeoque hic non prætermittendas.* *Prima est:* Baptismus non liberat homines à concupiscentia; igitur vel concupiscentia non est peccatum originis, vel Baptismus non liberat à peccato originis. *Non ignoravit autem Bellarminus, quid ex Evangelicorum parte ad hanc rationem responderi soleat, ideo non intermisit eam cum aliqua adponere censurâ.* *Post Lutherum, inquit, respondent alii, per Baptismum non tolli quidem concupiscentiam, sed tamen tolli ejus dominium; id enim facit gratia, quæ per Baptismum confertur, ut concupiscentia non dominetur.* At solutio hæc facile refutatur, *inquit Bellarminus.* Nam si concupiscentia esset peccatum originis, non esset propter dominium, sed propter repugnantiam ad rationem, vel pronitatem ad repugnandum; siquidem peccatum originis est id, quocum nascimur, & quod ab origine etiam infantes trahunt. Nascimur autem cum pronitate ad repugnandum rationi, dominium verò in infantibus non invenitur, sed postea accedit ex consensu voluntatis, & ideo actuale, non originale peccatum est. Itaque Baptismus etiam si dominium tollat, non tamen originis peccatum tollit, si concupiscentia est peccatum originis. Porro, quod diximus, concupiscentiam non propter dominium, sed propter repugnantiam vel pronitatem esse peccatum originis, ex Augustino colligitur manifestè, sic enim ait: *Tale ac tam magnum malum, tantum quia inest, quomodo non teneret in morte, & pertraheret in ultimam mortem, nisi & ejus vinculum in illa, quæ sit in Baptismo, lib. 6. in Jul. c. 5.* remissione peccatorum omnium solveretur. Et ibidem: *Neque nulla est iniquitas, cum in uno homine vel superiora inferioribus turpiter serviunt, vel inferiora superioribus contumaciter reluctantur, etiam si vincere non sinantur.* *libid. c. 8.* Quemadmodum verò debeat intelligi, quod Augustinus dicere videtur, concupiscentiam carnis esse peccatum originis, in solutione argumentorum explicabimus. Nunc solum demonstrare voluimus, eorum sententiam non congruere cum Augustini doctrina, qui dicunt, in Baptismo remitti peccatum originis, ubi tollitur concupiscentiæ dominatus. *Secundæ ratio:* Concupiscentia est effectus & pœna peccati originalis, ergò non est ipsum originale peccatum. Nam tamen si posset unum & idem esse & peccatum & pœna peccati, addo etiam, & causa peccati; tamen hoc sine dubio intelligendum est per comparisonem ad diversa. Neque enim potest intelligi, ut res una sit peccatum & pœna atque effectus ejusdem peccati; quia esset causa & effectus sui ipsius, ac per hoc prior & posterior seipsa. Esse autem concupiscentiam & pœnam & effectum peccati originalis, probatur ex Apostoli verbis *Per unum hominem, &c.* Habemus enim ex hoc

Rom. 5.

loco, mortem esse pœnam & effectum peccati originalis, mors autem est pars corruptionis humanæ naturæ, altera verò pars ejusdem corruptionis est concupiscentia cum ignorantia & aliis ejusdem generis naturæ nostræ inflictiis vulneribus. Igitur eadem ratio videtur esse & mortis & concupiscentiæ. Quare sicut mors est pœna & effectus peccati originalis, ita quoque & concupiscentia est pœna & effectus ejusdem peccati originalis, quod idem Augustinus multis in locis non obscure significat, ut quando scribit: *Concupiscentia est peccati pœna, quia meritis inobedientiæ est reddita.* Et iterum quando dicit, *hominem nasci implicatum reatu Adami, & ob id pœna obnoxium.* Per pœnam intelligit concupiscentiam, de quâ statim subjungit, eam *per Tropum* vocari peccatum, *quia est effectus peccati.* Sed apertissimè id habet Augustinus locis supra ex

lib. 5. in Jul. c. 3. lib. I. retract. c. 15.

tertio & quarto operum Tomo citatis, ubi comparat originale peccatum febribus, concupiscentiam languori, qui sanatis Febribus remanet. *Tertia ratio:* Si homo non nasceretur ex Adamo, & tamen haberet, quam nunc habet, concupiscentiam; non posset in eo concupiscentia vocari propriè peccatum. Igitur concupiscentiam non est esse & ex naturâ suâ peccatum propriè. Hujus argumenti antecedens est Augustini, qui

lib. III. in Jul. c. 12.

concedit, *hominem justè reprehendi non posse, neque esse reum vel peccatorem propter concupiscentiam, si cum ea concupiscentia, quam habet, non propagetur ex Adamo, sed creetur à diabolo.* Et præter Augustini autoritatem res est omninò explorata atque certa; nam tunc concupiscentia res esset omninò naturalis, propter naturalia autem nemo justè reprehendi potest, ut si quis cæcus nascatur ut fatuus. Quod si concupiscentia non esset peccatum, si naturalis esset, profectò non est peccatum per se aut ex naturâ suâ; quod enim ex naturâ sua est peccatum, semper peccatum est, & undecunque tandem oriatur, sive ab homine, sive à diabolo, semper facit reum.

Quarta ratio: Concupiscentia si sumatur pro actu involuntario, id est, pro primis concupiscentiæ motibus, quibus mens resistit, nullum est peccatum; igitur multò minus est peccatum, si sumatur pro ipsa pronitate ad actum. Consequentiâ hujus argumenti concedunt Adversarii, quia pronitatem ideò volunt esse peccatum, quoniam existimant eam pugnare cum lege Dei. Certum est autem, eam non pugnare cum lege Dei, si actus ejusdem cum lege eadem non pugnat. Probemus igitur antecedens, quod ipsi consensu negant communi. Nirairum, concupiscentia in pueris, amentibus & dormientibus peccatum non est, quia non est in potestate eorum, non concupiscere, ut docet Augustinus. At non est etiam in potestate virorum sapientium & vigilantium, non habere primos illos concupiscentiæ motus, ut experientia docet. Igitur illi non sunt peccata, & verè dixit Augustinus: *Quando magis inobediencia concupiscentialis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis.* Sequentia de possibilitate legis implendæ eò reservantur, ubi ex professo & in loco de eâ re agitur. *Atque hæc habet Bellarminus* pro adfrueno Synodi Tridentinæ sententia.

lib. 10. contra fecit. c. 30.

lib. 1. de Civit. Dei cap. 25.

Rom. 6.

Nunc adgreditur solutiones argumentorum contra eam proponi solitarum, & primò quidem ex scripturâ, undè prima objectio hæc est: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.* Non ait Apostolus, non sit peccatum in vestro mortali corpore, sed non regnet, ut notavit etiam Augustinus. Igitur peccatum semper est in nobis, licet non semper regnet. Loquitur autem Apostolus de concupiscentiâ, ut patet ex

Tract. 41. in Joh.

I. cit.

sequentibus, ad obediendum concupiscentiis ejus. Concupiscentia igitur in nobis est semper, & semper est peccatum. *Bellarminus respondet,* tum hoc loco, tum in sequenti capite sæpius concupiscentiam adpellari peccatum *impropriè* per figuram metonymiæ, quod sit causa peccati, si obediatur ei. *Sed contra Lutherus exclamat,* non ipsis licere Angelis, nedum hominibus verba Dei pro arbitrio interpretari, ut quod illa adpellant peccatum, nos defectum & non propriè peccatum esse dicamus. Nam si ita liceat pro arbitrio exponere verba Dei, ubique poterimus nomen peccati per defectum interpretari, & dicere, Adulterium non esse adulterium, Furtum non esse furtum, & de cæteris eodem modo. *At frustra Lutherus ita vociferatur.* Nam non negamus, concupiscentiam dici peccatum, ut Apostolus eam vocat, sed negamus dici peccatum propriè, quod nec Apostolus dixit. Et præterea colligimus explicationem nostram evidenter ex scripturis; nam scripturæ testantur, vocem peccati esse ambiguam, & nunc accipi pro culpâ, nunc pro pœnâ, quæ est culpæ effectus, nunc etiam pro causa peccati, nunc deniq; pro sacrificio, quod est peccati expiatio. Secunda objectio: *Peccatum non cognovi, nisi per legem; nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, non concupisces.* Hic Apostolus

stolus aperte concupiscentiam testatur esse peccatum. Nam primum dicit, se peccatum cognovisse per legem; & postea declarat, peccatum illud esse concupiscentiam, & legem, per quam illud cognovit, dicit esse præceptum, *Non concupisces*. Neque hoc loco potest accommodari distinctio de peccato proprie vel improprie dicto; nam concupiscentia ideo dicitur esse peccatum, quia est prævaricatio divinæ legis, non concupisces. *In responsione ad hanc objectionem* Bellarminus nihil quidem habet ex Augustino, sed in responsione ad objectionem tertiam sequentem aliqua interferit, quæ huc veniunt adponenda: Præceptum, *Non concupisces*, ejus est generis, ut simul media & finem comprehendat. Media sunt, resistere concupiscentiis, eisque non adlentiri, nunquam cedere. Atque hæc ita obligant, ut qui non fecerit, continuo reus existat. Finis est, funditus extirpare concupiscentias, atque id efficere, ut nullus in carne motus oriatur contra rationem. Hunc verò finem lex proponit, ut intelligamus, quò sit nobis juvante Deo tendendum, non ut rei sumus, si id non faciamus, quod facere in nostrâ potestate non est, & quod ad felicitatem futuræ, non ad obligationem vitæ præsentis pertinet, sic enim Augustinus docet, scribens: *Hoc lex posuit dicendo, non concupisces; non quod hic valeamus, sed ad quod proficendo tendamus.* Et alibi: *Multum boni facit, qui facit, quod scriptum est, post concupiscentias tuas non eas; sed non perficit, quia non implet, quod scriptum est, non concupisces.* Ad hoc ergò dixit lex, non concupisces, ut nos in hoc morbo jacere intelligentes Medicinam Gratia quereremus, & in eo sciremus præcepto, quò debeamus in hac mortalitate conari, & quò possit à nobis illa immortalitate beatissima perveniri. Tertia sequitur objectio: *Scio, quia lex spiritualis est, ego autem carnalis sum venundatus sub peccato.* Hoc loco Paulus fatetur, se non servare legem, quia spiritualis illa est, ipse autem carnalis; & non loquitur de lege actiones voluntarias prohibente, hanc enim Apostolus servare se dicit, cum ait, *Quod odi facio, & mente servo legi Dei.* Igitur de lege ipsam nobis insitam ex peccato Adami concupiscentiam prohibente loquitur, atque per hoc illa concupiscentia legi repugnat, & verè proprieque est peccatum. Bellarminus respondet, duas esse hujus loci expositiones, & juxta utramque argumentum rectè solvi posse. Prior est post alios Augustini, existimantis, *Apostolum non loqui de se siveque similibus justis, sed induisse personam hominum impiorum, qui non solum habent fomitem, sed ab ipso etiam fomite vincuntur, & in varia pertrahuntur flagitia, qui rectè dicuntur venundati sub peccato, quia nondum redempti sunt per adplicationem sanguinis Christi, quæ sit per Fidem & Sacramenta.* Et juxta hanc expositionem nullas habet vires argumentum Adversariorum. Posterior expositio idem est Augustini in omnibus ferè libris contra Pelagianos, qui illam priori etiam præfert, quæ nobis etiam probatur magis, præsertim quia Paulus ex iis, quæ dixerat, *Condelector legi Dei secundum interiorem hominem, & non ego operor illud, & mente servo legi Dei, & similibus, illam deducit Conclusionem, Nihil ergò damnationis est his, qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant &c.* quæ indicat manifestè, Apostolum de se & cæteris per Christum renatis esse locutum. Juxta hanc expositionem est dicendum, Paulum non velle significare, legem spiritualem non servari à justificatis, quatenus est opus ad vitandum peccatum; sed, non servari, quantum ad quandam perfectionem, quæ finis est præcepti, ac propterea non est in præcepto proprie. Post aliqua, & interpositis, quæ ad objectionem secundam exhibentur: Ait igitur Paulus, scimus, quia lex spiritualis est, quia nimirum homines fecit spirituales, & spirituales omnino requirit, ut perfecte etiam quoad finem observetur; Ego autem carnalis sum, quia nondum spirituale corpus habeo, inquit Augustinus. Non enim carnalem se vocat Apostolus, quod secundum carnem ambulet, nam id paulò infra negat aperte: sed quod non sit totus spiritualis, qualis erit post resurrectionem. Neque absurdum est, ut sit in illâ etiam vitâ caro spiritualis, si potuit esse in hac vitâ in his, qui carnalia adhuc sapiunt, etiam spiritus ipsè carnalis. Porro, venundatus sub peccato, non quia Christi sanguine redemptus non sum, sed quia idem Apostolus dicit, & nos primitias spiritus habentes intra nos ingemiscimus adoptionem expectantes, redemptionem corporis nostri. Itaque venundatus erat Apostolus cum cæteris in prævaricatione primi peccati, & quoniam redemptus erat quoad animam primitias spiritus habens, expectabat autem corporis sui redemptionem, ideo concupiscentias sentiebat, sed non consentiebat, & propterea adjungit: *Quod enim operor, non intelligo, id est, non scio, non adprobo, vel prius id sit, quam ratio in consilium advocetur, & ideo me ignorante & non*

consentiente fit. *Non enim, quod volo bonum, hoc ago, sed quod odi malum, illud facio.* Ubi, ita Augustinus l. cit. scribit, *facere se dixit non adfectu consentiendi & implendi, sed ipso motu concupiscendi.* Quare Paulus legem, *Non concupisces*, spiritualem non omnino perficiebat, quâ parte adhuc erat carnalis; nec tamen peccabat, quia lex non obligat ad non sentiendum carnis motus, sed ad non consentiendum eis, ut supra diximus, cum hoc sit medium, illud autem finis. Quarta objectio: *Si quod nolo, facio, consentio legi, quia bona est.* Si mens Pauli sentiebat legi, idem certe volebant lex Domini & mens Pauli. Sed mens Pauli nolebat sentire motus Concupiscentiæ, ut patet, quia in-virtus eos sentiebat. Igitur ex lege Domini nolebat eos existere motus, igitur motus illi, quamvis involuntarii, repugnabant legi, ac proinde erant peccatum. Unde Augustinus: *Quid dicis, O lex? Non concupisces. Et ego nolo concupiscere. Non implet legem infirmitas mea, sed legem laudat voluntas mea.* Bellarminus respondet, si præceptum, *Non concupisces*, extendamus cum Augustino ad motus involuntarios, fatemur, eos motus repugnare legi; sed negamus esse peccata, quia repugnant legi, ut finem indicanti, non ut media imperanti, ut supra est explicatum. Sin verò præceptum illud restringamus ad motus tantum voluntarios, *respondemus ad argumentum consentium Pauli cum lege non consistere in eo, quod rem eandem velint aut nolint Paulus & lex, sed quod Paulus velit aut nolit id, quod lex cum jubet velle aut nolle; itaque consentium Pauli cum lege in eo positum esse, quod lex jubet eum resistere Concupiscentiis, & Paulus velit iis resistere ac resistat.* Quinta objectio: *Invenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam malum mihi adjacet.* Ex hoc loco ducit argumentum Calvinus, videtur enim dicere Apostolus, velle se legem servare, & ita bonum facere, sed non posse propter malum adjacens, id est, Concupiscentiam legi repugnantem. *Bellarminus respondet*, locus hic sine dubio ita est obscurus, ut multi Interpretes existiment, aliquid deesse, & alius alio modo defectum resarcire studeat. Sed Augustinus commodum satis indicavit sensum, & in quo nihil debeat subintelligi; vult enim illud Bonum conjungi cum lege, non cum verbo facere, *ut sit sensus*: Invenio igitur, legem bonum quoddam esse mihi facere volenti, id est, volenti bene operari & juxta legem vivere, idem autem invenio, legem esse bonum quoddam, quia malum Concupiscentiæ adjacet mihi. Dum enim ab una parte malum adjacens incitat ad peccatum, ab altera parte lex Domini bona retrahit à peccato. Itaque non potest ex hoc loco effici, non posse legem servari, aut Concupiscentiam involuntariam esse peccatum. Sexta objectio: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis mee, & captivantem me in lege peccati.* Hoc loco videmus Concupiscentiam repugnare legi, & captivare, id est, peccati servum facere, ac per hoc sine dubio esse peccatum. *Bellarminus post plura respondet*, Adpositè legis nomine Concupiscentia est adpellata, quia lex nihil est aliud, nisi regula actionum. Et quemadmodum lex mentis est regula actionis bonæ, quam si sequaris, ages bene; ita concupiscentia est peccandi regula, quam si sequaris, omnino peccabis. Illud autem, captivantem me in lege peccati, rectè exponit Augustinus, docens, *Concupiscentiam dici captivantem*, id est, *captivare conantem*, & captivare, id est, *secundum carnem, non secundum mentem.* Septimâ objectionem prætermittam, quæ nihil ex Augustino habet, octava sequitur: *Velle adjacet mihi, perficere autem non invenio.* At qui non perficit bonum, sine dubio peccat. Et hoc Calvinus est argumentum. *Bellarminus respondet*, Ut quis peccet non faciendo aliquid, requiritur ut debeat & possit illud facere. Nam si quis debeat, & non possit, miser est, non peccator; si possit, & non debeat, minus est bonus, non tamen malus. Id autem de quo agimus, id est, carne non concupiscere, non est in nostrâ potestate, & ideo velle adjacet nobis, perficere bonum nunquam concupiscendi non invenimus. Et ideo concludit Apostolus, *Infelix ego, &c.* Hinc Augustinus scribit: *Hoc est perficere bonum, ut nec concupiscat homo.* Capite sequenti duodecim alia, ex utroque Testamento producit loca Bellarminus, ad quæ respondere tentat, hic & ibi nixus autoritate Augustini, ut videbitur. Quartum ordine & numero est ex oratione Dominicâ, de quâ Lutherus l. cit. observavit, *eam solam omnes concludere sub peccato.* Bellarminus inter alia respondet, *Augustinum dicere, illam orationem, Dimitte nobis debita, &c. non fore necessariam, si nullum aliud haberemus, nisi peccatum originale.* Quintum est desumptum ex parabolis duabus, unâ de fermento in tria sata misso, quæ paulatim sint fermentata; alterâ de Samaritano, qui hominem à latronibus vulneratum, duxerit in stabulum, & plagas ejus non in memento curaverit, sed paulatim curavit.

Rom. 7.

Serm. 5. de
Verb.
Apost.

Rom. 7.

lib. I. con-
tra duas
Epist. Pe-
lag. c. 10.

Rom. 7.

lib. 1. de
Nupt. &
Concup.
c. 30.

Rom. 7.

lib. I. con-
tra duas
Epist. Pe-
lag. c. 10.

Matth. 6.

Epist. ad

Matth. 13.

& Luc. 10.

curari voluerit, Luthero iterum observante, Dominum his duabus Parabolis ostendisse, non continuò hominem liberari à peccato omni, sed paulatim, ac per hoc semper aliquid peccati remanere purgandum. *Bellarminus respondet*, has Parabolas nihil Lutheri causam juvare, rectè enim docere Augustinum, cum scripturæ significant hominem curari paulatim & proficere, non loqui de remissione peccatorum, sed de curatione languoris ex peccato relictæ. Sicut enim, inquit aliud est, eruere telum de corpore, aliud verò, inflatum vulnus per telum sanare; sic etiam aliud est, peccatum tollere, quod in Baptismo fit, aliud autem, vulnus ex peccato factum, id est, concupiscentiã sanare omninò, quod fit paulatim, dum imus de virtute in virtutem. Sed Lutherus causam cum effectu, id est, peccatum originis cū vulneribus ex eo natis confundit. *Sextum* Lutherus ex eo deducit sermone Christi, quo dixit Discipulos esse purgandos, quos antè dixerat esse mūdōs; hinc enim sequitur, post Justificationem adhuc remanere peccata. *Bellarminus respondet*, Purgationem in hominibus justificationis necessariam esse quidem, sed propter actualia peccata, ac præsertim venialia, quæ subrepunt quotidie; non propter originale, quod in Baptismo remittitur perfectè, Augustino in Tractatu octuagesimo super Johannem teste. *Octavum* ex illis est Apostoli verbis, *Renovamini spiritu mentis vestrae*. Non juberet Apostolus jam renatis, ut renovarentur, nisi vetustas in eis superesset aliqua; vetustas autem est peccatum ex primo homine contractum, sicut novitas est gratia secundi hominis largitate donata. *Bellarminus respondet*, Vetustatē in scripturis accipi modis duobus, primo pro peccato originis, secundo pro malis ex peccato relictis; & ideo posse dici hominem & perfectè renovatum per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, & tamen egere (adhuc) renovatione ac renovari de die in diem. Hinc Augustinus ad Julianum: *Exponens verba mea nõ secundum sensum mentium, sed secundum dolum tuum, dixisse me adfirmas, quod gratia non perfectè hominem novum faciat. Nunc hoc dico, attende quod dico, gratia perfectè hominem novum facit.* Et mox, *Nunc etiam perfectè innovat hominem, quantum attinet ad liberationem ab omnibus omninò peccatis, non quantum ad liberationem ab omnibus malis.* Duodecimum & ultimum est ex Johanne, *Si dixerimus, quia peccatum non habemus &c.* Ubinotat Lutherus, non esse dictum, habuimus, sed *habemus*. Nullum verò peccatum semper est in nobis manens, nisi concupiscentia. *Bellarminus respondet*, loqui Johannem de peccatis actualibus, sed quotidianis ac minutis, quæ frequentissima sunt, ut Augustinus docet primo in Epistolas Johannis tractatu. Post testimonia scripturæ ad examen eorum progreditur, quæ & Patribus, & inter eos Augustino etiam laudantur, quamvis ea quoque, quæ ex cæteris Patribus occurrunt, nominatim Cypriano, Hilario, Ambrosio, pro Augustinianis debeant haberi, quia ab Augustino in confirmationem sententiæ, quam contra Pelagianos suscepit defendendam, fuerunt adducta & recepta, adeò ut ferè duo capita eaque non parum proluxa integrè debeant adscribi, ne quid ad rem pertinens videatur studio omisissum, atque hac occasione Chemnitii ad hæc Patrum ex Augustino testimonia provocantis ingenua sinceritas contra gravissimas Bellarmini accusationes defendatur, qui hæc sequentem in modum proponit: *Chemnitius* ex Cypriano quædam verba profert in medium, quæ sunt apud Augustinum, sic autem loquitur Chemnitius, *Cyprianus* apud Augustinum motibus malis de origine venientibus fortiter resistens inquit, *Ne quisquam sibi de puro atque immaculato pectore blandiatur, ut sua fratris innocentia Medicinam non putet esse adhibendam vulneribus, cum scriptum sit. Quis gloriabitur, castum se habere cor; aut quis gloriabitur, mundum se esse à peccatis? Si autem nemo sine peccatis esse potest, quisquis se inculpatum esse dixerit, aut superbus est aut stultus.* *Bellarminus respondet*, incredibilem esse Chemnitii impudentiam & nequitiam, cujus perpetuas, inquit, in Gehennâ sine dubio pœnas luet. *Sciendum igitur est*, Augustino in hoc adversus Julianum libro id fuisse propositum, ut ex testimoniis sanctorum Patrum everteret quinque Pelagianorum argumenta, sic enim ipse loquitur initio libri: *Nunc ipsa argumenta vestra, quibus agitis, ne hominum prima nati vitas originali peccato creditur obstricta, eloquiis sanctorum sunt redarguenda.* Et mox enumerans illa argumenta, *Dicitis, nos adserendo originale peccatum dicere diabolum hominum nascentium conditorem, damnare nuptias, negare, in Baptismo univèrsa dimitti peccata, DEY Merimine iniquitatis arguere, desperationem perfectionis ingerere; hæc quippe omnia contenditis esse consequentia, si credamus, nasci parvulos peccato primi hominis obligatio.* Totodeinde libro varia recitat sanctorum Patrum testimonia, quibus modò unum, modò alterum, modò plura simul ex prædictis evertit argumentis. Adfert igitur præter cætera Cypriani testimonium, ut quintum evertat argumentum, ac probet, posse hominem vivere perfectè,

fectè, etiam si peccatum contraxerit originale, & eo per Baptismum remisso relicta sit in membris nostris concupiscentia, cum quâ perpetuo sit depugnandum, dum vivimus. Testimonium Cypriani ex libro de mortalitate hoc est; *Cum avaritia nobis, cum impudicitia, cum ista, cum ambitione est congressio; cum carnalibus vitiis, cum illecebris secularibus assidua & molesta est luctatio &c.* Post hoc testimonium subiungit Augustinus: *Absit autem, ut sanctum Cyprianum existimemus avarum, quia cum avaritiâ, aut impudicum, quia cum impudicitia, aut ira subditum, quia cum ira, aut ambitiosum, quia cum ambitione, aut carnalem, quia cum carnalibus vitiis, aut hujus seculi amatorem, quia cum illecebris secularibus confligebat. Imò, ideò nihil eorum erat, quia his motibus malis partim de origine, partim de consuetudine venientibus fortiter resistebat.* His verbis docet Augustinus, iudice Bellarmino, sanctum Cyprianum fuisse victorem vitiorum, & malos motus illos de vitiatâ origine venientes non solum non fuisse vera in illa peccata, sed potius eorum fuisse Virtutis & materiam Victoriæ gloriosæ. Caterùm quia periculum erat, ne Pelagiani ex hac Augustini responsione colligerent, posse hominem ita vivere perfectè, ut in nullum unquam laberetur veniale peccatum, quia alius erat ipsorum error, idcirco idem Augustinus subiungit continuò: *Nec ideò tamen in tam periculo laboriosoque certamine Cyprianus nullo hostili feriebatur telo, cum dicat in suâ de Eleemosynis Epistola, ne quisquam sibi de puro &c.* Itaque Augustinus ex testimoniis Cypriani à Chemnitio etiam citatis duos confutat errores, qui hoc tempore ipsi Chemnitio cum Lutheranis omnibus sunt communes. Unus est, non posse eum, qui habuerit originale peccatum, veram operari Iustitiam; existimant enim Lutherani, omnia opera nostra esse peccata, quia contaminentur à concupiscentiâ, quæ ipsorum sententiâ est verè propriæ peccatum. Alter est, nullum esse peccatum naturâ sua veniale, sed omnia per se esse mortalia. Hinc igitur adparet multiplex Chemnitii impudentia. *Primo* enim ita conjunxit illa Augustini verba, *His malis motibus de origine venientibus*, cum illis Cypriani, *ne quisquam sibi de puro &c.* ut videatur Cyprianus dicere, malos motus illos vera esse peccata, etiam cum eis resistitur. At verba priora non Cypriani sunt, inquit Bellarminus, sed Augustini, qui, ut jam diximus, probat ex libro Cypriani de Mortalitate, eum, qui resistit malis motibus, veram adsequi Virtutem, & non solum non peccare, sed etiam mereri coronam. Posteriora autem sunt Cypriani verba, sed ex alio Tractatu, ubi ostendit, homines quantum vis justos & perfectos non carere peccatis venialibus, & ideò Eleemosynæ pharmaco indigere. *Deinde* Chemnitius non solum perperam testimonia sanctorum Patrum usurpat, sed etiam incredibili audaciâ pro se illa adducit, quibus error ipsius, ut jam ostendimus, manifestè planèque convincitur. *Demum* addit ad impudentiam, cum ob hæc, & aliud Hilarii testimonium, quod mox citabimus, his verbis triumphum canit: *Obsecro lectorem, ut hæc Hilarii & Cypriani verba conferat ad Decretum Tridentinum, quod adfirmat in Baptismo ita tolli, quidquid habet veram ac propriam rationem peccati, ut renati officiantur innocentes, immaculati, puri, innoxii. Patres certe contrarium dicunt; & tamen non verentur Tridentini de consensu Ecclesie Catholice gloriari.* Bellarminus subiungit, Imò non veretur hæreticus pervertere Patrum verba, & cum ceciderit in foveam, quam fecit, ita gloriari, quasi alios dejecisset. Sed videamus, quid ex Hilario proferat Chemnitius: *Hilarius*, inquit, vocat corpora nostra *omnium vitiorum materiam*, (&) mala, quæ in nobis sunt, *malitiam per conditionem originis*; & ubi expressè loquitur de renatis, qui repugnant concupiscentiæ, inquit, *Memores illa ipsa corpora nostra omnium vitiorum esse materiam, pro quâ polluti & sordidi nihil in nobis mundum, nihil innocens obtinemus.* Et paulò post: *Augustinus* etiam hanc Hilarii sententiam citat, *Nos in hoc terreni & morticini corporis habitaculo mundos esse non posse, nisi per abluionem Cælestis Misericordie emundationem consequamur, post demutationem resurrectionis terreni corporis nostri effectâ gloriosiore naturâ.* Rursum: *Ipsis Apostolis verbo jam licet Fidei emundatis atque sanctificatis non tamen deesse malitiam per conditionem communis nobis originis docuit Christus*, dicens, sivos, cum sitis mali, *Manh. 7.* nostis bona dare filiis vestris &c. *Respondeo*, inquit Bellarminus, in primo Hilarii testimonio habemus, corpora nostra propter morbum Concupiscentiæ materiam esse omnium vitiorum, quia Concupiscentia, quamvis ipsa propriè peccatum non sit, causa tamen est peccatorum, dum ad peccata stimulat & impellit; & quantum est ex parte Concupiscentiæ, nihil mundum, nihil innocens est in nobis, sed variis peccatis polluti & sordidi sumus. Sed quamvis ita se res habeat, tamen si Domini gratiâ adiuti fortiter Concupiscentiæ resistimus, non solum non polluemur aut sordidamur, sed Coronam

ronam obtinemus, & à peccatis alijs perpetratis per hanc emundamur victoriam, sic enim loquitur idem Hilarius in eodem loco citatus ab Augustino: *Tanta & tam admirabilis in nos Misericordiae DEI bonitas est, ut per quem in Adami offensam generositatem prima & illius beatæ creationis amissimus, per eum rursus id, quod amissimus, obtinere mereamur; tunc enim Diabolus irvidens nocuit, nunc autem, cum nocere nititur, vincitur. Movet enim per infirmitatem carnis nostræ omnia potestatis suæ tela, cum ad lasciviam accendit, Ebrietatem illicit, cum ad odia stimulat, cum ad avaritiam provocat, cum ad cedes instruit, cum ad maledicta exacerbatur; sed cum per firmitatem animi horum omnium surreptentia incentiva reprimuntur, emundamur à peccato per hujus victoriæ gloriam.* Hinc autem deducit per modum conclusionis verba, quæ Chemnitius citat: *Memores igitur & conscii, illa ipsa corpora nostra omnium vitiorum esse materiam, pro quâ polluti & sordidi nihil in nobis mundum, nihil innocens obtinemus; gaudeamus nobis esse hostem, in cujus concertatione, quodam concertationis nostræ bello dimicemus.* Ubi juxta Bellarmini sententiam non dicit Hilarius, nos absolutè pollutos & fordidos esse, & nihil mundum, nihil innocens obtinere; sed ex parte concupiscentiæ, quæ materia est vitiorum, & semper incitat ad peccata, nihil nos nisi pollutionem & sordes habere posse. Ex parte tamen gratiæ, per quam vincimus concupiscentiæ incentiva, non solum sordes & pollutionem evadimus, sed magis etiam emundamur atque purgamur. Alioquin se absolutè polluti & sordidi essemus, etiam quando resistimus concupiscentiæ, ut Chemnitius docet, non diceret Hilarius, *gaudendum nobis esse, quod hostem habeamus,* quæ verba studiose Chemnitius prætermisit. Nam si nihilo minus polluimur & fordiamur, & nihil mundum, nihil innocens obtinemus, certè non gaudendum nobis est, sed flendum; neque verba, *Memores igitur &c.* idem Hilarius tanquam conclusionem ex verbis, *emundamur à peccato per hujus victoriæ gloriam,* deduceret; quomodo enim emundamur per victoriam, si etiam pugnantibus nobis nihil mundum, nihil innocens obtinemus? *Atque hæc de primo.* Alterum & tertium ejusdem Hilarii testimonium Augustinus ad venialia refert peccata. Postquam enim probaverat ex Cypriano, homines justos in hæc vitâ indigere mundatione à peccatis venialibus, idem probat ex Hilario, adductis duobus testimonijs, quæ Chemnitius citavit. Quamvis enim renati, puri, justi & innocentes, ut Tridentinum Concilium loquitur, re-verâ sint, & mundi à peccatis omnibus præteritis sive originalibus, sive actualibus per Baptismum, in hæc tamen vitâ, quæ tota est tentatio, non possunt longo tempore sine aliqua sordide novâ peccati, saltem quotidiani & venialis vivere, undè immundi & mali possunt dici. Possimus præterea duo hæc Hilarii testimonia de pronitate ad malum exponere; quæ tamen proprii nominis peccatum non sit, malum tamen quoddam est ac immundities, & malitia dici potest. Certè illa Domini verba, *si vos, cum sitis mali &c.* quæ Hilarius citat, omnino referri commodè possunt ad pronitatem, ut sensus sit: Si vos, qui ex naturâ corruptâ proni estis ad malum, nostis bona dare filiis vestris; quanto magis Pater cælestis, qui ex naturâ suâ pronus est ad Benignitatem, dabit spiritum bonum petentibus. *Sequitur testimonium Ambrosii,* quod Calvinus & Chemnitius ex eodem Augustino citant. Sed ipsa Chemnitii verba audiamus: *Augustinus ex Ambrosio vocat vitia nostra, quæ legi mentis ex lege peccati resistunt.* Illorum reatus quidem in Baptismo perit, infirmitas verò mansit. Item: *Ambrosius vocat iniquitatem, non illam, quæ deletur in Baptismo; illa namque peccatorum fuit, quæ fecimus, quæ cuncta sunt remissa, atque omnino non sunt.* Illam verò legem peccati, cujus manentis reatus in Sacro Fonte remissus est, propterea vocavit iniquitatem, quia iniquum est, ut caro concupiscat adversus spiritum, quamvis adsit in nostrâ renovatione Justitia. *Ibidem:* Ambrosius dicit quandam delectationem esse DEI mandato adversam, & de illâ Paulum loqui, cum ait, *Video aliam legem in membris repugnantem legi mentis mee.* Ambrosius igitur nostram sententiam ipsissimis verbis reddit & exprimit. *Bellarminus respondet,* tota Chemnitii objectio in tribus posita est vocibus, quod videlicet Ambrosius Concupiscentiam, quæ in renatis est, vocat *vitium, iniquitatem, & delectationem DEI mandato adversam.* Quod attinet vocabulum vitii, dico, per eam vocem significari omnem corruptionem & languorem, etiamsi propriè non sit peccatum. Et hæc non mea, *inquit Bellarminus,* sed Augustini est responsio, sic enim loquitur ibidem: *Iamne discernis, jamne perspicis, jamne respicis, & in Baptismo fieri omnium peccatorum remissionem, & cum baptizatis quasi civile Bellum remanere vitiorum interiorum? Non enim talia sunt vitia, quæ jam peccata sint dicenda, si ad opera illicita spiritum*

Matth. 7.

ritum Concupiscentia non trahat, & concipiat pariatque peccatum. Passiones sunt, vitia sunt; frenanda, cohibenda, sananda sunt. Sed dum curantur, infesta sunt. Quod ad vocem iniquitatis, dico, vocari Concupiscentiam ab Ambrosio iniquitatem, quia est deordinatio quædam & perversitas naturæ contra ordinem in primâ Creatione positum, non tamen propriè peccatum, cum ejusmodi perversitas non sit in voluntate, quæ sola capax est peccati propriè dicti, sed in carne. Nam et si nunc equus freni impatiens dejectus forem, iniquitas est, quia secundum ordinem à DEO in creatione positum debuerunt animalia homini obedire; quia tamen equus nec virtutis nec vitii propriè capax est, ea non est iniquitas, nisi materialiter & improprie. Hoc autem modo intellectam esse in verbis Ambrosii ab Augustino iniquitatem patet ex tribus. *Primo*, quia dicit, hanc iniquitatem esse in carne, non mente; propterea, inquit Augustinus, iniquitatem vocavit Ambrosius, quia iniquum est, ut caro concupiscat adversus spiritum. *Secundo*, quia cum hæc iniquitate in eodem homine Justitiam esse testatur; quamvis, inquit, in nostrâ renovatione adsit Justitia; non potest autem iniquitas propriè dicta cum Justitiâ in eodem homine commorari. *Tertio*, quia idem Augustinus alibi dicit, per Baptismum tolli omnem iniquitatem, & solum remanere infirmitatem; ex quo sequitur, ut concupiscentia remanens, non sit propriè Iniquitas, sed infirmitas. Adde, quod Ambrosius, lib. de *Isaac & Anima*, undè delatum est testimonium, de quo agimus, satis aperte significat, per iniquitatem se corporis passionem intelligere, quæ propriò careat nomine, & iniquitas dici possit per *Tropum*, quia ad iniquitatem perducit. Nam comparat Animam currui, Christum aurige, quatuor virtutes cardinales quatuor bonis equis, quatuor Passiones quatuor malis equis: *Boni equi*, scribit, *Virtutes sunt anime, mali equi sunt passiones corporis, boni equi sunt prudentia, temperantia, fortitudo, justitia; mali equi sunt iracundia, concupiscentia, timor, iniquitas.* Ubi vides, inquit Bellarminus, opponi prudentiæ non vitium stultitiæ, sed passionem iracundiæ; Temperantiæ & fortitudini opponi vides non Vitia contraria, sed passiones. Sic igitur & Justitiæ non opponit vitium contrarium, quæ est iniquitas propriè dicta, sed passionem quandam corporalem, quæ non est iniquitas, nisi improprie. *Tandem*, quod ultimum attinet vocabulum, id est, *delectationem DEI mandato adversam*, supra respondimus copiosè, ubi demonstravimus, concupiscentiam involuntariam esse legi divinæ contrariam materialiter solum, id est, ut objectum non ut actum; Lex enim propriè ipsi homini prohibet, ne consentiat in concupiscentiam live carnis delectationem. Et ideo consensus est propriè actus legi divinæ contrarius, delectatio verò solius carnis spiritu repugnante non est contraria, nisi materialiter, ac per hoc neque peccatum est, nisi materialiter. Ex his potest intelligi, quam vana sit Chemitii gloriatio, dicentis, *Ambrosius nostram ipsissimis verbis reddat & exprimit sententiam; ipsissima enim verba Lutherianorum sunt, quod concupiscentia in renatis per se, ex se & ex naturâ suâ sit peccatum verè & propriè dictum, quod reum facere & in æternum damnare possit, si DEUS imputare velit, & propterea nulla sit vera in homine Justitia, sed omnia ejus opera bona sint peccata mortalia, & similia, quæ nec in Ambrosio, nec ullo alio Patre sancto reperiuntur.*

Post loca Patrum, quæ ab Augustino citantur, eo jam sequuntur, quæ ipsum agnoscunt Augustinum, quorum tria Bellarminus facit genera, primum ex eis Luthero adscribens, *Lutherus*, inquit, duo citat loca, *unum*, quo dicit Augustinus dimitti peccatum in Baptismo, non ut non sit, sed ut non imputetur; *alterum*, quo dicit, idem peccatum reatu transire, actu manere. *Respondet Bellarminus*, ut supra, Lutherum falsi crimen commisisse; nusquam enim dicere Augustinum, *peccatum esse in aliquo & non imputari, vel actu manere & reatu transire.* Neque enim erat tam stupidus, ut non intelligeret, reatum à peccato separari non posse, cum scripserit ibidem, *Hoc est non habere, reum non esse peccati.* Loquitur ergò Augustinus in duobus locis citatis de concupiscentiâ, eamque dicit in renatis non esse peccatum, non imputari, nec facere reos, licet maneat quoad actum, quia non cessat prava excitare desideria. Sed contra solutionem hanc, inquit Bellarminus, est argumentum Melanthonis, Calvinii & aliorum, Augustinum non hic solum, sed & alibi dicere, concupiscentiam in Baptismo remitti, *Lex*, inquit, *ista peccati & remissa est in regeneratione spirituali, & manet in carne mortali.* At nihil remittitur, nisi peccatum. Igitur ipsa (concupiscentia) in se verè peccatum erat ante-quàm remitteretur. Sed manet in renatis eadem, quæ antea erat, quod substantiam. Ergo adhuc verè

Tract. 47.
in Joh.

cap. 8.

lib. I. de
Nupt. &
Concup. c.
25. & 27.

cap. 26.

lib. II. in
Julian.

verè peccatum est, & solum remitti dicitur, quia non imputatur. *Bellarminus respondet*, Augustinus quidem significat, concupiscentiam in non renatis esse peccatum, & propterea remitti per Baptismum; sed intelligit, eam esse peccatum non ratione sui, sed ratione reatus peccati originalis, qui cum ea manet adnexus usque ad Baptismum, sic enim loquitur ibidem: *Hæc remissio peccatorum quamdiu non sit in prole, sic ibi est* cap. 32.
lex ista peccati, ut etiam in peccatum imputetur, id est, ut etiam reatus ejus sit cum illo qui eum teneat aeterni supplicii debitorem. Hæc ille, qui similiter in multis loquitur locis. Sed hoc loco, *pergit ita Bellarminus*, diligenter est attendendum, concupiscentia reatum tribus intelligi posse modis. *Primo*, reatus concupiscentia dici potest reatus, qui ab ipsa oritur, & in ipsa fundatur, ita ut reus sit, qui ipsam habet, quia ipsam habet, sicut dicitur reatus furti, quo propriè dicitur reus, qui furtum fecit. *Secundo*, dici potest reatus concupiscentia, quo ipsa est facta, non quem ipsa fecit, quomodo si quis sibi ipsi manum abscinderet, diceretur esse reus abscissa manû, non quod habere manum abscissam sit peccatum, vel reum faciat, sed quod abscindere sibi manum sit contra rationem & reum faciat; sic ergo reatus dicitur concupiscentia, non quod ipsam habere faciat hominem reum, sed quod ipsa sit nata ex reatu peccati Adami, qui factus DEO rebellis meruit in se experiri carnis suæ rebellionem. *Tertio*, dici etiam potest reatus concupiscentia, quem ipsa facit, si pertrahat ad consensum, ut homo non sit propriè reus, quia concupiscentiam habet, sed quia concupiscentia cedit. Ex his tribus modis, *ita porrò Bellarminus*, Adversarii primum eligunt, & idè concupiscentiam propriè peccatum esse volunt. Nos verò secundum & tertium accipimus, & idè concupiscentiam non tam peccatum, quàm effectum & peccati causam esse contendimus. *Porrò*, secundum & tertium modum esse ex Augustini mente, probamus ex ejusdem verbis: *Quamvis*, inquit, *jam non eodem modo adpelletur* lib. II. ad-
verf. Jul.
circa medi
peccatum, quo facit reum, sed quod sit reatu primi hominis factum, & quod rebellando nos trahere nititur ad reatum. Rursus ibidem paulò superius explicans testimonium Ambrosii de bonis & malis equis, tertium indicat modum his verbis: *An nondum fateberis, quod reatus eorum perierit, infirmitas manserit; non reatus, quo ipsa fuerant rea, sed quo nos fecerant reos in operibus malis, quo nos traxerant?* His enim verbis ostendit Augustinus, vitia, quibuscum nascimur, in Baptismo remitti, quia reatus eorum remittitur, licet infirmitas remaneat. Per reatum verò dicit se intelligere reatum operum malorum, quæ fecimus adlentiendo concupiscentia. *Ibidem* paulò ante medium libri meminit secundi modi. Nam cum dixisset, concupiscentia reatum, cætera omnia peccata solvi in Baptismate, & deinceps eam manere ad Agonem, Julianum objicit sibi dicturum, id malum, contra quod post Baptismum dimicamus, non esse aliquid à Parentibus tractum, sed malos habitus ante Baptismum propriis actibus adquisitos, his deinde respondet verbis: *Si hoc dicis, jam procul dubio cernis atque concedis, esse in homine aliquid mali, quod non ipsum, sed reatus, qui ex illo fuerat contractus, auferatur in Baptismo.* Quibus verbis similem esse docet Augustinus concupiscentiam nobis innatam malo habitui multis actibus malis comparato. Et quemadmodum in Baptismo adulterorum omnia remittuntur peccata, quibus comparatus est habitus, non tamen ipse habitus tollitur; ita quoque in Baptismo parvulorum remitti peccatum originis, undè concupiscentia est nata, non tamen ipsam penitus extirpari concupiscentiam. Jam verò certum est, eum, qui malos contraxit habitus, non esse reum propriè, quia malos habitus illos habet, sed quia malos fecit actus, undè mali habitus processerunt. Sic igitur, qui habet concupiscentiam, non est propriè reus ratione concupiscentia, quasi peccatum sit illam habere, sed ratione peccati, quo ipsa concupiscentia est facta. Atque hæc ratione dicitur remitti concupiscentia in Baptismo, non ratione sui, sed ratione adnexi reatus, qui ejus dicitur reatus, quia per eum, ut diximus, facta est. Idem alibi dicit Augustinus, *homines nasci* lib. I. Retr.
cap. 15.
implicatos reatu Adami, & ob id pæne obnoxios. Et paulò post docet, *eam pænam esse concupiscentiam.* Reatus igitur, qui solvitur in Baptismo, non est propriè reatus, quem facit concupiscentia, sed reatus, undè ista processit pæna; reatus enim Adami, quo & nos nascimur implicati, non fuit, habere concupiscentiam, ut notum est, sed mente averti à DEO, undè nata est aversio carnis à ratione. Quocirca idem Augustinus iterum alibi apertissimè scripsit, *in Baptismo omnia remitti peccata, non ta-* lib. I. de
Trin. c. 17.
men extingui concupiscentiam; quia aliud est, causam remove re languoris, aliud, ipsum curare languorem. *Ubi* cum dicit, in Baptismo per remissionem peccati sive reatus

reatus removeri causam concupiscentiæ, evidenter ostendit, reatum concupiscentiæ, qui remittitur in Baptismo, non esse reatum, quem concupiscentia facit, sed per quem concupiscentia est facta. Denique idem Augustinus dicit, *in Baptismo tolli reatum omnium malorum, non omnia mala*: & ponit exemplum de corruptione corporis & de ignorantia, & idem intelligit de concupiscentiâ, imò de ipsâ loquitur præcipue. At certum est, reatum corruptionis corporis, qui tollitur in Baptismo, esse reatum, quo ipsa corruptio est facta, non verò, quem ipsa corruptio faciat, quasi peccatum sit, esse mortale. *Sed contra hanc solutionem nostrâ multa Augustini testimonia ab adversariis adducuntur*, inquit Bellarminus quibus nititur demonstrare, reatum concupiscentiæ, qui solvitur in Baptismo, accipiendum esse primo modo superius explicato, i. e. esse reatum, qui ipsam comitatur concupiscentiam, ita ut reus sit, quicumque habet concupiscentiam, nisi per Baptismum reatus hujusmodi remittatur. *Non tamen*, inquit, *ideo malum hoc nihil nocisset, etiamsi prius quam in illo adparere cepisset, parvulus ex hac exisset vitâ, quia reatus ejusdem mali, non quo reum est malum, sed quoreum facit, in quo est, sicut generatione contrahitur, ita nisi regeneratione non solvitur*. Rursus ibidem: *Quamvis jam non eodem modo adpellatur peccatum, quod faciat reum sed quod sit reatu primi hominis factum*. Ubi illud jam satis aperte demonstrat, concupiscentiam post Baptismum non habere reatum, quo ipsa faciat reum, sed ante Baptismum habuisse. Item alibi, *Hæc*, inquit, *concupiscentia, quæ solo regenerationis Sacramento expiatur, profecto vinculum peccati generatione trajicit in posteros, nisi ab illo & ipsi regeneratione solvantur*. Et iterum alibi, *Tale porro ac tam magnum malum tantum quia inest, quomodo non teneret in morte & pertraheret in ultimam mortem, nisi & ejus vinculum in illâ, quæ fit in Baptismo, omnium peccatorum remissione solveretur?* Et capite sequenti, *Nos*, inquit, *eam (concupiscentiam) dicimus malam, & manere tamen in baptizatis, quamvis reatus ejus, non quo ipsa erat rea, neque enim aliqua est persona, sed quo reum originaliter faciebat hominem, fuerit remissus atque evacuatus*. Iterum alibi scribit, *quod, sicut adulterium actu transiit, remanet reatus; ita concupiscentia transcat reatu, maneat actu*. Ubi comparat reatum concupiscentiæ cum reatu adulterii. Reatus autem adulterii est reatus, quo ipsum adulterum facit hominem reum. Denique dicit Augustinus, *Reatum esse ordinationem divine legis, ut nulla iniquitas maneat impunita, nisi sanguine Christi expiatur*. Et mox subjungit, *Concupiscentiam, quæ in renatis est, esse iniquitatem, & puniendam fuisse, nisi per Baptismum fuisset expiata*. Neque enim, inquit, *nulla est iniquitas, si in uno homine vel superiora inferioribus turpiter servantur, vel inferiora superioribus contumaciter reluctentur, etiamsi vincere non sinantur &c.* Bellarminus respondet, In ultimo testimonio, ut ordine retrogrado procedamus, Concupiscentiam vocat Augustinus iniquitatem, quia talis est vel formaliter, si in mente sit, ut cum superiora inferioribus turpiter servantur; vel certe materialiter, si in solâ sit Carne, ut cum inferiora superioribus reluctentur, etiamsi non sinantur vincere. Nam non esse Concupiscentiam solum carnis, quæ remanet in renatis, proprie & formaliter iniquitatem, aliunde patet, ubi Augustinus dicit, *per Baptismum deleri totam iniquitatem, & solam remanere infirmitatem*. Hæc autem infirmitas, quæ est materialis iniquitas, rectè dicitur punienda, nisi expiata esset, propter reatum, quo facta est, qui cum ipsâ trahitur ex Adarno, & cum ipsâ manet, donec remittatur; quo reatu dicitur ipsa concupiscentia hominem facere reum, non quod absolute illam habere sit peccatum, sed quia peccatum est, illam ex propria habere culpâ. In testimonio penultimo, pergit respondere Bellarminus, non comparat Augustinus Concupiscentiæ reatum cum reatu adulterii in omnibus, sed in eo tantum, quod, ut separatur reatus adulterii ab adulterio, ita separatur reatus concupiscentiæ à concupiscentiâ; nam alioquin idem Augustinus alibi dicit, *Concupiscentiam esse similem habitui non actui, & iterum, non esse similem adulterio vel Sacrilegio, sed qualitati manenti*. Ad cætera, inquit porro Bellarminus, loco Augustini posset dici, per eum reatum, quo concupiscentia est facta, ab ipsâ concupiscentiâ fieri hominem reum, donec non remittatur per Baptismum. Potest etiam dici, in his locis Augustinum loqui de concupiscentiâ, quatenus ea efficit habitum totalem corruptum, ut supra diximus; verè enim ille habitus totalis, sive totalis illa Naturæ & omnium potentiarum corruptio hominem facit reum, etiamsi tantum insit, & nihil operetur, ut in infantibus. *Ceterum* in hoc totali habitu pars una, id est) aversio mentis à DEO, est formaliter peccatum, & hominem proprie facit reum; altera, id est, rebellio partis inferioris à superiore non est peccatum nisi materialiter, nec hominem proprie facit reum, nisi illicito perturbat ad-

lib. 6. in Jul. cap. 5.

lib. II. in Jul. ante med.

circa med.

lib. I. de Nupt. & concup. cap. 23.

lib. 6. in Jul. cap. 5.

lib. I. de Nupt. & Concup. cap. 26. lib. 6. in Jul. cap. 8.

Tract. 41. in Joh.

lib. 6. in Jul. cap. 7. & 8.

adsum. Quoniam igitur ante Baptismum Concupiscentia in homine conjuncta est cum aversione mentis à Deo, ideo dicitur rectè reatum habere, non solum, per quem ipsa est facta, si consideretur ut pars illius corrupti habitus; sed etiam quo facit reum, si consideretur ut unum quid cum alterà parte ejusdem corrupti habitus. Post baptismum verò, quia pars illa formalis, id est, aversio mentis à Deo sanata est & sublata, ideo sola remanet pars altera, id est, concupiscentia carnis, quæ non habet reatum, quo faciat reum, neque illum, quo ipsa est facta, sed eum modò, ad quem perducit, si regnare finitur. *Et hoc modo*, adhuc Bellarminus respondet, omnia inter se cohærent Augustini loca, atque etiam excluditur illa Calvinii admiratio in Antidoto fessiois quintæ Concilii Tridentini, ubi miratur, Patres Concilii rem eandem, id est, *concupiscentiam dicere non esse post Baptismum, id quod antea erat*. Patres enim Concilii rectissime dixerunt, concupiscentiam manere post Baptismum, & tamen non esse peccatum, ut erat antea, quia videlicet separata ab aversione mentis reatum non habet adnexum, quem habebat antea. *Atque hæc de primo genere testimoniorum Augustini*. Alterum vel secundum adducitur à Chemnitio, eorum videlicet, quæ non videntur magnas habere vires, & ideo breviter perstringuntur. *Ipsè Augustinus*, inquit Chemnitius, reliquam concupiscentiam vocat malam, & quomodo hoc intelligi velit, declarat per antithesin, nam dicit esse *non bonam, non sanctam, sed malam*. Et iterum scribit, *Discerne mala, quæ per patientiam sustinemus, ab eis malis, quæ per continentiam refranamus*. Hoc est, adfirmat concupiscentiam non tantum esse malum pœnæ, sed & malum culpæ. Et ibidem vocat vitium, *contra quod virtute est pugnandum*; est igitur vitium tale, quod virtuti opponitur. In eodem opere scribit: *Lex repugnans legi mentis, quæ in tanti quoque Apostoli membris erat, remittitur in Baptismate, non finitur*. Alibi: *Per Baptismum Christi hoc agitur, ut caro peccati evacuetur; non autem sic evacuetur, ut concupiscentia in carne non sit innata, sed non obstitit mortuo, quæ inerat vivo*. Porro, Augustinus reliquam concupiscentiam vocat *languorem salutis nostræ oblectantem*, alibi vocat *infirmiorem legi divinæ succumbentem*. Hæc ille, addit autem in sequentibus alia duoloca, unum ex opere de *Bono Perseverantia*, alterum ex libris ad Bonifacium, in quibus eam tribuit Pelagianis sententiam Augustinus: quæ nunc est Catholicorum (Papæo-Romanensium) quod videlicet per Baptismum homines perfectè renoventur, & nullum habeant omnino peccatum. Bellarminus ad hæc omnia respondere tentat, & quidem *ad primum*: Rectè dicitur concupiscentia non bona, nec sancta, sed mala; non tamen sequitur, eam non esse peccatum propriè. Nam diabolus quoque & angeli ejus non sunt boni, non sancti, sed mali; & tamen non sunt propriè peccata, nisi juxta doctrinam Illyrici. Itaque idem Augustinus ibidem dicit, *baptizatum carere omni peccato, non tamen omni malo; & per Baptismum omnia remitti peccata, sed non omnes sanari languores*. Ubi concupiscentiam vult esse malum & languorem, non tamen peccatum. *Ad secundum*: Rectè distinguit Augustinus mala, quæ per patientiam tolerantur, ut Febres, inopiam, Persecutiones, & similia, quæ non incitant per se ad peccandum; ab aliis malis, quæ per continentiam refrænantur, ut Passiones immoderatas, quæ propriè incentiva sunt vitiorum. Quamvis autem hæc mala sint frænanda, & quoad ejus fieri potest debellanda; non tamen propterea culpæ aut peccata propriè dici possunt. Idem enim Augustinus de his malis ita scribit: *Non talia sunt vitia, quæ jam peccata sint dicenda. Passiones sunt, vitia sunt; frænanda, cohibenda, sananda sunt*. Itaque illa Chemnitii glossa, hoc est, adfirmat Augustinus, *concupiscentiam non tantum esse malum pœnæ, sed & malum culpæ*, destruit textum. Dicendum verò fuisset, adfirmari ab Augustino, concupiscentiam non tantum esse pœnam, sed esse etiam in se & absolute malam, quia est quid immoderatum & vitiosum, quamvis non habeat propriam culpæ rationem, cum non in voluntate, sed in carne habeat sedem. *Ad tertium*: Rectè dicit Augustinus, contra concupiscentiam pugnari virtute; sed non omne, quod virtuti opponitur, peccatum est propriè dictum, nisi fortè novam Chemnitius inveniret dialecticam. Virtuti siquidem malus repugnat actus, ut Adulterium castitati; & hoc est peccatum propriè dictum. Repugnat etiam habitus malus, qui non peccatum dici solet, sed vitium. Repugnat denique Passio, in quâ moderandâ & coercendâ occupatur virtus. Porro, concupiscentia, ipso teste Augustino, ut paulò ante dicebamus, ut passio ad vitium, non ut peccatum virtuti repugnat. *Ad quartum*. Quis negat legem carnis repugnantem legi mentis in baptismate remitti, non finiri. Sed, ut nos fateamur, Concupiscentiam ratione adnexi reatus in Baptismate remitti, & tamen

lib. 6. contra Jul. c. 6. & lib. 5. c. 4.

cap. 5.

lib. 2. contra Jul.

lib. 1. de peccat. merit. cap. 3. Tract. 41. in Joh.

lib. 11. contra Jul.

remanere ad agonem: ita fateri, velit-nolit, Chemnitius debet, concupiscentiam post Baptismum non peccatum esse, sed vitium. *Ad quintum*: Non negamus, concupiscentiam post Baptismum non ita evacuari, ut non sit, sed ut non ob sit mortuo, ratione adnexi reatus, quæ inerat vivo. *Ad sextum*: Concedimus, reliquam concupiscentiam oblectari aeternæ salutis, quia adlicere nititur ad peccatum, non quia in se propriè sit peccatum; idem enim Augustinus eodem tractatu in Johannem disertis dicit verbis, in baptismo deleri totam iniquitatem, & solam remanere infirmitatem. *Ad septimum* ex alio quodam loco, negari non posse, quin infirmitas nostra succumbat legi divinæ, si non adjuvetur à gratia; sed verum est tamen, quod Augustinus alibi scribit, esse concupiscentiam sub animi potestate Dei gratia per Jesum Christum Dominum nostrum in corpore mortis castigandam, in morte corporis resolvendam, in corporis resurrectione & mortis morte sanandam. *Ad octavum ex opere de Bono Perseverantia*, manifestam esse Chemnitii impudentiam, siquidem Augustinus illum tribuat errorem Pelagianis, quod homo iustus in hac vita nullum habeat veniale peccatum, Chemnitius autem ita citet Augustinum, quasi senserint Pelagiani, concupiscentiam involuntariam, quæ remanet post Baptismum, verè ac propriè peccatum esse. Nam loqui Augustinum de peccatis actualibus, sed venialibus, non de concupiscentiâ involuntariâ, perspicuum est ex eo, quod adlegat verba Domini, dimitte nobis debita nostra &c. quam orationem non esse dicendam pro concupiscentiâ involuntariâ, idem Augustinus sæpissimè repetit; hæc autem sunt verba Augustini à Chemnitio recitata: *Etiâ hoc Pelagiani audent dicere*, hominem iustum in hac vita nullum omninò habere peccatum, & in talibus esse jam in presenti tempore Ecclesiam non habentem maculam neque rugam; tanquam sponsa Christi non sit, quæ per universam terram, quod ab eo didicit, dicit, Dimitte nobis &c. *Ad novum & ultimum* ex opere ad Bonifacium, non dissimili impudentiâ Chemnitium hoc quoque abuti testimonio. Augustinus enim non reprehendit Pelagianos, quod dicant, per Baptismum perfectè hominem renovari; sed quod malo sensu depravent hanc veritatem, dum ita volunt perfectè hominem innovari, ut deinceps nullum committat veniale peccatum. Chemnitius autem ita citat Augustinum, quasi senserit, post Baptismum remanere aliquid, quod verè & propriè sit peccatum, & per hoc non perfectè hominem per Baptismum renovari. Hæc autem sunt Augustini verba, non truncata, ut à Chemnitio adlegantur callidè, sed integra: *Quid eis (Pelagianis) prodest, quod adversus Manichæos, qui Baptisma destruant, dicunt, Baptismo homines innovari perfectè, atque ad hoc Apostoli adhibenti testimonium, qui per lavacrum Aquæ Ecclesiam de gentibus fieri sanctam immaculatamque testatur; cum superbo sensu atque perverso contra orationes ipsius Ecclesie suas exerant disputationes? Hoc enim dicunt, ut credatur Ecclesia post sanctum Baptisma, in quo omnium fit remissio peccatorum, ulterius non habere peccatum, cum adversus eos illa à Solis ortu usque ad occasum omnibus membris suis clamat, Dimitte nobis &c. Quod autem contra Lutheranos doceat Augustinus, hominem perfectè renovari per Baptismum, perspicuum est ex sequentibus verbis ejus ad Julianum: *Dixisse me adfirmas, quod gratia non perfectè hominem novum faciat. Non hoc dico, attende quod dico. Gratia perfectè hominem novum facit, quandoquidem & ad corporis immortalitatem plenamque felicitatem perducit. Nunc etiam perfectè innovat hominem, quantum attinet ad liberationem ab omnibus peccatis, non quantum ad liberationem ab omnibus malis.**

Super jam adhuc est tertium genus testimoniorum, quod ea continere loca dicit Bellarminus, quæ concupiscentiam propriè docent esse peccatum sive inobedientiam legis, etiamsi à ratione & spiritu illi resistatur. Ita autem Augustinus, concupiscentiam vocari peccatum, non tantum quia ex peccato facta est, & quia peccatum facit, si vincit, sed etiam quia peccandi delectatione movetur, et si vincente iustitie delectatione ei non consentiatur. Et alibi: *Concupiscentia carnis, adversus quam bonus concupiscit Spiritus & peccatum est, quia inest illi inobedientia contra dominatum mentis, & pena peccati est, quia reddita est meritis inobedientie, & causa peccati est defectio consentientis vel contragatione nascentis.* Atque ob hæc loca, inquit Bellarminus, maximè autem ob posteritatem, triumphant Chemnitius & Calvinus. Addunt etiam aliud testimonium, ubi continentur Augustinum loqui ex propriâ mente. Loquens enim de renatis, scribit: *Libertati sunt à peccato, quia carent criminibus & querela. Sed illa est inchoata non perfecta libertas, nondum est tota, nondum pura libertas, quia video aliam legem in membris &c.* Hinc enim adparet, renatos adhuc esse impuros propter concupiscentiam. *Ibidem: Quia delera est tota iniquitas, nulla remansit infirmitas? Certè si non remansisset sine peccato*

lib. V. ad
vers. Jul.
c. 4.

lib. II. c. 5.

vid. Epist.
ad Acell.

lib. 4. c. 7.

lib. 6. c. 5.

lib. I. con-
tra duas
Epist. Pe-
lag. c. 13.
lib. V. in
Jul. c. 3.

Tract. 41.
in Joh.

cato hic viveremus. Ubi ipsam infirmitatem remanentem Augustinus adpellat peccatum. Ibidem: *Quandiu vivis, peccatum necesse est esse in membris tuis, saltem illi regnum auferatur; non fiat, quod jubet.* Et ibidem tractans discrimen peccati regnantis & non regnantis inquit: *Non ergo Deus quadam peccata damnat, quadam justificat & laudat; nulla laudat, sed omnia odit.* Hic videmus, concupiscentiam vocari peccatum, quod Deus odit, & curando agit, ut consumatur, ut ibidem Augustinus subiungit. Ex quo colligit Chemnitius, falsò dixisse Concilium Tridentinum, in renatis Deum nihil odisse. Atque hæc tria testimonia, inquit Bellarminus, sunt omnium præcipua in iis, quæ ab adversariis produciuntur. Respondet autem, in primis duobus locis peccati nomine Augustinum largo uti modo, ut omnem significat corruptionem & vitium, quemadmodum alibi etiam vocavit iniquitatem. Id ita esse probatur primo, ex eo, quod Augustinus in primo monet loco, concupiscentiam non esse peccatum sic enim ait: *Et ideo jam non sit peccatum, sed sic vocetur, sive quod peccato sit facta, sive quod peccandi delectatione moveatur &c.* ubi aperte ostendit, moveri delectatione peccandi non esse peccatum propriè, nisi consensus accedat; nam alioquin perperam posuisset illam particulam adverbivam Sed. Quod autem hoc in loco dixit, moveri delectatione peccandi, in sequenti dixit, *inesse inobedientiam contra dominatum Mentis,* Neutrum igitur est peccatum propriè & formaliter, sed largo solum modo & materialiter. Secundo idem probatur ex eo, quod, ut supra diximus, inobedientia carnis contra dominatum Mentis non potest propriè peccatum esse, donec Mens resistit, quia caro non est capax peccati propriè dicti. Quare Augustinus, cum illam rationem reddit, cur concupiscentia sit peccatum, quia videlicet inest illi inobedientia contra dominatum Mentis; illa ipsa ratione significavit, concupiscentiam propriè non esse peccatum. Tertiò, quia Augustinus in eodem opere contra Julianum dicit, *motus istos concupiscentia esse passiones & vitia, non tamen peccata.* Et iterum, *esse malum, non peccatum tamen.* Omni peccato, inquit, baptizati carent, non omnimò. Itaque ne Augustinum faciamus inconstantem, cogimur dicere, concupiscentiam aliquando adpellari ab eo peccatum, aliquando negari esse peccatum, quia nunc vocem peccati largo modo & impropriè, nunc propriè formaliter, que accipiat. Neque hic habet locum, quod Chemnitius dicit, Augustinum retractasse, quod antea dixerat. Nam quod antea dixerat, iterum postea repetivit, ut jam ante monuimus. Et si quod habetur libro quinto, esse retractatio, certè quod habetur libro sequenti sexto, esset retractatio retractationis. Sed quis credat, Virum gravissimum libro quinto revocasse, quod scripserat libro antecedente secundo, & rursus libro sequenti sexto revocasse, quod scripserat quinto? At cur quæso, dicet aliquis, Augustinus non contentus fuit, in libro illo quinto dicere concupiscentiam vocari peccatum, quia & pœna & causa peccati; cur addidit ac dixit, *non solum pœnam & causam peccati, sed etiam esse peccatum.* Responsio est in promptu, inquit Bellarminus, quia Julianus ex eo, quod Augustinus in opere de nuptiis & concupiscentia dixerat, concupiscentiam esse peccati pœnam, collegerat, eam esse bonam & laudabilem. Voluit igitur sanctus Doctor ostendere, concupiscentiam non esse rem bonam aut indifferentem, sed malam. Et quia pœna, ut à Deo est, bona & laudabilis est, & causa peccati potest etiam esse res bona aut indifferentis, si sit causa per accidens, ut sunt omnia objecta sensuum delectabilia; propterea Augustinus dicere est coactus; Concupiscentiam non solum esse pœnam & causam peccati, sed etiam peccatum, id est, rem in se malam & vitiosam, qualia sunt non solum peccata morum, quæ propriè dicuntur peccata, sed etiam peccata naturæ, ut cæcitas & surditas, vel quælibet monstruositas naturalis, quales sunt etiam habitus mali, qui vitia dici solent, & ipsæ passiones immoderate, quæ in statu Naturæ integræ nullum in homine habuissent locum. Neque multum refert, quod idem Augustinus comparat Concupiscentiam cum cæcitate cordis, quam dicit esse peccatum, quo in Deum non creditur, & simul pœnam & causam peccati. Nam propositum Augustino fuit, ostendere, posse id, quod est pœna peccati. Etiam esse peccatum, sive propriè, sive largo modo. Et ideo varia profert exempla, non multum laborans, utrum sint in omnibus similia, modò similia sunt in eo, de quo agitur. Jam verò Testimonium ex opere in Iohannem, si abesset pertinacia, nullo modo ab Adversariis proferretur. Nam disertis ibi verbis dicit Augustinus, *per Baptismum tolli omne peccatum, ac totum deleri iniquitatem, nec remanere nisi languorem & infirmitatem.* Quod autem postea dicit, *renatos non esse sine peccato,* interdum loquitur de

peccatis venialibus, quæ post Baptismum fiunt; interdum ipsam concupiscentiam cum Apostolo vocat peccatum per *Metonymiam*, & ideo dicit, peccatum hoc esse in Membris, non in animo. Itaque cum dicit, *non esse in renatis puram libertatem*, ideo dicit, quia non sunt puri à peccatis venialibus, & quia peccatorum venialium causa est concupiscentia; ideo addit, *quia video aliam legem in membris* &c. Pari ratione cum dicit, *si nulla remansisset infirmitas, sine peccato hic viveremus*, de peccatis loquitur venialibus, quorum causa ut plurimum est infirmitas, ut diximus. Denique non negamus, concupiscentiam dici peccatum habitans in Membris, & damnari atque odio haberi à Deo, (verum) non ut peccatum propriè dictum, sed ut morbum & languorem; nam Medici etiam non solum Febrem, sed etiam remanentem oderunt infirmitatem, & pellere suâ arte conantur. Porro in Concilio Tridentino rectè etiam est dictum, *Deum in renatis nihil odisse*; quia loquitur Concilium de odio, quod redundet in personam, sic enim nihil odit Deus, nisi peccatum. Undè dicitur, *odio est Deo impius, & impietate Jesus*. Odium verò concupiscentiæ, quod ponit Augustinus in Deo, non redundat in personam; non enim Deus propter concupiscentiam, quæ in renatis est, renatos vult damnare, sed potius vult concupiscentiam consumere paulatim, ut renati perfectè sanentur & liberentur. Calvinus (quidem) in Antidoto Concilii admittit, *Deum nihil in renatis odisse*; sed non minus errat ipse, dum hoc admittit, quam Chemnitius, dum reprehendit. Nam si concupiscentia esset ex naturâ suâ peccatum, ut ipse dicit, non esset verum, à Deo eam non haberi odio, etiam in renatis. Ut enim Augustinus rectè ait hoc ipso in loco, *Deus omnia odit peccata*; nihil igitur Deus odit in renatis, quia nihil remanet post Baptismum, quod habeat veram peccati rationem.

Sap. 14

lib. I. de
Nupt. &
Concup.
c. 27.

Jac. 1.

lib. I. Re-
tract. c. 35.

Excussis jam Augustini testimoniis, progreditur Bellarminus ad examen rationum, in quibus dum hic & ibi autoritas intercedit Augustini, ea quæ huc pertinent, porro adscribi debent. *Prima igitur ratio hæc est*: Motus Concupiscentiæ sunt illiciti, etiam si nobis fiant nolentibus, ut colligitur ex Augustino; igitur lege divinâ sunt prohibiti, ac per hoc inobedientia legis, & peccatum est illos habere, quamvis non impotentur fidelibus & iustis. *Respondeo, inquit Bellarminus*, Motus Concupiscentiæ dicuntur illiciti, quia non licet eis præbere consensum, non quia non liceat eos animo pati invito; quemadmodum carnalis copula extra conjugium res est illicita, & tamen si quis per vim pateretur turpitudinem, aut omninò committeret ignoranter, non peccaret. Itaque Augustinus non dicit, illos motus esse illicitos, quia non liceat eos pati, sed quia non liceat eis obedire. Non enim, inquit, si bona & licita essent desideria, eis obedire prohiberet Apostolus, dicens. Non regnet peccatum in vestro &c. *Secunda ratio* et si nullam faciat Augustini mentionem, quia tamen sequens tertia ad solutionem ejus provocat, omitti non potest, ita habens: Id quod per se trahit ad malum, eadem lege prohibetur, quia ipsum prohibetur malum, ut perspicuum est de osculis & amplexibus impudicis. Concupiscentia autem quamvis involuntaria per se trahit ad malum, unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Igitur ejusmodi concupiscentia lege divinâ est prohibita, & legem violat, qui concupiscit, quamvis invitus. *Respondet Bellarminus*, id quod per se trahit ad malum, eadem lege prohibetur, quia ipsum prohibetur malum. Sed sicut ipsum malum non prohibetur propriè, ita ut reum faciat, nisi cum est in potestate nostrâ, illud non committere; sic etiam vel majori potius ratione id, quod per se trahit ad malum, non propriè censetur prohiberi, nisi quatenus in nostro est arbitrio, illud adsumere vel rejicere. Nam si jure non potest reprehendi, qui stuprum patitur oblatum per vim; quanto minus reprehendi poterit, qui amplexum vel osculum impudicum pati cogitur, etiam si inde stimulari se ad flagitium sentiat. Sic igitur concupiscentiæ motus, qui animo reluctante interdum exoriuntur in carne, non sunt illiciti nec prohibiti, nisi materialiter; propriè autem & formaliter solus prohiberi intelligitur consensus. *Tertia ratio* est contra solutionem superiorem: Qui cogenti cupiditati voluntate bonâ resistere non potest, & ideo facit contra Justitiæ præcepta, verè & propriè peccat, ut Augustinus docet. At in lege Justitiæ non solum prohibetur opus, ut Adulterium, sed etiam desiderium, ut concupiscentia adulteri. Igitur sicut opus est verè peccatum, etiam si bona voluntate resisti non possit; ita concupiscentia ipsa verè peccatum erit, quamvis invito oriatur animo. *Bellarminus respondet*. Multum interest inter motus concupiscentiæ carnalis involuntarios, qui in sola carne sedem habent; & desiderium voluntatis, sive compleatur opere, sive non compleatur. Nam motus ille carnis involuntarius nullo modo est in potestate nostrâ,

nostrâ, & idèd nec peccatum propriè, sed tantum per Metonymiam, *ut in illo ipso loco idem docet Augustinus.* Desiderium verò adulterii voluntarium, sive ipsum opus adulterii pariter voluntarium aliquandò non est in potestate nostrâ immediatè, quia Dei iudicio deserti vires non habemus, quibus cogenti resistere valeamus cupiditati; semper tamen est in potestate saltem mediatè, quia possumus à Deo petere auxilium, & adjuvante ejus gratiâ tentationi resistere. Et idèd, ut ibidem dicit Augustinus, *tunc facere contra iustitiæ præcepta, sive opere, sive consensu, sic est peccatum, ut sit etiam pœna peccati.* Quare totum conceditur argumentum, si in consequente de illâ sermo sit concupiscentiâ, quæ in ipsâ voluntate oritur per consensum? fieri enim potest, ut ea concupiscentia invito oriri dicatur animo, si fortè nollet aliquis consentire, & tamen victus tentatione consentiat. Sin autem de concupiscentiâ carnis agatur, quæ nullo modo extorqueat consensum, argumentum nihil omnino concludet; nam in antecedente dicitur esse peccatum, id. quod sit cogente carnis cupiditate, quod non est in potestate nostrâ immediatè, sed tantum mediatè. Ex quo non sequitur, ut peccatum sit ipsa carnis cupiditas, quæ non est in nostrâ potestate, neque mediatè, neque immediatè. *Quarta ratio:* Concupiscentiam, quæ remanet in baptizatis, Deus odit, ut Augustinus docet, explicans illud, *Malitiam non odivit.* Apostolus quoque illam odio habebat, scribens, *quod in Pl. 35. odi facio.* Et nos illam odio habere debemus, juxta illud Judæ, *odientes eam, quæ carnalis est, maculat am tunicam.* At nihil odit Deus, nisi peccatum, juxta librum sapientiæ, *odio est Deo impius & impietas ejus.* Et ibidem, *Diligis omnia, O Deus, quæ sunt; & nihil odisti eorum, quæ fecisti.* Fecit autem omnia Deus præter peccatum. Quare concupiscentia remanens in renatis est peccatum. *Respondeo, scribit Bellarminus,* jam supra diximus in explicatione testimoniorum Augustini, concupiscentiam odio haberi à Deo, & à nobis odio esse habendam; quia, tametsi propriè peccatum non sit, tamen incitat ad peccatum, & cum eâ bellum intestinum atque adfiduum gerere cogimur. Quod autem scriptura dicit, Deum nihil eorum odisse, quæ fecit, verissimum est; sed illud est falsum, omnia Deum fecisse, præter peccatum. Deus enim fecit ac diligit omnia, quæ sunt, quia omnia bona sunt; *vidit enim cuncta quæ &c.* Proindè nullum fecit malum, & omne malum odit, quatenus malum non est res aliqua, sed rei alicujus privatio. Itaque in eodem sapientiæ libro legimus, *Deus mortem non fecit.* Et de concupiscentia scribit Apostolus Johannes, *eam non esse ex Patre, sed ex Mundo.* Odit igitur Deus concupiscentiam in nobis, non ut peccatum, sed ut languorem ex peccato relictum, eamque sanando quotidie minuit, donec penitus consumatur. Quomodo autem sit intelligendum, quod Concilium dicit Tridentinum, *Deum in renatis nihil odisse,* explicatum est capite superiori. *Quinta ratio:* Concupiscentia non est à Deo, ut habetur laudato Johannis loco. At *omnis iuxta pœna est à Deo,* ut habetur apud Amosum. Igitur concupiscentia non est solùm pœna, sed etiam culpa. *Bellarminus respondet,* si argumentum hoc vires haberet, cap. 3. efficeret, mortem etiam corporalem non tantum esse pœnam, sed & culpam; nam mors non est à Deo, ut habetur in laudato sapientiæ libro, & omnis iuxta pœna est à Deo &c. Dico igitur, concupiscentiam non esse à Deo, quatenus illa est mala; & tamen esse à Deo, quatenus bonum est, ut hoc malo puniatur hominis inobedientia. Item, concupiscentiam non esse à Deo, quia non fuit ipse author peccati, undè illa manavit; esse tamen à Deo, quia in ultionem peccati abstulit donum originalis Justitiæ, quod carnem spiritui subiciebat, quo tanquam fræno quodam sublato extitit continuò in hominerebellio ista membrorum. Undè Augustinus ad Julianum: *Quia dixi, inobedientiam car-* lib. V. c. 7. *nis, quæ in carne adversus spiritum concupiscente adparet, vulnere diabolico contigisse, & rursus, hanc legem peccati repugnantem legi mentis à Deo illatam esse propter ultionem, & ideo pœnam esse peccati, hæc inter se adseveras esse contrarias, quasi non posset fieri, ut idem malum est diaboli iniquitate & Dei equitate peccantibus ingeratur. Neque hinc sibi divina adversantur eloquia, quia scriptum est, Deus mortem non fecit; item, vita & mors à Domino, quia deceptor hominis est causa mortis, quam non ut primus author ejus, sed ut peccati ultor intulit Deus.* Sexta ratio: Nulla est hujus vitæ pœna, quæ ob finem bonum expeti non possit. At concupiscentia ob nullum finem rectè expeti potest. Igitur concupiscentia non est solùm pœna, sed etiam culpa. *Respondeo, inquit Bellarminus,* falsam esse propositionem. Nam ignorantia earum rerum, quæ ad salutem sunt necessariæ, sine dubio pœna est peccati, & tamen expeti non potest, nisi imprudenter & malè. Pari ratione tentationes Satanæ expeti non possunt, cum orare jubeamur, *Ne nos inducas in Tentationem.* Et tamen Tentationes internæ, quibus ima-

ginationem movet Satanas, & inania vel illicita interdum nos cogitare compellit, poena sunt peccati. Denique nullas expetendas esse poenas, sed omnes tolerandas, docet Augustinus, sic ad Deum loquens: *Quis velit molestias & difficultates pati? Eas tolerare jubes, non amare. Nemo amat, quod tolerat, etsi tolerare amat, quamvis enim gaudeat, se tolerare, maxime tamen non esse, quod toleret.* Porro, *Concupiscentia eadem ratione expeti non debet, non quod peccatum sit, si ei non consentiatur, sed quod inducat ad peccandum, & quod molesta sit ac gravis, & ideo non amanda, sed toleranda sit, si nequeat debellari. Neque debet displicere iudicium Dei, qui eam ad Agonem & Virtutis exercitium voluit remanere, & Apostolo dixit, Sufficit tibi gratia, nam virtus in infirmitate perficitur. Septima & ultima ratio: Christus per omnia voluit tentari, sed absque peccato, ut Apostolus docet, & ideo communes humanæ vitæ misérias omnes adsumsit, ut fratribus per omnia fieret similis. At concupiscentiam carnis non adsumsit, neque tentationem ejusmodi voluit pati, quæ à rebellionem carnis oriretur. Igitur concupiscentia non solum poena ac miséria, sed culpa & iniquitas est. Bellarminus respondet, Christus non solum concupiscentiam, sed ignorantiam quoque noluit adsumere, quamvis neutra sit peccatum, si omnino sit involuntaria. Cur verò ignorantiam & concupiscentiam noluerit Christus habere, docet Thomas, tum quia duæ miséria istæ nihil proderant ad redemptionem generis humani, sed potius oberant; tum etiam quia plenum gratiæ & veritate Christum esse oportebat, quibus donis duobus concupiscentia & ignorantia repugnant manifestè. Vide Augustinum in opere de peccatorum meritis & remissione, & in libris contra Iulianum, ubi docet, Christum ab ignorantia & concupiscentia semper fuisse immunem.*

Hæc prolixissimè & non sine fastidio Bellarminus, non pauca immiscens ad institutum impertinentia, multa præter necessitatem repetens, aliqua etiam propter receptas à se hypotheses præsupponens, in quibusdam sibi inveniuntur, ut quod contradicens, alia etiam hinc inde committens, quæ tantum Disputatorem, omniumque sui temporis hæreticorum expugnatorem minimè decent, malæ nimirum causæ documenta, & quibus impotentiam in oppugnandâ veritate per sacræ scripturæ & Augustini auctoritatem satis manifestâ prodidit apertissimè, nunc in examine & vindictis breviter eo, quo fuerunt adducta ordine, lectori studioso exhibenda, ut quid hac in te controversia, quam Tridentina Synodus sub Anathematis fulmine definivit, ad sacræ scripturæ normam ab Augustino observatam sit statuendum, fiat manifestum. Possêt quidem laboris esse compendium, si ad eorum labores fieret provocatio, qui hanc Controversiam ex professo tractarunt, Augustini super eâ sententiam studiosè indagantes, ac ejus testimonia à pravo sensu vindicantes, inter quos post Chemnitium primæ ex merito partes debentur D. Gerharδο, qui nihil fere videtur omisisse, quod ad Augustini auctoritatem Evangelicis etiam in hoc puncto restituendam dici ullâ ratione potuit, Gerharδο Johanne Vossio quoque non pauca ad hanc rem conferente, nisi quod à Calvino aliquatenus fecerit secessum, de quo alii, sed ne hisce pro Augustini sententia vindictis quidquam desit, quod earum series & ordo requirit, & hic instituto, quantum licet, satis est faciendum ex assè. In antecessum verò & in genere debet notari, mitius de hac judicasse Controversiâ aliàs non omnino contemnendum scriptorem Cassandrum, qui in laudatâ antehac non semel Consultatione hanc magis de voce, quam re contentionem esse videtur scripsit, ut non obscure Augustinum nostris adscribens partibus, verbis ad secundum Augustinæ Confessionis articulum sequentibus notatu dignissimis: *Ex Augustino & reliquis scriptoribus Ecclesiasticis convenit, Concupiscentiam post Baptismum reliquam esse rem malam, contra quam sit pugnandum, quam Apostolus legem adpeller membrorum, repugnantem legi Mentis, quæ ab Apostolo & secuto cum Augustino nonnunquam adpelleretur peccatum, non modo, quia peccato est facta, sed quod fomes sit & incentivum peccati, & dominatio, ni Mentis resistat. Pergis Consultator: Si igitur peccati rationem in illo vicio & iniquitate, languore, infirmitate ac Morbo constituas, cui resistendum sit Spiritu, ne actus gignat illicitos, non ineptè dicitur peccatum. Certè insignis quidam Theologus apertè adserit, etiam in regeneratis manere peccatum, tamen non imputetur. Sin peccati rationem in ipsâ Dei offensâ & reatu, cui ex adverbo hoc*

lib. 10.
Conf. c. 28.

Ebr. 4.

lib. II. c. 29.

lib. V. c. 9.

Histor. Pe-
lag. p. 229.
seqq.
Edit. po-
ster.

oper. p. 910
& seqq.

hoc poena & damnatio responderet, sitam intelligas, certum est, in regeneratis non esse peccatum, ut potè in quibus facta est remissio peccatorum, & reatus omnis solutus. Infirmas verò illa reliqua, quamvis mala & vitiosa sit, tamen ad peccatum non deputatur, nisi ei ad illicitos actus inclinanti consentiatur. Ita apertè dicit Augustinus, concupiscentiam in renatis non esse peccatum, quando illi ad opera illicita non consentitur; quam tamen eandem concupiscentiam alibi iniquitatem esse contendit. Ideò autem non esse peccatum, quod ab ejus reatu homo sit liberatus, & nulla detineatur damnatione. Hæc Cassander, satis candidè sententiam Augustini, & ante eum Apostoli, atque sic Evangelicorum quoque proponens, miraturus sine dubio, si apertè mentis suæ sensa explicare illi fuisset concessum. Synodi Tridentinæ & Patrum ibi scriptorum insignem audaciam, quod agnoscere fuerunt coacti, Apostolum aliquandò concupiscentiam adpellasse peccatum, & hoc tamen non obstante non solum definierunt, quasi ex sententiâ univèrsalis Ecclesiæ, scilicet, eam verè & propriè peccatum non esse, sed etiam insuper contrarium, ex mente nimirum Pauli, & post eum Augustini, ad cujus consensum in margine impertinenter fit provocatio, statuentibus fulmen Anathematis, brutum quamvis & invalidum sunt minati, hoc etiam ostendentes documento, à quo fuerint acti spiritu, tanto rigore contra Pauli discipulos adhibito. Nunc antequam examen eorum suscipiatur, quæ Bellarminus contra dictam Pauli sententiam ex Augustino objecit, lectori significandum est, injuriam, quam is Luthero fecit insignem, quali peregrinam Augustino adscripsit sententiam; supra depulsam esse, ubi de effectu Baptismi fuit actum, undè accersi huc debent pro innocentia Megalandri vindicta. Inter Oracula scripturæ autem quibus ex Augustini, ut præ tendit, sensu contra Evangelicos agit Bellarminus, primum occupat locum Jacobi, in quo juxta explicationem Augustini discernitur partus, id est, peccatum à pariente, id est, concupiscentia, & quam effectus à causa. Videtur quidem hoc discrimen habere aliquam speciem, sed videtur solum, & habet aliquam speciem, sed externam modò & oculis expertium. An enim sequitur, quia Jacobus & ex eo Augustinus effectum concupiscentiæ, id est, ejus partum vocat expressè peccatum, ipsam verò concupiscentiam non item; & Jacobum & Augustinum pro peccato eam non habuisse? Nam discrimen inter parientem sive matrem pestiferam & partum ex sensu utriusque eò debet vel potest extendi, ut quod huc expressè adscribitur, illi ob id ipsum sit denegandum? Credendumne est aut cogitandum, & Apostolum & tantæ æstimationis in Ecclesiâ Doctorem fuisse à communi sensu ita desertos, ut ideò matrem negent esse hominem, quæ filiam peperit hominem? Etsi enim neuter receptis hodiè in Philosophorum scholâ terminis sit usus, quorum illo tempore non tanta fuit necessitas; non tamen nesciverunt, Gignentem cum genito, si non semper specie, uno saltem eodemque genere communicare, siquidem unumquodque gignens per ordinarium naturæ cursum ab Authore naturæ divinitus constitutum simile sibi gignere certum est atque compertum, adeoque omne genitum gignentis sui naturam participare. Quamvis etiam non idem peccatum gignatur à semetipso, nihil tamen omninò prohibet, quo minus sine omni absurditate dicatur, unum ab alio gigni posse, imò etiam gigni peccato; atque sic concupiscentiam, quæ originalis peccati propria est, & effectus primi Protoplastorum peccati rectè dicitur, post conceptionem ab Apostolo indigitatam gignere non seipsam, sed peccatum, specie quidem, non autem genere diversum. Nec dicendum est, si id credidisset Apostolus, & post eum Augustinus, non omisuros fuisse, concupiscentiam quoque quam peccati matrem dicere peccatum. Sed, præterquam, etiam si id factum esset, Synodi Tridentinæ Patres nihilominus pro autoritate, se tùm pollere in orbe Christiano putabant, excipere poterant, non in vero & proprio sensu id intelligendum esse, quæ eos exceptione contra expressam onomatologiam Paulinam impudenter simul & audaciter usos vidimus proximè, quo etiam effugio Bellarminum non pauca satis clara Augustini testimonia obscurare conatum sequens examen ostendet; præter hoc, inquam, observari debet, neque Jacobus, neque etiam Augustini fuisse institutum, concupiscentiæ onomatologiam exhibere, sed ab effectu mortifero eam describere, cum neutri eorum venire potuerit in mentem, fore unquam homines in Ecclesia tam absurdos, qui Concupiscentiam renatis quoque post Baptismum adhuc constanter inhærentem tam viliter æstimantes, eam, quæ tam detestandæ filiæ mater est, verè & propriè peccatum dici in dubium vocare, imò etiam negare sint ausuri, Doctores omninò cæci &

Conf. D.
Carpzov.
169 pag.
cap. 1.

vid. D.
Hutter.
Locor.
Theol. p.
340.

simplicium miseri seductores. Placent hic imprimis verba, quæ *Novarinus* ad hoc *Jacobi* oraculum cum pluribus ex aliquo sermone, Augustini nomen habente, & inter quinquaginta est numero & ordine post quadragesimum secundum, adduxit quibus concupiscentia dicitur *illicita, lasciva, turpis, à DEO alienans*; quæ peccati verè & propriè dicti epitheta esse, quis non videt?

Secundum nunc sequitur testimonium, quo Bellarminus demonstrare fategit, concupiscentiam in renatis non esse peccatum verè & propriè, usus Apostoli verbis, quibus

Rom. 7. *peccatum in se habitare & malum operari* testatur; sed contra semetipsum, dum non tantum non negat Paulus, concupiscentiam esse peccatum verè & propriè dictum, sed potius expresse vocat peccatum, ut mirum debeat videri, ausum fuisse Bellarminum ad hoc testimonium contra Evangelicos provocare, cum directè sibi oppositum potuerit, imò debuerit videre, nisi ultro clausis quasi oculis cæcus esse voluisset. Neque mens alia fuit Augustini iis duobus locis, ex quibus unum citavit tantum, ex altero autem aliqua adduxit verba Bellarmini. Prior ab eo prætermisus, quia veritatem Evangelicam confirmat, & Apostoli sententiam benè exprimit, hic omninò legi meretur: *Considerandum est, quod adjungit Apostolus, si, quod nolo, hoc facio, consentio legi, quoniam bona est; magis enim se dicit legi consentire, quam carnis concupiscentia, hanc enim peccati nomine adpellat. Facere ergo se dixit & operari, non adfectu consentiendi & implendi, sed ipso motu concupiscendi. Hinc ergo inquit, consentio legi, quoniam bona est consentio, quia nolo, quod non vult. Deinde dicit, Nuncautem jam non ego operor illud, sed id, quod habitat in me peccatum. Quid est, nunc autem, nisi, jam nunc sub gratiâ que liberavit delectationem voluntatis à consensione cupiditatis? Non enim melius intelligitur, non ego operor, nisi quia non consentit sua exhibere membra peccato arma iniquitatis. Nam si & concupiscit, & consentit, & agit, quomodo non ipse illud operatur, etiamsi se doleat operari, & vinci se graviter ingemiscat? Non una est in his verbis ratio Evangelicorum confirmans sententiam. Sed & in posterioris testimonii verbis à Bellarmino citatis aperte satis veritas Evangelica continetur, quibus concupiscentia homini post lapsum inharens dicitur *inobediencia carnis*, quam esse peccati verè & propriè dicti descriptionem, nemo sanus ibi inficias. Quorum pertinent, quæ in eodem opere, ex quo Bellarminus testimonii posterioris verba depromsit, leguntur sequentem in modum: *Agit aliquid concupiscentia carnis, etiam quando non exhibetur ei vel cordis adfectus, ubi regnet, vel membra velut arma, quibus impleatur, quod jubet. (Actus manet, reatus præterit.) Quid autem agit, nisi ipsa desideria mala & turpia? Non enim si bona essent & licita, eis obedire prohiberet Apostolus, dicens, Non regnet peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum desideris ejus. Non enim ait, ad habenda ejus desideria, sed, ad obediendum desideris ejus; ut, quoniam sunt in aliis majora in aliis minorâ, prout quisque in hominis interioris novitate profecerit, in hoc agone iustitia pudicitiaque servemus, ne illis obediamus. Ut tamen, ne ipsa sint desideria, velle debemus, etiamsi in corpore mortis hujus id obtinere non possumus. Hinc idem Apostolus velut ex sua persona introductione loquens nos instituit, dicens, non, quod volo, hoc ago, sed, quod odi, illud facio, id est, concupisco; quia & hoc nollet facere, ut esset omni ex parte perfectus. Si autem, quod nolo, inquit, hoc facio, consentio legi, quoniam bona est, quia hæc & illa non vult, quod & ego nolo, non vult enim, ut concupiscam, quæ dicit, Non concupisces, & ego concupiscere nolo. In hoc itaque consentiunt voluntas legis & mea. Verum quia concupiscere volebat, & tamen concupiscebatur, sed eidem concupiscentiæ nequaquam consentiendo serviebat, adjunxit atque ait, Nunc autem jam non ego operor illud, sed id, quod inhabitat in me, peccatum. Non potuit clarius onomatologia concupiscentiæ tanquam peccati verè & propriè dicti Apostolicam explicare sanctus Doctor, quam dum eam agere & operari scripsit, etiam ubi cordis adfectus ei non exhibetur, in homine nimirum regenerato, & legimentis per Spiritus Sancti gratiam pro viribus obedienti, ubi notanter scripsit Augustus Pater, actum etiam ferè similem in modum scripsit, eadem Pauli verba explicans ex professo: *Est concupiscentia non consentio, etsi post concupiscentias meas non eo adhuc tamen concupisco. Igitur ipse ego, ego ipse mente servio legi DEI, carne autem legi peccati, mente non consentio legi peccati, sed tamen nollem esset in membris meis lex ulla peccati. Et post aliquando ipsum agere, concupiscere est, non concupiscentiæ consentire. Et iterum: Quid lex dicit? Non concupisces. Et nolo concupiscere, & tamen concupisco, quamvis concupiscentiæ meæ ad sensum ego non præbeam, quamvis post eam ego non eam; resisto enim, contra mentem enim***

lib. I. contra duas Epist. Pelag. cap. 10.

lib. I. de Nupt. & Concup. cap. 27.

NB.

Serm. V. de verb. Apost. circa med.

mentem, nego arma, teneo membra, & tamen fit in me, quod nolo. Adhuc amplius: Nunc autem jam non ego operor illud. Nunc autem, quid est? Nunc autem jam redemptus, qui sui antea sub peccato venundatus; jam accepta Salvatoris gratia, ut mente condelecter legi DEI; non ego operor illud, sed, quod habitat in me, peccatum. En, quam dixit ex & cum Apostolo legem peccati, eam ex eodem dixit peccatum, certè non nisi verè & propriè dictum, nisi mentem ejus invertere, & omnia hic de concupiscentiâ renatorum minus verè & impropriè velimus intelligere, quod non esset aliud, quam summis ima miscere, omnemque sensus certitudinem auferre. Quia verò Bellarminus circa hujus dicti Apostolici intellectum in eo non parùm subsidii ponere videtur, quod vocabulum carnis significet corpus tantum & partem hominis inferiorem, sciat lector, Bellarminum è suis habere sibi contradicentem *Esthim*, celebrem inter eos Epistolarum Apostolicarum interpretem, ita de hoc Pauli loco scribentem: *Observa* NB. *carnis acceptionem Apostolis usitatam, quâ sumitur pro toto homine, quatenus carnalis est & vetus, id est, secundum illud, quod traxit ex vetere & carnali Adamo, corruptus ex corrupto; quæ corruptio non in solâ carne est, ut ab animâ distinguitur, licet maxime adpareat in carne propter membrorum rebellionem, verum etiam ac potissimum in ipsa animâ, cujus utique ea sunt vitia, quæ non competunt carni, & quæ spiritualia solent vocari opposita carnalibus, veluti superbia, invidia, contentiones, & his similia, quæ cuncta inter opera carnis enumerare non dubitavit Apostolus. Eadem antehac quoque fuit Augustini de hujus vocabuli significatione mens & sententia, quod non solum citata proximè loca testantur, sed alia etiam plura. Ita notanter ad præsens negotium alicubi scribit: *Quamvis in Baptismo plena fiat & tota peccatorum remissio, tamen si continuo* lib. II. de peccat. merit. cap. 7. *tota & plena etiam hominis in eternam novitatem fieret mutatio, non dico & in corpore, quod certè manifestum est adhuc in veterem corruptionem atque in mortem tendere in fine postea renovandum, quando verè tota novitas erit; sed excepto corpore, si in ipso animo, qui est interior homo, perfecta in Baptismo fieret novitas, non diceret Apostolus. Et si exterior homo noster corrumpitur, sed interior renovatur de die in diem. Profecto enim, qui de die in diem adhuc renovatur, nondum totus est renovatus; & in quantum non est renovatus, in tantum adhuc est in vetustate. Alibi iterum sic inquit: *Motibus suis* lib. 6. contra Jul. c. 5. *anima, quos habet secundum spiritum, adversatur aliis motibus suis, quos habet secundum carnem; & rursus, motibus suis, quos habet secundum carnem, adversatur aliis motibus suis, quos habet secundum spiritum. Et ideo dicitur Caro concupiscere adversus spiritum, & spiritus adversus carnem. Sed propter hoc & de ipsa dictum est animâ, renovatur de die in diem. Porro itidem alio in loco, ubi classicum Apostoli testimonium de operibus carnis ex quinto capite Epistolæ ad Galatas tractavit, ita de hac re suam expresse sententiam: *Iste locus, quantum ad rem præsentem satis esse videbitur, consideratus, poterit hanc dissolvere questionem, quid sit vivere secundum carnem; in operibus namque carnis, qui dixit esse manifesta, eaque commemorata damnavit, non illa tantum invenimus, quæ ad voluntatem carnis pertinent, sicuti sunt fornicationes, immunditie, luxuria, ebrietates, comestiones &c. verum illa etiam, quibus animi vitia demonstrantur à voluptate carnis aliena. Quis enim, quæso, servitorem, quæ Idolis exhibetur, veneficia, inimicitias, contentiones, emulationes, animositates, dissensiones, hæreses, invidias non potius animi vitia intelligat esse, quam carnis; quandoquidem fieri potest, ut propter Idololatriam vel hæreses alicujus errorem à voluptatibus carnis temperetur, & tamen tunc etiam homo, quamvis libidines carnis continere ac cohibere videatur, secundum carnem vivere hæc Apostolicâ autoritate convincatur, & in eo, quod abstinet à voluptatibus carnis, damnabilia carnis opera agere demonstratur? Addit pro uberiori explicatione: *Quis inimicitias non in animo habeat, aut quis ita loquitur, ut inimico, vel quem putat inimicum, dicat, malam carnem, ac non potius, malum adversus me habes animum? Postremò: sicut carnalitates, ut ita dicam, si quis audivisset, non dubitaret carni tribuere; ita nemo dubitat, animositates ad animum pertinere. Cur ergò hæc omnia & his similia Doctor gentium in Fide & Veritate adpellat carnis opera, nisi quia eo locutionis modo, quo totum significatur à parte, ipsum hominem carnis nomine vult intelligi?*****

Succedit nunc tertium Bellarmini argumentum vel testimonium ejusdem Apostoli autoritate nixum, quo nihil damnationis docuit inesse iis, qui sunt in Christo Rom. 8. *IESU*. Et ut exinde obtineat, concupiscentiam in renatis non esse peccatum verè & propriè dictum, duobus utitur ex Augustino locis, ostensurus, reatum esse id, quod propriè dicitur

dicitur peccatum, eumque esse omnino inseparabilem ab eo, quod in se dignum est aeternæ damnatione. Sed neutrum dixit Augustinus, se accurate ea perpendantur loca, ad quæ provocavit Bellarminus; neque etiam dicere potuit, sine insigni absurditate, id quod sequens utriusque docebit examen. Priori quidem loco, quo Augustinus scripsit, *Hoc est non habere peccatum, reum non esse peccati*; quomodo id voluerit intellectum, ipse in proximè antecedentibus explicavit: *In eis qui regenerantur in Christo, cum remissionem accipiunt omnium prorsus peccatorum, utique est necessum, ut reatus etiam huius, licet manentis adhuc concupiscentiæ remittatur, ut in peccatum non imputetur.* Nam sicut eorum peccatorum, quæ manere non possunt, quoniam prætercunt, cum fiunt, reatus tamen manet, & nisi remittatur, in æternum manebit; sic illius concupiscentiæ reatus auferitur, quando remittitur. Hoc est enim non habere peccatum, reum non esse peccati. Illustrat id porro per exemplum à contrario verbis proximè sequentibus: *Si quisquam fecerit adulterium, etiamsi nunquam deinceps faciat, reus est adulterii, donec ipsius reatus indulgentiæ remittatur.* Habet ergò peccatum, quamvis illud, quod admisit, jam non sit, quia cum tempore, quo factum est, præterit. Nam si à peccando desistere, hoc esset, non habere peccatum, sufficeret, ut hoc nos moneret scriptura, *Fili, peccasti, non adjicias iterum; non autem sufficit, sed addidit, & de pristinis deprecare, ut tibi remittantur.* Manent ergò, nisi remittantur. Sed quomodo manent, si præterita sunt; nisi quia præteritum actu manent reatu? Sic itaque fieri potest è contrario, ut etiam illud maneat actu, præterit reatu. Vides, lector studiose, differentiam inter actum & reatum ab Augustino notatum, quod itidem ad Lutheri à Bellarmino graviter accusati pertinet innocentiam. Vides etiam, ita intellexisse sanctum Doctorem verba, *Hoc est, non habere peccatum, reum non esse peccati*, ut reatum dicat concupiscentiæ licet manentis adhuc in Sacramento Baptismi remissum, atque ita prætereat reatu, maneat actu, sicut è contrario in peccato Adulteriitantum actuali, (quo à concupiscentia tanquam originali vel rectius originato differt & discernitur) nisi remittatur, manet reatus, actus præterit, etsi nihilo minus homo huius peccati etiam semel tantum perpetrati reus sit & verè dicatur peccator & habere peccatum. Judicet nunc, quicumque pollet iudicio, an reatus Augustino sit idem quod peccatum, & an verè scripserit Bellarminus, ex Evangelicorum confessione id statui debere, cujus nullum tamen proferre potuit testimonium, neque Augustino tam absurdo, neque Doctoribus Evangelicis tam à sermonis proprietate alienis, ut reatum cum peccato idem esse dixerint. Certè eruditissimus & in hoc studii genere versatissimus ante omnes ferè alios, *Gerhardus Iohannes Vossius*, paulò ante laudatus, in accuratissimo de *Vitiis Latini Sermonis* opere testatur *CTos* recentiores propterea castigatos fuisse à *Budæo*, quod reatum vulgò dixerint pro crimine, hæc additâ observatione, *nexum inter ea quidem, non idem esse tamen; & reatum esse obligationem ad penam, ut inter crimen & penam medius sit reatus.* Neque hanc observationem rejicere aut nullitatis accusare potuit *Scuppius*, minutina aliàs & minoris momenti in hoc opere Vossiano suæ subiciens Censuræ. Hoc quidem est certum, in sacris etiam scripturis vocabulū peccati quandoque pro reatu, quia & ipsa peccati penam sumi; sed non sequitur, verâ vice vocabulum reatus loco ipsius peccati esse in usu, nisi exemplis id possit doceri, quæ hæcenus, ex Augustino imprimis desiderantur. Sed & neque alterum dixit Augustinus, quod cum dixisse vel docuisse Bellarminus voluit, videlicet *reatum esse omnino inseparabilem ab eo, quod sua naturâ dignum est aeternâ damnatione*; ita ut sequatur inde, in regentis per remissionem peccatorum cum reatu ipsam quoque concupiscentiam sub notionem peccati verè & propriè dicti esse ablatam. Nam si locum à Bellarmino citatū inspiciamus, is hoc nullo planè modo evincit, agens solum de *penâ & ejus merito*, quod omnes Adami & evigina à nativitate suâ trahunt, & cui ante gratiam regenerationis sunt obnoxii, de quo statui hic sermo non est, sed de statu & conditione regentorum post acceptam peccatorum à Deo remissionem. Si verò alibi sanctum Doctorem de hoc argumento audiamus differentem, eum à partibus Evangelicorū stare, patebit evidentissimè & indubitanter. Ita autem scribit contra Julianum, suæ mentis interpretis optimus: *Videamus illud excellentissimum acumen tuum, quo vidisti, quemadmodum refelleres, quod à me dictum est, dimitti concupiscentiam carnis in Baptismo, non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur; quamvis autem reatu suo jam soluto, manet tamen.* Adversus mea hæc verba, scribit porro Augustus Doctor contra suam antagonistam, sic argumentaris homo acutissimus, tanquam ipsam concupiscentiam dixerim per Baptismum reatu liberari, quoniam dixi, reatu suo jam soluto, velut suo dixerim, quo ipsa (nimirum concupiscentia) est rea, eoque soluto illa per-

lib. I. de
Nupt. &
Concup.
cap. 26.

Syr. 21.

lib. I. cap.
32. pag. m.
339.

lib. 6. c. 6.

maneat absoluta; quod utique si sensissem, profecto eam esse malam non dicerem, sed fuisse. Ac per hoc secundum mirabilem intelligentiam tuam, quando audis in aliquo reatum homicidii solutum, non hominem, sed ipsum homicidium à reatu existimas absolutum. Sic intelligat quis, nisi qui non erubescit laudare, cum quâ (nimirum concupiscentiâ) compellitur dimicare. Et post aliqua: Nos, qui concupiscentiam dicimus malam, & manere tamen in baptizatis, quamvis reatus ejus, non quo ipsa (nimirum concupiscentia) erat rea, nec enim aliqua est persona, sed quorem hominem originaliter faciebat, fuerit remissus atque evacuatus; absit, ut dicamus sanctificari, cum quâ necesse habent regenerati, si non in vacuum susceperunt DEI gratiam, intestino quodam bello, tanquam cum hoste configere, & ab eâ peste sanari desiderare & optare. Ibidem post plura: Concupiscentia, quæ manet oppugnanda atque sananda, quamvis in Baptismo dimissa sint cuncta omnino peccata, non solum non sanctificatur, sed potius, ne sanctificatus aeternæ morti obnoxios tenere possit, evacuatur, quia & illi qui lacte alebantur, non cibo solido, & adhuc animales, non percipientes, quæ sunt spiritus DEI, quoniam stultitia illis adhuc erat; si in illâ mentis aetate, in quâ novi homines adpellabantur, non carnis, de corpore exivissent, parvuli in Christo, nullo stultitiæ illius reatu tenerentur, quia hoc eis beneficium fuerat regeneratione collatum, ut omnium malorum, quibus & postea vel moriendo, vel proficiendo fuerant excendi, reatus continuo solveretur remissione omnium peccatorum, nondum sanitate omnium morborum, qui tamen reatus teneat necesse est eum, qui generatur secundum carnem, quia non nisi ei remittitur, qui secundum spiritum regeneratur. Clarè satis mentem suam explicat augustus Doctor, cur scripserit, quod Lutherus etiam observavit, dimitti concupiscentiam carnis in Baptismo, non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur, & quod soluto etiam reatu suo, vel ejus, maneat tamen; accuratè distinguens inter reatum ratione ipsius peccati, & inter reatum ratione ipsius personæ peccantis, non hoc, sed illo respectu ejus inseparabilitatem agnoscens, qui tamen hic non attenditur, nobis de reatu personæ, non ipsius peccati sollicitis, Augustino nobiscum sentiente, reatum concupiscentiæ, sicut aliorum omnium peccatorum in regeneratis esse solutum ipso manente & post Baptismum in hærente peccato concupiscentiæ, quam esse peccatum propriè & verè dictum agnovit sanctus Pater, dum in numero aliorum omnium peccatorum recensuit. Estque id tam manifestum, ut Toletus etiam, à fixto Senensi, Possævino, Alegambio, Iano Nicio Erythro, vel potius, vid. Wcl. Iohanne Victorio Roscio, Andrea quoque Saullago, Bellarmini continuatore inigniter let. h. loc. laudatus, in Commentario fatari debuerit, Augustinum à partibus Evangelicorum stare, & concupiscentiam esse peccatum docuisse, ob id ipsum ab Augustini sententiâ, utpotè per Synodi Tridentinæ Decretum reprobata credens, quod ex parte etiam à Cornelio Lapidensi factum.

Nunc ostenso, nullum esse Bellarmini & Pontificiorum sententiæ subsidium ex sacris literis juxta Augustini explicationem, sequitur, ut doceatur, in aliis etiam Augustini testimoniis, quos singulari industriâ ex omnibus operum Tomis secundum receptam in plerisque Editionibus seriem collegit Bellarminus, vel potius aliunde exscripsit, nihil pro hæc sententiâ haberi, id quod brevi repetitione testimoniorum, ad quæ provocat Bellarminus, fiet, ex quâ lectori constabit, quantâ Augustinus constantiâ docuerit concupiscentiam esse peccatum. Et in primo quidem Tomo primum meritò locum occupat testimonium ex opere *Retractationum*, utpotè in quo sententiam, quam aliàs & antehac defendit, constanter & egregiè confirmavit. Ita autem post verba, quæ supra in tractatione quæstionis de definitione peccati habuimus, hic non repetenda, scribit Augustinus: Hoc peccatum, de quo locutus est Apostolus, (capite nimirum septimo lib. I. c. 15. Epistolæ ad Romanos) idè peccatum vocatur, quia peccato factum est, & pena peccati est; quandoquidem hoc de concupiscentia carnis dicitur, quod aperit in consequentibus, dicens, Scio, quia non habitat in me, hoc est, in carne meâ bonum; velle enim adjacet mihi, perficere autem non invenio. Perfectio quippè boni est, ut nec ipsa peccati concupiscentia sit in homine, cui quidem, quando bene vivitur, non consentit voluntas, verum tamen non perficit bonum, quia inest adhuc concupiscentia, cui repugnat voluntas, cujus concupiscentia reatus in Baptismo solvitur, sed infirmitas manet, cui, donec sanetur, omnis fidelis, qui bene proficit, studiosissimè reluctatur. Peccatum autem, quod nusquam est nisi in voluntate, illud præcipuè intelligendum est, quod iusta damnatio est consecuta, hoc enim per unum hominem intravit in mundum; quanquam & hoc peccatum, quo consentitur peccati concupiscentiæ, non nisi voluntate committitur. Et post pauca: Quod propterea dictum

dictum est, ut volens discerneret à nolente, & sic ad illos referretur intentio, qui primi in Pe-
ridis fuerunt humano generi origo mali, nullo cogente, hoc est, liber à voluntate peccando, quia
& scientes contra Præceptum fecerunt, & Tentator suavit, ut hoc fieret, non coegit. Nam
qui nesciens peccavit, non incongruenter nolens peccasse dici potest, quamvis & quod nesciens
fecit, volens tamen fecit ita nec ipsius esse potuit sine voluntate peccatum. Quæ voluntas uti-
que, sicut est definita, animi fuit motus, nullo cogente, ad aliquid vel non amittendum, (alias ad-
mittendum) vel adipiscendum; quod enim si nolisset, (vel, nisi voluisset) non fecisset, non
coactus est agere. Quia voluit, ergo fecit, etsi non quia voluit, peccavit, nesciens pecca-
tum esse, quod fecit. Ita tale peccatum sine voluntate esse potuit, voluntate facti, non
voluntate peccati; quod tamen factum fuit peccatum, hoc enim factum est, quod fieri non
debit. Quisquis autem sciens peccat, qui potest cogenti ad peccatum sine peccato resi-
stere, nec tamen facit, utique volens peccat quoniam qui potest resistere, non cogitur ce-
dere; qui verò volenti (alias, cogenti) cupiditati bonâ voluntate non potest resistere, &
& ideo facit contra Iustitiæ præcepta, jam hoc ita peccatum est, ut sit etiam pena peccati.
Quapropter peccatum sine voluntate esse non posse verissimum est; itemque definitio peccati,
quæ diximus, Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi, quod Iustitia vetat, &
unde liberum est abstinere, propterea est vera, quia id definitum est, quod tantummodo
est peccatum, non quod est etiam pena peccati. Nam quando tale est, ut idem sit & pena
peccati, quantum est, quod valet voluntas sub cupiditate dominante, nisi forte si pia est,
ut oret auxilium? In tantum enim libera est, quia in tantum est liberata, & in tantum ad-
pellatur voluntas; alioquin tota cupiditas quam propriè voluntas est vocanda, quæ non
est, sicut Manichei desipiunt, aliena naturæ additamentum, sed vitium nostræ, à quo non
sanamur, nisi gratiâ Salvatoris. Quod si quisquam dicit etiam cupiditatem ipsam nihil
esse aliud, quam voluntatem, sed vitiosam peccatoque servientem, non est resistendum,
nec de verbis, cum res constat, controversia est facienda; sic enim ostenditur, sine volun-
tate nullum esse peccatum, sive in opere, sive in origine. Hæc semel pro semper, quia
locus hic sæpius occurrit in præsentis tractatione, debuerunt excipere, ut uno quali intuitu
exhibeantur, quæ quam maxime huic instituto inserviunt, neque eadem cum tæ-
dio repetere postmodum opus sit. Notari autem exinde præmissis debet, testari Au-
gustinum, quod Paulus concupiscentiam vocaverit peccatum, quod improprie intel-
ligi debere, Bellarminus nondum demonstravit. Præterea confirmat, id quod in
antecedentibus etiam vidimus, reatum concupiscentiæ solvi, manente tamen infirmi-
tate, quam verè & propriè peccatum esse & dici, in sequentibus docebitur. Accedit,
sanctum Patrem, etsi certo sensu omne peccatum dicat esse voluntarium, agnoscere ta-
men aliquod discrimen inter peccata voluntatis & ut sic dicam Noluntatis, & sic etiam
inter peccata, quæ vel scienter vel ignoranter ab hominibus committuntur; item inter
voluntatem facti & voluntatem peccati. Insuper observari debet differentia inter pec-
catum, quod tantum est peccatum, & quod simul est etiam poena peccati, quam alias
etiam non semel inculcat Doctor Augustinus. Præmissis autem huc pertinet, quod
agnoscit & concedit, concupiscentiam & cupiditatem propriè voluntatem esse & vo-
cari posse, quo Bellarmini phrasin castigavit, quæ sæpius concupiscentiam in renatis
absque consensu accedente dixit involuntariam, quæ locutio, nisi ritè explicetur, quam-
maximè est impropria, & ab accuratis verborum, eorumque proprietatis observato-
ribus vix ac ne vix quidem admittenda. Etsi jam primum hoc testimonium, quamvis
inter Augustiniana meritò ultimum, quia post cætera à Bellarmino laudata scriptum,
inter Evangelicæ veritatis testimonia debet referri, id quod notatæ observationes, plus-
fatis ostendunt, facile datur perspicere, quid de sequentibus sit sperandum, quæ ex omni-
bus operum Tomis habet Bellarminus, utpote quorum explicatio ab huius sensu legiti-
mo dependet, ut jam porrò videbimus. Certè quod ex eodem primo operum Au-
gustini Tomo laudavit Bellarminus, si integrum videamus, aperte à nostris stat parti-
bus. Agit ubi de primo Protoplastorum peccato, ostenditque rationem, quæ tunc
eâdem serpens deceptor Paradisiacus hodiernum homines soleat seducere. Verba
huc pertinentia sunt: *Etiâ nunc in unoquoque nostrum nihil aliud agitur, cum ad pecca-
tum quisque delabitur, quàm tunc actum est illis tribus, serpente, muliere & viro. Nam
primo sit suggestio sive per cogitationem, sive per sensum corporis, vel videndo, vel tan-
gendo, vel audiendo, vel gustando, vel olfaciendo. Quæ suggestio cum facta fuerit, sicu-
puditas nostra non moveatur ad peccandum, excludetur serpentis astutia; si autem mota
fuerit, quasi jam persuasum erit mulieri. Sed aliquando viriliter etiam committam cupi-
ditatem*

NB.

lib. II. de
Gen. c. Ma-
nich. c. 14.

ditatem refranat atque compefcit ratio; quod cum fit, non labimur in peccatum, sed cum aliquantâ luctatione coronamur. Si autem ratio confentiat, & quod libido commoverit, faciendum esse decernat, ab omni vitâ beatâ tanquam de Paradiso expellitur homo; jam enim imputatur peccatum, etiam si non subsequatur factum, quoniam rea tenetur conscientia in consensione. Facilis est ex his Augustini verbis deductio, si ob consensum homini imputatur peccatum, ob dissentium non imputari id quidem, sed tamen inesse vel fuisse, cupiditatem videlicet & lubricitatem, id est, ipsum concupiscentiæ peccatum, à cuius motibus primò-primis & secundo-primis homo renatus premitur quidem, at Spiritus Sancti gratiose inhabitantis & fortiter operantis gratiâ non omninò & planè opprimitur, donec tandem ab omni, & sic etiam ab hoc malo liberatus verè liber erit, Deo soli absque omni labe peccati addictus.

Jam quæ ex secundo Epistolarum Tomo in rem suam laudat verba Bellarminus, iterum pro nobis sunt, non contra nos, ut sequens integer eorum textus ostendet, qui hic est: *Incipit homo secundum gratiam in interiori homine renovari, ut mente agat, quod amat, nec consentiat carni, agenti quod odit, id est, non ut omninò non concupiscat, sed ut post concupiscentias suas non eat. Quod quidem tam magnum est, ut si omninò fieret, & quamvis insint, dum sumus in corpore mortis hujus, desideria peccati, nulli tamen eorum adhiberemus ad sensum, non esset, undè diceremus Patri nostro, qui est in Cælis, dimitte nobis debita nostra. Nec tamen ideo tales jam essemus, quales erimus, cum mortale hoc induerit immortalitatem; tunc enim non solum nulli desiderio peccati obedimus, sed nulla erunt desideria, quibus non obedire jubeamur.* Verè & notanter iterum distinxit augustissimus Pater inter statum hujus vitæ & futuræ, docens, quod in illâ nulla sint futura peccati desideria, quibuscum in hac regenerari etiam quotidie pugnant, & ne ab eis vincantur, satis in semetipsis inveniunt, quod agant. Et si sensum hujus testimonii è parallelis Augustini locis attendamus, per desideria peccati nihil aliud intelligit, quam ipsam peccatorum concupiscentiam, quam expressè in antecedentibus dixit peccatum, ut ulteriori demonstratione non sit opus. Quamvis autem dicat, si hisce desiderijs non adhiberetur consensum, non opus fore regeneratis oratione Dominicâ, non tamen exinde sequitur, peccatorum concupiscentiam verè & propriè peccatum non esse, quia jam indicatum est discrimen inter concupiscentiæ peccatum originale five originatum, & inter peccata actualia inde provenientia, pro quorum remissione in oratione Dominicâ regeneratos quotidie DEUM invocare quidem testatur, non exclusis tamen primis Concupiscentiæ motibus peccaminosis, id quod alibi satis clarè expressit, notanter in hanc rem scribens: *Virtus est charitas, quâ id, quod diligendum est, diligitur. Hec in aliis major, in aliis minor, in aliis nulla est. Plenissima verò, quæ jam non possit augeri, quamdiu hic vivit homo, est in nemine; quamdiu autem potest augeri, profecto illud, quod minus est, quam debet, est ex vitio, ex quo vitio non est justus in terrâ, qui faciat bonum, & non peccet. Ex quo vitio non justificabitur in conspectu DEI omnis vivens; propter quod vitium, si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosmet ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Propter quod etiam, quantumlibet profecerimus, necessarium est nobis dicere, dimitte nobis debita nostra, cum jam omnia dicta, facta, cogitata in Baptismo sint dimissa.* Alibi tractans Parabolam de homine à Latronibus vulnerato & per Samaritanum curato ita & similem ferè in modum de hoc negotio scribit: *Sunt homines ingrati gratiæ, multum tribuentes saucie in opique Naturæ. Verum est, magnas arbitrii liberi vires homo, cum conderetur, accepit, sed peccando amisit, in mortem lapsus est, factus est infirmus, à latronibus semivivus (de hac Augustini explicatione aliàs) in viâ relictus est, in jumentum suum levavit cum Samaritanus, quod interpretatur custos ad stabulum adhuc perducitur. Quod extollitur? adhuc curatur. Sed, sufficit mihi, inquit, quod in Baptismo accepi remissionem omnium peccatorum. Numquid quia delecta est iniquitas, finita est infirmitas. Accepi, inquit, remissionem omnium peccatorum. Prorsus verum est, deleta sunt cuncta peccata in Sacramento Baptismatis, cuncta prorsus dicta, facta, cogitata; cuncta sunt deleta. Sed hoc est, quod infusum est in viâ oleum & vinum. Et post pauca: *Stabulum si agnosceris, est Ecclesia. Stabulum modo, quia vivendo transimus; Domus erit, unde nunquam migrabimus, cum ad regnum Cælorum sani pervenerimus. Interim in stabulo libenter curemur, non adhuc languidi de sanitate gloriemur, ne nihil aliud superbiendo faciamus, nisi ut nunquam curiando sanemur. Adhuc es in hac vitâ, adhuc fragilem portas carnem, adhuc corpus, quod corrumpitur, adgravat animam; adhuc post integritatem remissionis accepisti remedium orationis; adhuc utique dicis, donec sanentur languores tui, dimitte nobis debita nostra.**

Epist. ad
Acell.Epist. 29.
ad Hier.Serm. II.
de Verb.
Apost.

Èd gratius autem esse debet hoc testimonium, quia egregiè illustrat ea, quæ Bellarminus è tertio & quarto Augustini Tomis pro suâ adduxit sententiâ. Quia enim utrobique sanctus Pater morbum distinguit à languore, quia post morbum in corpore hominis ad aliquod tempus permanet, additâ adplicatione ad peccata & eorum in renatis superstitem adhuc concupiscentiam; malè sequi exinde putat Bellarminus, Concupiscentiam ex Augustini sententiâ non ipsum esse peccatum, sed ex & à peccato languorem. Non planè nullus operè fecisset pretium Bellarminus, ut quia ex Medicorum Scholâ hanc tractare voluit Augustino præeunte quæstionem, à Medicis accuratius informari se passus fuisset, an non languor in corpore hominis, qui non solum morbos quosdam consequitur, sed aliquos etiam solet antecedere, signumque morbi subsequenti esse, sit etiam dici que possit verè & propriè morbus, ut potè qui non rarò tam est intentus & ipsam mortem post se trahat, nullo vel antecedente vel sequente morbo? Et certè, si juxta sententiam Augustini homo etiam regeneratus in stabulo adhuc, id est, hujus vitæ statu versans de sanitate, nimirum perfectâ, ob languorum residuum, eumque & morbi & mortiferum gloriari non potest, nihil omninò obstat, quò minus languor ille, à peccato Proprietas nobis omnibus inhærens, & qui tot morbos in nobis causatur, ipse morbus dici possit, omnes in universum æternæ morti subiecturus, nisi Christus, Archiatræ cælestis, omnes nostros languores in se ultrò suscepisset, eoque et ipso nos sanasset, cuius beneficii & gratiæ reddimur participes hic quidem inchoative, ibi autem post depositam carnis mortalitatem plenariè. Quod itidem aliud voluit Augustinus Doctor, dum per languores in nobis post Sacramentum Baptismi residuos intelligere si prava desideria expressè scripsit, verbis à Bellarmino è quarto operum ejus Tomo citatis, quam illicitos concupiscentiæ motus, etiam sine accedente consensu, dicere peccata, quod alibi tam expressè vidimus? Charitas nempe, quamdiu potest augeri, profectò illud, quod minus est, quam debet, est ex vitio, propter quod necessarium est nobis dicere ad DEUM in Cælis Patrem, dimitte nobis debita nostra, quod paulò ante Augustinus adposuit scripsit ad institutum.

Prætermisissimè igitur his duobus Tomis & testimoniis exinde adductis, ut potè quibus ex antecedentibus jam satis est factum, ad quintum progredimur, opus de Civitate DEI exhibentem, unde Bellarminus duo laudavit loca, opinioni suæ, ut opinatus est, sed falso, lib. I. c. 25. faventia. Prior pleniorè textu ita legitur: *Quod si illa concupiscentialis inobedientia, qua adhuc in membris habitat moribundis, præter nostræ voluntatis legem suâ quasi lege movetur; quanto magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis?* De ratione consequentiæ non dicam, per quam Bellarminus suum obtinere scopum contendit, cum solus gratiæ respectus, qui hic unice locum habet, omnem tollat, si quæ est, difficultatem; illud tantum notari meretur, quod Bellarminus præ mentis cœcitate inobservatum prætermisit, Augustinum ipsa mentione *Concupiscentialis inobedientie*, quid de eâ sit habendum, sufficienter indicasse. In glossâ posteriori, quam Bellarminus præter, imò contra mentem sancti Doctoris adposuit, ut aliquid inde pro se extorqueat, insigniter est falsus. Locus ita habet: *Ex quo primi homines commissæ peccationis causa Paradiso sunt dimissi, atque humana in eis Natura est damnata, excepto uno Mediatore, & post regenerationis lavacrum quibusque adhuc parvulis, necno mundus à sordibus, sicut scriptum est, nec infans, cuius est vita unius dici super terram.* Bellarminus, nescio, quo doctus genio, existimat, Augustinum his verbis Christum cum infantibus recens baptizatis comparasse, quod sicut ille fuerit absque omni peccato, ita hic etiam post impetratam regenerationis spiritualis gratiam & plenariam remissionem peccatorum fuit absque omni sordibus peccati, concupiscentiâ in eis residuâ, si ei non consentiatur, nullam omninò peccati propriè dicti rationem habente. At qui multum fallitur fallitque Bellarminus, si comparisonem Christi cum infantibus baptizatis in hoc Augustini testimonio invenisse sibi persuasit, nixus sine dubio particulâ conjunctivâ *Et*, quâ hic Augustinus pro *Etiam*, conjunctione sensum intendente, est usus, non quasi infantes baptizatos compararet Christo, quoad videlicet omnimodam à peccatis puritatem, quod mirum videri non immeritò debet, quomodo in mentem venire potuerit Bellarmino, talia non sine injuriâ Christi, solius verò sancti, scribere auso, id quod ad antecedentem quoque Controversiam de peccati originali subiecto fuit observatum: sed quia Augustinus solum excipiens Christum à sordibus peccati, etiam infantes baptizatos numero peccatorum includit, e quibus nemo fit immundus à sordibus peccati. Idne gratis Augustino videar adinxisse, ipse verborum suorum optimus interpres porrò sententiâ dicat, qui Oraculum Malachie

chia de sacrificiis Judæ & Hierusalem prolixissime tractans, inter alia huc pertinenter ita ibidem scripsit: *Hostia veteris legis, que de pecoribus immaculatis ac sine ullo prorsus vitio jubebantur offerri, significabant homines sanctos, qualis solus inventus est Christus, sine ullo omnino peccato. Proinde quia post judicium, cum fuerint igne etiam mundati, quia ejusmodi mundatione sunt digni, in omnibus sanctis nullum omnino invenietur peccatum; atque ita seipso obferent in justitia, ut tales totie omni modo immaculati ac sine ullo vitio sint futuri &c.*

Nam plus ultra progredientes ad sextum nos conferimus Tomum, è quo tale profert testimonium Bellarminus, quo quidem conatur Augustinum ostendere à sententiâ Lutheri alienum, sed in vanum, & irritum. Lutheri sententia, quam Bellarminus mutilam adducit, hæc est. *Baptismus omnia remittit peccata, sed nullum penitus tollit, verum incipit tollere; id quod illos sefellit, qui remissionem intellexerunt omnimodam expurgationem, atque sic defectum pro peccato accipere seipso coegerunt, ex malo intellectu in prioribus lapsi. Nam hæc eorum sententiâ homines in securitatem & superbiam presumptionem ducuntur, dum peccatis ablati puri sibi vixi omittunt studia expurgandi peccati, ut cujus confesii jam non sunt, quâ opinione impiâ plurimi peccant necessum est. Sed & eo pervenerunt in sanie, ut libidinem etiam inevitabilem sanctorum Parentum, dum generant, quantum vis indomitam, & summo invictoque furore contra legem DEI concupiscentiam, defectum vocare sint coacti. Hoc est verè nimis extenuare peccatum, dicere, tam atrocem libidinis impetum esse defectum.* Conferantur hæc cum verbis, quæ Bellarminus tanquam Lutheri verba citavit, & adparebit non exiguum discrimen nec pauca mutilatio. Ita si etiam conferamus Augustini super hæc re sententiam cum verbis, quæ Bellarminus itidem ex eo laudavit, manifestum erit, non ita sincerè Bellarminum se hic gessisse, nec aliam Augustini, quam Lutheri mentem fuisse. Postquam igitur Augustinus Pauli sententiam de nuptiarum honestate commendavit, sequentibus verbis eam explicavit: *Hinc certè fas non est dubitare, nuptias non esse peccatum; non itaque eas secundum veniam concedit Apostolus. Nam quis ambigat, absurdissime dici, eos non peccasse, quibus venia datur? Sed illum concubitum secundum veniam concedit, qui sit per incontinentiam, non solâ procreandi causa, sed aliquando etiam nulla procreandi causa, quem nuptia fieri non cogunt, sed ignosci impetrant, si modo non ita sit nimis, ut impediatur quæ seposita esse debent, orandi tempora, nec in eum immutetur usus, qui contra naturam est, de quo Apostolus tacere non potuit, cum de nimis immundorum & impiorum hominum corruptelis loqueretur. Concubitus enim necessarius causa generandi inculpabilis, & solus ipse nuptialis est; ille autem, qui ultra istam progreditur necessitatem, jam non rationi obsequitur, sed libidini. Et hunc tamen non exigere, sed reddere conjugi, ne fornicando peccet damnabiliter, ad personam pertinet conjugalem. Si autem ambo tali concupiscentiæ subigantur, rem faciunt, non planè nuptiarum.* Hæc ad explicandam Pauli sententiam Augustinus, quæ nihil planè ad confirmandam Bellarmini sententiam ullâ ratione possunt conferre.

Sequitur ergò nunc septimus ordine & numero Tomus, è quo diversa quatuor testimonia profert Bellarminus, quæ tamen itidem id non conficiunt, cujus gratia laudantur. Et primum quidem illius oraculi Apostolici exhibet sensum, ex quo Bellarminus supra tertium pro sua, quam defendit, sententiâ formavit argumentum, quo nulla condemnatio dicitur esse his, qui sunt in Christo IESU; Augustino addente non damnari, nisi qui concupiscentiæ carnis consentiat ad malum. At ostensum est in hujus oraculi ex Augustino vindiciis, minimè sequi aut legitimam deduci posse consequentiam, ergò etiam nihil omnino & per se damnabile, nullum amplius peccatum propriè dictum esse in regneratis, qui in Sacramento Baptismi omnium peccatorum remissionem à DEI gratiâ impetrarunt, utpotè quod alibi & aliàs non semel Augustinus docuit expressè satis. Secundum, quod prolixius aliquantò exhibet Bellarminus, præcipuum est & ferè primum, quod Evangelicorum sententiæ videtur opponi posse. Sed & illud, si Augustini mens ritè attendatur, non cogit ad adfensum. Videtur quidem Augustinus expressè & quo ad litteram negare, *Concupiscentiam esse peccatum.* Sed dum antea vidimus, eum alibi itidem expressè & ad litteram id adfirmare, concupiscentiam esse peccatum, idque in retractationibus explicare ulterius & confirmare, omnino videri debet, quo sensu negavit, concupiscentiam esse peccatum, ne & hic sanctus Doctor sibi metipso contrarius videatur, & contradictoriè opposita scripsisse. Videamus verba huc in primis pertinentia: *Concupiscentia, etiamsi vocatur, non utique, quia peccatum est, sed quia peccata facta est, sic vocatur, sicut scriptura manus cujusque dicitur, quod manus eam fecerit.*

Tom. II.
Jen. Lat. p.
298. b.

de Bonò
Conjug.
cap. 10.

Rom. 8.

lib. I. con-
tra duas
Epist. Pe-
Satis lag. cap. 13.

Satis apertè videntur hæc evincere, per locutionem Metonymicam dici, concupiscentiam esse peccatum, juxta mentem Augustini. Verùm si proximè sequentia subjungamus, intelligere dabitur, quo sensu Augustinus hic negarit, concupiscentiam esse peccatum. Ita autem explicat suam mentem: *Peccata sunt, quæ secundum carnis concupiscentiam vel ignorantiam illicitè fiunt, dicuntur, cogitantur; quæ transacta etiam reos tenent, si non remittantur. Et ista ipsa carnis concupiscentia sic in Baptismo dimittitur, & quanquam tracta sit à nascentibus nihil noceat renascentibus.* Manifestum est ex his discrimen, quod Augustinus iteratò hic inculcat, inter concupiscentiam, quod alibi expressè dixit esse peccatum, & concupiscentiæ fructus, peccata nimirum actualia, quorum mater & genitrix est concupiscentia, si ei consensus adhibeatur. Et tale peccatum actuale negat esse concupiscentiam Augustinus, de quâ tamen, dum expressè hic iterùm docet, eam in Baptismo sic dimitti, ut non noceat, simul indicat, habere eam peccati rationem, quamvis ob acceptam regenerationis gratiam non amplius noceat, nisi per fructus actualium peccatorum se exerat, arbor mala non nisi poma ferens pestifera. *Tertium* nunc succedit testimonium, quod tamen & ipsum ex mente scriptoris intellectum sententiæ Evangelicorum non obest. Patebit hoc, ubi pauca, quæ Bellarminus excerpserit verba, è textu pleniore interpretabimur:

lib. I. de
Nupt. &
Concup.
cap. 23,

Concupiscentia, inquit sanctus Doctor, quæ solo regenerationis Sacramento expiatur, profecto vinculum peccati generatione trajicit in posteros nisi ab illo & ipsi solvantur regeneratione. Nam ipsa quidem Concupiscentia jam non est peccatum in regeneratis, quando illi ad opera illicita non consentitur, atque ut ea perpetrent, a reginâ mente membra non dantur, ut si non sit, quod scriptum est, Non concupiscas, fiat saltem, quod alibi legitur, Post concupiscentias tuas non eas. Sed quia modo quodam loquendi peccatum vocatur, quod peccato facta est, & peccatum, si vicerit, fiat reum, reatus ejus valet in generato, quem reatum Christi gratia per remissionem omnium peccatorum in regenerato, si ad opera mala ei quodammodo jubenti non obediat, valere non sinit. Sic autem vocatur peccatum, quia peccato facta, cum jam in regeneratis non sit ipsa peccatum, sicut lingua vocatur locutio, quam facit lingua, & manus vocatur scriptura, quam facit manus; itemque sic vocatur peccatum, quia peccatum facit, si vincit, sicut frigus vocatur pigrum, non quod fiat à pigris, sed quod facit pigris. Habent hæc verba quædam priori testimonio similia, & quæ Bellarmini sententiam firmare videntur; sed habent etiam aliqua, quæ ad nostram pertinent, quibus adjungi debent sequentia: Hoc generi humano inflictum vulnus à Diabolo, quidquid per illud nascitur, cogit esse sub Diabolo, tanquam à suo frutice fructum decerpit jure, non quod ab illo natura sit humana, quæ non est nisi ex DEO, sed vitium, quod non est ex DEO. Non enim propter seipsam, quæ laudabilis est, quia opus DEI est, sed propter vitium damnabile, quo vitiosa est, natura damnatur humana. Capite sequenti hæc habet: Ex hac concupiscentiâ carnis, quæ licet in regeneratis jam non deputeretur

cap. 24.

in peccatum, tamen natura non accidit, nisi de peccato; ex hac, inquam, concupiscentiâ carnis tanquam peccati filia, & quando illi ad turpia consentitur multorum etiam peccatorum matre; quæcumque nascitur proles, originali peccato est obligata, nisi in illo renascatur, quem sine ipsâ concupiscentiâ virgo concepit. Iterùm capite sequenti: Si quaeritur, quomodo ista carnis concupiscentia maneat in regenerato, in quo universorum fa-

cap. 25.

cta est remissio peccatorum, quandoquidem per ipsam feminatur, & cum ipsa carnalis gignitur proles Parentis etiam baptizati; aut certe si in Parente baptizato potest & esse, & peccatum non esse, cur eadem ipsa in prole sit peccatum? Ad hæc respondetur, dimitti concupiscentiam carnis in Baptismo, non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur. Quamvis autem reatu suo jam soluto, manet tamen, donec sanetur infirmitas nostra, proficiente renovatione hominis interioris de die in diem, cum exterior materii incorruptionem. Non enim substantialiter manet, sicut corpus aliquod aut spiritus; sed affectio est quædam malæ qualitatis, sicut languor. Quamvis igitur Augustinus in hoc, si-

NB.

cut etiam antecedente testimonio concupiscentiam in renatis dicat non esse peccatum, fatetur tamen, modo quodam loquendi peccatum vocari, id quod esse potest & debet argumento, sanctum Doctorem concupiscentiæ in renatis non omnem respectum & peccati rationem denegasse. Confirmatur id eo, dum distinguit inter generatum & regeneratum, statuens, in illo valere reatum concupiscentiæ, non item in hoc, de quo iterùm monet, quod concupiscentia ei non deputeretur in peccatum, sed dimittatur, verùm non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur, quod porro ad innocentiam Lutheri à Bellarmino inique tractati pertinet. Accedit, quod non potuit non

non agnoscere, quod aliàs etiam observavit, etfi forte fiat, quod scriptum est, *Post Concupiscentias tuas non eas*, non tamen fieri semper, nimirum à renatis, quod in lege Syr. 18. Decalogicà extat, *Non concupisces*; quo autem præcepto non nisi peccatum verè & propriè dictum esse prohibuit, utrobique, ut spero, est & esse debet omni ex parte indubium. Neque hoc solum, sed illud etiam debet notari, Augustinum vocare concupiscentiam his verbis expressè *vulnus à Diabolo inflatum*, per quod omne, quod nascitur, sub Diabolo esse cogatur; *vitium quoque*, quod ab eodem sit malo spiritu, & quidem damnabile; ut & *adfectionem malæ qualitatis*, sicut languor est, ipse etiam morbus, ut in antecedentibus ostensum, quæ omnia ad peccatum verè & propriè dictum pertinere, quis ita cæcus est, qui non videat? Aliam jam prætermitte, quæ in cæteris etiam non semel occurrunt testimoniis, ne crambe sæpius adposita lectori sit fastidio. *Quartum* ex septimo hoc Tomo super adhuc est Testimonium, quo Augustinus scripsit juxta Bellarminum de justificatis, *omni peccato eos carere, non omnimalo*; unde sequi putat, concupiscentiam eis adhuc in hærentem non esse peccatum propriè dictum. Sed addere debuisset sequentia Bellarminus, & responsum ab Evangelicis expectare opus non habuisset. Ubi enim scripsit de homine baptizato & per Baptismum justificato Augustinus, *omni peccato caret, non omni malo*; statim subjungit, *quod plantus ita dicitur, omni reatu omnium malorum caret, non omnibus malis*. Et distinguere videtur peccatum à malo, & pro uno eodemque simul habere distinguere quoad culpam & penam, illam vocabulo peccati, hanc vocabulo mali in sinuare; pro uno autem eodemque simul habere, dum omnium malorum & culpæ & pænæ reatu hominem baptizatum carere scripsit. Hæc autem ne videantur contraria videndum est, quomodo seipsum explicaverit Augustinus, qui in proximè sequentibus ita pergit: *Numquid caret corruptione corporis? Annon est malum, quod ad gravat animam? & numeravit, qui dixit; (Author libri sapientia) Corpus corruptibile ad gravat animam? Numquid caret* lib. 6. contra Jul. cap. 5. *ignoratia malo, per quod à nescientibus innumerabilia perpetrantur mala? An parvum est malum, per quod homo non percipit, quæ sunt spiritus DEI?* Et in paulò antecedentibus: *Quis ita sit imprudens atque impudens, ita procax, pervicax, ita postremo insanus & demens, qui cum peccata fateatur esse mala, neget esse malam peccatorum concupiscentiam, etiamsi adversus eam concupiscente spiritu peccata concipere ac parere non sinatur?* At, qui negat eam esse peccatum propriè dictum, negat eam esse malam, dum id ei denegat, cujus solius respectu dici potest, imò debet mala; quasi arbor non sit mala in se & verò, si fructus malos ferre non patiat. Perpendant hæc, qui Augustinum vi ad aliam trahere nituntur sententiam, quam non uno in loco perspicuè satis docuit & explicavit, ne contra expressam ei aliquid adscribatur literam.

Sed pergamus in examine testimoniòrum Augustini, quæ Bellarminus pro se ex singulis operum Tomis depromsit, quod nunc *octavum* exhibet Tomum, enarrationes in Psalmos continentem, unde duo commendavit Bellarminus, quorum prius simile est ei, quod antè è sexto habuimus Tomo, adeoque nullum amplius responsum desiderat; posterius autem ei, quod è secundo fuit adductum, cui quamvis itidem, & quidem è locis duobus parallelis fuit satis ex assè factum, ut nihil ad verum ejus sensum ulterius requiratur, quia tamen hoc posterius testimonium egregiè rem totam explicat, juxta illud in gratiam veritatis Augustinianæ integro contextu huc adponere, quod ita habet: *Quærendum est, quæ per amur dimitti nobis, quando dicimus Deo, dimitte nobis debita nostra; utrum* In Psal. 118. Con. III. *quæ nos operamur, quando peccati desiderii obedimus, an ipsa nobis dimitti volumus desideria, quæ nos non operamur, sed, quod habitat in nobis, Peccatum? Quantum ego quidem, inquit Augustinus, sapere possum, languoris illius & infirmitatis, unde illicita commorventur desideria, quod Apostolus Peccatum adpellat, universus reatus, Sacramento Baptismatis est solutus, cum omnibus, quæ illi obedientes fecimus, diximus, cogitavimus. Nec deinceps nobis iste languor obesset, quamvis inesset, si nullis ejus desiderii illicitis nunquã præberemus obedientiam, sive operatione sive locutione, sive tacitè adfensione, donec ipse etiam sanaretur, cum id, quod poscimus, esset impletum, sive dicentes, Veniat regnum tuum, sive dicentes, libera nos à malo. Sed quoniam tentatio est vita humana super terram, etiamsi à criminibus longè* Job. 7. *simus, non tamen deest, ubi desiderii Peccati vel facti, vel dicti, vel cogitati obediamus, quando adversus majora vigilantibus quedam incautis minuta surrepunt, quæ si adversus nos colligantur, etsi non singula suis motibus conterunt, omnia tamen acervo nos obruunt, Et propter hoc etiam mihi videtur, quod hi, qui ambulat in viis Domini, dicunt, Di-*

mitte nobis debita nostra: quoniam ad vias Domini & ipsa pertinet oratio, & ipsa confessio, quamvis non ad eas pertineant peccata. Itaque in viis Domini, quas omnes complectitur una fides, quâ in eum creditur, qui justificat impium, qui etiam dixit, ego sum via &c. nemo peccatum operatur, sed confitetur. Deviat ergo, cum peccat, & id id peccatum vie non tribuitur, quod a deviante committitur. Sed in via fidei pro non peccantibus habentur, quibus peccata non imputantur; de quibus Apostolus Paulus fidei iustitiam commendans, in Psalmo scriptum esse monstravit, Beati, quorum remissa sunt iniquitates &c. Hoc præstant viæ Domini, ac per hoc, quoniam iustus ex fide vivit, ab istâ viâ Domini illa alienat iniquitas, que est infidelitas. In hac autem viâ Domini, id est, in fide piâ, quisquis ambulat, aut peccatum non operatur, aut si quid a deviante committitur, propter viam non imputatur, & tanquam non fuerit operatus, accipitur. Hæc omnia ibi Doctor Augustinus, è quibus ritè intellectis lectori verum à falso discernere perito potest constare, quo sensu scripserit, fidelibus in oratione Dominicâ necessum esse, ut DEO supplices & humiliter dicant, *Dimitte nobis debita nostra*; & an verè scripserit Bellarminus, Augustinum docere, *Petitionem illam non pertinere ad motus concupiscentiæ involuntarios*; nùm quoque sequatur, si ita docuerit, quod tamen non absolute, sed certâ quâdam restrictione docuit concupiscentiam renatis adhuc inhærentem non esse peccatum verè & propriè sic dictum?

Rom. 4.

vid. D.

Hoepfn.

de Justific.

Disput. III.

pag. 197.

seqq.

lib. I. con-

tra duas E.

pist. Pelag.

cap. 13.

cap. 14.

in Pf. 143.

NB.

Alibi quidem & loco supra etiam citato dicit ac scribit Augustinus: *Propter concupiscentiam, cuius jam reatus lavacro regenerationis est absumptus, non dicunt in oratione Dominicâ baptizati, Dimitte nobis debita &c. sed propter peccata, que fiunt sive in eius confessionibus, cum ab eo quodlibet vincitur, quod placet, sive cum per ignorantiam malum placet, quasi bonum. Sed noluisse hæc ita undè intellecta & intelligenda Augustinum, omninò que concupiscentiam hæc Petitione exclusam, præter loca duo parallela superius adducta, ibidem in capite statim sequenti docuit, scribens porò: Omnes concupiscentia partus, & ipsius concupiscentiæ reatus antiquus, qui Baptismatis ablutione sunt dimissi, & quidquid ista nunc parit concupiscentia, si (fortè eth) non sint illi partus, qui non solum peccata, verum etiam crimina nuncupantur, pacto illo quotidiana orationis, ubi dicimus, *Dimitte nobis debita nostra &c. Et Eleemosynarum sinceritate mundantur. Et post aliqua: Multi fideles baptizati sunt sine crimine, sine peccato autem in hac vita neminem dixerim, quantalibet Pelagiani quia hæc dicimus, adversus nos insentur & dirumpantur in sania, non quia peccati aliquid remanet, quod in Baptismate non remittatur, sed quia in nobis in huius vita infirmitate manentibus quotidie fieri non quiescunt, que fideliter orantibus & misericorditer operantibus quotidie remittantur. Addit, Hæc est fidei Catholica saxitas, quam sanctus ubique seminat spiritus; non pravitatis heretica vanitas, & præsumptio spiritus. Omnium optimè autem & quam fieri potuit clarissimè mentem de vero huius Petitionis sensu explicavit Pater Augustus, illustrans verba regii psaltis, quibus pœnitens DEUM ira legitur adlocutus: *Ne intres in Iudicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Augustini paraphrasis hæc est, omninò omnis homo vivens. Quid ipsi Arietes, quid ipsi Apostoli, de quorum prole dicitur, Adferre Domino filios arietum? Ex his Paulus est, qui dicit, se non esse perfectum. Non quia jam acceperim, inquit, aut jam perfectus sum. Denique, fratres, ut citò agnoscatis, ipsi didicerunt orare, quod oramus, ipsi data est regula postulandi à Iurisperito cœlesti. Sic orate, inquit. Et cum præmississet quædam, posuit & hoc, ut dicerent Arietes nostri, duces ovium, & præcipua membra Pastoris, & Congregatores unius gregis; ipsi didicerunt dicere, *Dimitte nobis debita &c. Non dixerunt, gratias tibi, qui dimisisti nobis debita &c. Sed, dimitte, sicut & nos dimittimus, orabant autem utique jam fideles, jam Apostoli; nam ista oratio Dominica magis datur fidelibus. Si debita illa tantummodo dicerentur, que per Baptismum dimittuntur, Catechumenis congrueret magis orare, Dimitte nobis &c. Dicant ergo Apostoli, dicant, Dimitte nobis &c. Et cum eis dictum fuerit, quare hoc dicitis, que vestra sunt debita? respondeant, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Restant ultimi duo Tomi ac testimonia ex illis defumta, que tamen dum similia sunt iis, quæ ex tertio & quarto fuerunt adducta, non aliud desiderant resolutionem, ne eadem sæpius cum tædio lectoris iterentur.****

Sequitur ergo jam examen, quod Bellarminus instituit adversus quatuor illas solutiones, quas è Chemnitio & aliis ad laudata Augustini testimonia proposuit, examini re-

ni reciproco subjiciendum, ut nullitas illius & vanitas in gratiam veritatis fiat manifesta. Ad primam quidem non debuit Bellarminus ferre tam iniquè, quod *Chemnitius* de Augustino observavit, eum negando, concupiscentiam in renatis, si non accedat consensus, sed potius per Spiritus Sancti inhabitantis gratiam resistatur, esse peccatum, vocabulo peccati *more vulgi & politicè* usum, non secundum morem scripturarum & ad sensum Pauli, non debuit, inquam Bellarminus illud ferre tam iniquè, cum ipse postmodum in examine tertii generis testimoniorum ex Augustino, quibus concupiscentiam expressè vocavit peccatum, loco responsi scripsit, *Augustinum in iis vocabulo peccati largo usum esse modo.* Si enim hoc uti responso liberum fuit Bellarmino, ubi expressè Augustinus concupiscentiam vocavit peccatum; cur id non concessum quoque fuerit *Chemnitio*, ubi Augustinus negavit concupiscentiam esse peccatum, disputans contra eos, qui sicut omnino negarunt, concupiscentiam ad malum esse rem malam, ita nihil pro peccato propriè dicto agnoverunt, nisi quod à plenario voluntatis consensu veniret? Et hoc sensu concessit adversariis Augustinus, quasi ad hominem disputans, & aliquid eis, absque tamen veritatis præjudicio, indulgens, ut eò feliciter & facilius in primario Controversiæ statu eos impugnaret, concupiscentiam in renatis, si non accedat consensus voluntatis, non esse peccatum; etsi alias quævis peccata, etiam quæ dicuntur ignorantia, certo quodam modo dixerit esse voluntaria, ut jam vidimus, & ipsam absque consensu accedente concupiscentiam juxta phrasin Paulinam vocaverit peccatum, certè non impropiè, nisi ea concedantur exinde sequi absurda, quæ Bellarminus ex interpretatione Chemnitiana sequi existimavit. Jam ad solutionem secundam malè vocavit Bellarminus distinctionem inter peccatum sine & cum reatu *communitiam*, quia ex ipso met Augustino fuit ostensum, alium esse reatum concupiscentiæ vel peccati, alium ipsius personæ, reatus vocabulo hic non in priori, sed posteriori significato per Augustini sententiam intelligendo. Et hoc discrimen si attendatur, sicut omnino debet attendi, nisi Augustinus absolute iterum contra adversarios disputasse videri possit, quod tanto Doctore est indignum, res erit in vado. Ita etiam intelligi debet dictum Augustini, ad quod toties provocat Bellarminus: *Hoc est non habere peccatum, reum non esse peccati.* De cætero adfixit peregrinam mentem, Augustino Bellarminus, quasi peccatum sublato reatu dixerit esse peccatum non nisi tropicè, quod tamen loco per eum citato sanctus Pater non dixit; sicut neque illud alio in loco, ad quem Bellarminus itidem provocat, *quod in Baptismo non solum reatus, sed ipsa etiam iniquitas tollatur*, expressè contra sententiam Doctoris augustissimi, ita de Baptismi virtute ibidem scribens: *Quidquid peccatum est à nobis antea, deletum est in Baptismo.* Numquid quia deleta est tota iniquitas, nulla remansit infirmitas? Si non remansisset, sine peccato hic viveremus. Quis verò audeat hoc dicere, nisi superbus, nisi liberatoris misericordia indignus, nisi qui seipsum vult decipere, & in quo veritas non est? Et post aliqua: *Fac, quod ait ipse Apostolus, Non regnet peccatum in vestro mortali corpore &c. Non ait, non sit; sed, non regnet. Quamdiu vivis, Peccatum necesse est esse in membris tuis, saltem illi regnum auferatur, non fiat, quod jubet.* Plura ibi his similia leguntur, in quibus non semel concupiscentia originalis post Baptismum adhuc inhærens expressissimè dicitur peccatum, nullà ne minimà quidem mentione facta debere id intelligi tropicè & improprie, quod sine ullo planè indicio per insignem temeritatem Augustini sententiæ adfixit Bellarminus. Quod tertiam attinet solutionem, quam Calvino in specie adscripsit Bellarminus, ad ejus vindicias ego quidem ex institui ratione non teneor; addo tamen, Bellarminum in ejus examine iterum in signo falsi crimen committere, idque duplex, dum non solum in loco proximè citato Augustinum verbis apertis dixisse scribit, concupiscentiam non esse peccatum, nisi improprie, cujus contrarium modo est ostensum; sed etiam ausus est lectori persuadere, sanctum Doctorem scripsisse in libris Retractationum apertissime, concupiscentiam esse infirmitatem, non verò peccatum, nisi per Metonymiam, quod esse apertissimum Bellarmini figmentum, verba exinde superius prolixissimè adducta satis possunt docere. Neque etiam verum est, quod tam impudenter scribit, Augustinum in extremo libri de Perfectione Justitiæ docuisse *motus Concupiscentiæ involuntarios adeo non esse peccata, ut pro eorum remissione non sit opus dicere, Dimitte*

conf. D.
Hæc. Anti
Hæg. Disp.
II. 5. 38.
p. m. 69.

Tract. 41.
in Joh.

re nobis debita &c. quæ Bellarmini, non verò Augustini verba esse, præter testimonia superius per non unam occasionem adducta, hic ipse locus à Bellarmino indicatus convincit, ubi sequentia leguntur, *Quisquis dicit, post acceptam remissionem peccatorum ita quæquam hominem justè vixisse in hac carne, vel vivere, ut nullum habeat omnino peccatum, contradicit Apostolo Iohanni, qui ait, si dixerimus, quia peccatum non habemus &c. Non enim ait, habuimus, sed, habemus. Quod si quis adferit, de illo est*

NB.

*se dictum peccato, quod habitat in carne mortali nostra secundum vitium, quod peccatis primi hominis voluntate contractum est, cuius peccati desideris ne obediamus, Paulus Apostolus præcepit, non autem peccare, qui eidem peccato, quamvis in carne habitans, ad nullum opus malum omnino consentit vel facti, vel dicti, vel cogitati, quamvis ipsa moveatur concupiscentia, que alio (quodam) modo peccati nomen accepit, quod ei consentire sit peccare, nobisque moveatur invitis, subtiliter quidem ista disceruit, sed videat, quid agatur de oratione Dominicâ, ubi dicimus, Dimitte nobis debita nostra &c. quod, nisi fallor, non opus esset dicere, si nunquam vel in lapsu lingue, vel in oblectanda cogitatione ejusdem peccati desideris aliquantulum consentiremus, sed tantummodo discendum esset, Ne nos inferas in Tentationem, sed libera nos à malo. Nec Apostolus Iacobus diceret, in multis offendimus omnes; non enim offendit, nisi cui concupiscentia mala contra iustitiam rationem adpetendo seu vitando faciendum vel dicendum vel cogitandum aliquid, quod non debuit, sive fallens, sive prævalens persuadet. Conferantur hæc cum locis, quos dixi, parallelis supra citatis, & injuriam Augustino fecisse Bellarminum, pervertendo mentem ejus constabit. Quæ ad quartam solutionem habet Bellarminus, quæ Chemnitius Augustinum retractasse ea scripsit, quæ aliquantò incommodius dixerat, concupiscentiam non esse peccatum, sed penam & causam peccati; id quod Bellarmino per testimonia proximè citata refelli posse videtur, revocant in memoriam, quæ antehac apud Pagantium Gaudentium, scriptorem hujus seculi non incelebrem, suo etiam loco inferius citandum, de hac voce & instituto Retractionum Augustini antehac observavi, qui in opere, quod sub *obstetricis literaria* titulo publicavit, inque eo de componendis & evulgandis libris egit, inter alia hunc in modum scripsit: *Quid celebrius Retractionibus sancti Augustini, Antistitis Hipponensis? Non puduit gravissimum hominem fateri, deesse non-nulla suis scriptis. Non erubuit singillatim referre, quid desideraret. At vulgo non rectè percipitur sanctissimi Viri in eo libro institutum. Non enim retractare apud latine loquentes est palinodiam canere, discedere à priori sententia, & à se erratum in prima adfirmare; sed idem est, quod recensere, recognoscere & relegere, ut significes, si quid lectorem ignorare nobis, aut etiam aliquid demas addidisse. Quis autem non videt, hæc omnia fieri posse absque eo, quod priores opiniones immutes, in-vertas, oppugnes? Audiamus Festum: Retractare, est rursus tractare. Quintilianus dixit, materiam retractare. Virgilius vulnera, Ovidius desueta verba. Sed præsertim ipsius Ciceronis ex secundo de Natura Deorum libro verba, quæ nostra robur addunt sententia: Qui omnia, inquit, quæ ad cultum Deorum pertinerent, diligenter retractarent & tanquam relegerent, sunt dicti à relegendo Religiosi. Sed obijciunt illud, quod est in Epistola Trojani apud Plinium, ubi largitiones retractantur, quod perinde est, ac si dixisset, revocantur improbanturque. Quid, quod ipse Augustinus satis superque seipsum interpretatur, dum in Prologo Retractionum inquit: Neque enim quisquam nisi imprudens, ideo, quia mea reprehendo errata, me audebit reprehendere. Sed si dicit, non ea debuisse à me dici, quæ postea mihi etiam displicerent, verum dicit & mecum facit; eorum quippe reprehensor est, quorum & ego. Quibus sic existimo occurrendum, ut non distent, Antistitem Hipponensem in non-nullis se minus rectè locutum fateri. At tantum contendo, in scriptum propriè librum, ut indicaretur, quid expectandum foret. Nec obstrepro, si quis adfirmet, retractare aliquando idem esse, quod revocare. Sanè in toto illo opusculo Augustiniano pauca emendantur, sed totum penè consumitur in enarrandis libris, quos in illam diem Vir præstantissimus ediderat atque vulgaverat, ut deinceps nosset omnes, quinam pro germanis forent habendi, ne impostores sub tanto Nomine nugæ suæque inveniæ lectoribus incantis possent obtrudere. Ferendi verò non sunt homines audaces, qui ut auctoritatem sanctorum Patrum elevent atque evertant, ingeminant frequenter Augustini retractationes, quasi in eis, quæ religionis arcem attingunt, non stabilem foverit sententiam, sed subinde vertunt in-**

Differt. X.
p. 72. f.

lib. 10.

NB.

star huc illic à veritatis vento passus esset se agitari. Certè postquam ipse à Man-

cheis transmigravit ad castra Catholicorum, in dogmatibus Fidei, quae nempe semel hausit ab Ecclesia, nunquam vacillavit, aut incerta tractus est sententia. Nam quae ab ipso corriguntur in illo libello, sunt res extra Fidei regulam posita, ut quod saepe usus est vocabulo Fortune, &c. Hac ille, quae oblata hac occasione ideo adpositi, quia hujus viri scripta in paucorum versari manibus certum est, & non indigna sunt visa, quibus hic aliquis daretur locus, praesertim cum *Chemnitii* causam in data solutione, quam Bellarminus impugnat, non parum juvare possint. Si enim ipse Augustinus singulari studio dici potest retractasse sine nota inconstantiae aut levitatis, quae forte hic & ibi in cursu disputationis non ita commodè vel minus rectè posuerat, vel à calore adversarium impugnandi abreptus, vel in gratiam ejus ad hominem disputando aliquid concedens, quod alibi seposito hoc respectu accuratius observaverat; non video, quam malè hic *Chemnitius* scripserit, Augustinum, quod uno in loco dixit aliquanto *incommodius*, in altero retractasse, id est, enucleatè magis tradidisse, quod in hac praeripis controversia de renatorum post Baptismum Concupiscentia factum, plura jam ex eo testimonia non parèe producta testantur, quod porro etiam sequentia confirmabunt.

Et haec tenus testimonia scripturae & Augustini, quibus evincere voluit Bellarminus, concupiscentiam in renatis non esse peccatum propriè dictum. Sequuntur jam rationes, quas itidem Augustini firmat autoritate. *Primam* deducit à negato Baptismi effectu in liberando à concupiscentia, unde sequi putat, concupiscentiam non esse peccatum, quia secundum Augustini sententiam Baptismus liberat ab omni peccato. Addit, si concupiscentia esset peccatum originis, non esset propter dominium, sed *propter repugnantiam ad rationem vel pronitatem ad repugnandum*, id quod duobus ex opere contra Julianum locis Augustini satagit demonstrare. Verum si uterque inspiciatur accuratius, non id volunt, quod Bellarminus exindè laboravit exprimere, sed longè aliud & diversum. Scilicet, quod effectum Baptismi circa liberationem à concupiscentia attinet, dum Evangelici docent, liberatos esse ab ea regeneratos ratione dominii, & qui hinc sequitur reatus & imputationis, debuit è contrario Bellarminus demonstrare omnimodam concupiscentiae liberationem, non solum quoad dominium, sed etiam quoad repugnantiam ad rationem & pronitatem ad repugnandum; quae dum ex autoritate Augustini etiam post Baptismum in renatis superest, id quod adducta ex eo testimonia confirmant, ipse Bellarminus vi adactus debuit agnoscere, concupiscentiam hoc respectu esse peccatum originis, id est, ut Evangelici explicant, illud, in quo & per quod peccatum originis se quam maxime exerit, & fructus profert in se non nisi mortiferos. Quod porro hujus rationis defensionem de infantibus inferit Bellarminus, arguens, dominium concupiscentiae in iis non inveniri, sed accedere postmodum *ex consensu voluntatis*, & ideo non originale, sed actuale peccatum esse; praeter id, quod supra de actualibus infantum peccatis est dictum, notari debet, confundere Bellarminum cum effectu causam, id est, peccatum originale cum actuali, concupiscentiam hic causae locum occupante, iis autem peccatis, quae per consensum voluntatis fiunt, loco effectuum considerandis, quae omninò causam, id est, ipsam inhaerentem concupiscentiam praesupponunt, & tanquam mali fructus de arbore mala praesens exhibent testimonium. *Secunda Bellarmini ratio*, ob quam putat, concupiscentiam non esse vel posse dici peccatum verè & propriè dictum, in eo consistit, quod cum concupiscentia sit effectus & poena peccati originalis, non possit esse simul ipsum originale peccatum. Atqui, ut non reperam, quo sensu concupiscentia dicitur Evangelicis originale peccatum, de quo ex occasione in sequentibus etiam agetur; illud hic venit notandum quod & vocabulo peccati originalis, & vocabulo concupiscentiae non uno utatur modo Bellarminus, adeoque ludat & fallat incautum lectorem. Quando enim concupiscentia dicitur originale peccatum, habitualiter intelligi debet, quatenus indicatur post lapsum inhaerens vitiosus concupiscentiae habitus, non demum contractus per crebras actiones vitiosas, sed connatus; quando autem motus concupiscentiae attenduntur, sunt hi & dicuntur effectus concupiscentiae, & quidem peccaminosi, quin & peccata propriè dicta. At altera parte quando peccatum originale dicitur poena peccati, non dicitur res una peccatum simul & poena ejusdem peccati, sed distinguitur illud peccatum originale, quod nobis jam post lapsum est commune, & omnibus Adami & Evi-genis à primo Conceptionis momento inhaeret, à primo Protoplastorum peccato, quod in se fuit quidem

quidem actuale, dicitur autem originale, vel potius originans, quia ab hoc ceu primo fonte cætera derivantur & ortum trahunt; sicut hoc quod in nobis est, dicitur originatum, etsi & illud causa sit multorum actualium peccatorum, quæ tanquam effectus mali de causa inhærente restantur, id est, ut dixi, tanquam fructus de Arbore malâ. Et ita intelligi debet locus Augustini, ad quem ex opere contra Julianum provocat Bellarminus, brevi post vindicandus; nam quod ex retractionibus etiam adducit, suprâ jam est ostensum, nihil Bellarmini causam juvare, qui ut antehac non semel, ita hic quoque Augustino facit injuriam, de eo contra verborum tenorem scribens, quod concupiscentiam *per tropum* dixerit peccatum vocari, quod in Augustino legitur nullibi. Comparatio mortis cum concupiscentia, quod utrumque sit effectus peccati, non ex Augustini penna fluxit, sed Bellarmini, qui & hic vim facit verbis Augustini ex citato retractionum opere laudatis, quibus dum scripsit, *hominem nasci implicatum reatu Adams, & ob id pœna obnoxium*, per pœnam minimè intellexit concupiscentiam, uti vult Bellarminus, suæ inserviens hypothese, neque etiam intelligere potuit, apertissimè pœnam distinguens à reatu, illam cum Paulo, juxta oraculum à Bellarmino quoque adductum, ab hoc, quasi effectum à causa distinguens, particulis *ob id* causalibus & connectivis rem satis manifestam facientibus. Tertia ratio & vocabulo concupiscentiæ iterum ludit ob ambiguitatem, & Augustini auctoritate impertinenter planè utitur vel potius abutitur. Quoad vocabulum concupiscentiæ confundit concupiscentiam naturalem, quâ homo etiam post lapsum ad hoc vel illud objectum indifferenter & absque peccati labe fertur, confundit cum illa deordinatione ab ipso lapsu homini inhærente, quâ id homo concupiscit, quod nullo planè modo concupiscere deberet, & quod in lege divina severissimè est prohibitum. Quod verò Augustini atinet auctoritatem, verborum ejus scopum & intentionem non attendit Bellarminus, sinon ultrò & singulari studio pervertit, quod alias non semel factum.

vid. D.
Hutter.
Locor.
Theol.
P. 342.

lib. 3. c. 12.

Patebit hoc, ubi ipsum Doctorem augustissimum sistemus, contra Julianum sequentia scribentem: *Quod tibi præclaro acumine visus es invenisse, ut dices, etiamsi diabolus crearet homines, nulla sua culpa mali essent, & idè jam nec mali essent, quia esse quisquam, nisi quod natus est, non potest, nec ab eo justum est aliquid amplius flagitare, quam potest. Solemus & nos adversus Manichæos ita dicere, qui non dicunt, bonam naturam esse vitiatam, sed sine initio & immutabiliter malam, quam secundum suas fabulas opinantur esse malam. Natura verò humana secundum Fidem Catholicam bona est instituta, sed peccato vitata, meritoque damnata est.* Attendere hic debuit Bellarminus, si hinc verbis Augustini legitimè voluit uti, scripsisse Augustinum ea non ex propria hypothese, aut quæ ulla ratione posset concedi, sed quam Fidei Catholice adversam perstrinxit, juxta eam adstruens, concupiscentiam, videlicet malam, & naturali contradistinctam, homini non concreatam, sed ex peccato ortam esse nimirum primo Protoplastorum, quod omnium malorum & culpæ & pœnæ fons est, undè cætera fluunt omnia & ortum trahunt. Quarta ratio ipsum originale peccatum abolet, & Augustino pro more peregrinam & planè alienam adtingit sententiam. Illud indè constat, quia concupiscentiam ratione actus involuntarii & primorum ab ea motuum, quibus non consentitur, negat esse peccatum, & hinc putat, multò magis negari debere, ipsum pronitatem ad malum esse peccatum, nimirum propriè dictum. At hac ratione ipsum originale peccatum non erit peccatum propriè dictum, nec infantes ob illud solum æternæ damnationi erunt obnoxii. Hoc autem indè manifestum, quod Augustinus eo in loco, ubi Bellarminus docere tum scribit, Concupiscentiam in dormientibus peccatum non esse, quia non sit in potestate eorum, non concupiscere, gravissimè conqueratur. Verba sunt sequentia, quibus ita Deum adloquitur: *Iubes, ut contineam à concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & ambitione seculi. Insuper à concubitu, & de ipso conjugio melius aliquid, quam concessisti, monuisti. Et quoniam dedisti, factum est, & ante-quàm dispensator tui sacramenti fierem. Sed adhuc vivunt in memoria mea, de qua locutus sum multa, talium rerum imagines quas ibi consuetudo mea fixit, & occurrant mihi vigilanti carentes quidem caribus, in somnis autem non solum usque ad delectationem, sed etiam usque ad consensionem factumque simillimum. Et tantum valet imaginis illusio in anima & in carne mea, ut dormienti falsa visa persuadeant, quod vigilanti vera non possunt.* Numquid tunc

lib. 10.
conf. c. 30.

Ego

Ego non sum, Domine, Deus meus? Et tamen tantum interest inter meipsum & meipsum, ut intra momentum, quo hinc ad soporem transeo, vel huc inde retranseo. Vbi est tunc illa ratio, quæ talibus vigilans resistit suggestionibus? Et si res ipse ingeratur, inconcussus maneo. Numquid clauditur cum oculis, numquid sopitur cum sensibus corporis? Et unde in somnis etiam sæpè resistimus, nostrique memores propositi, atque in eo certissimè permanentes, nullum talibus illecebris adhibemus adscensum? Et tamen tantum interest, ut cum aliter accidit, evigilantes ad conscientia requiem redeamus, ipsaque distantia reperiamus nos non fecisse, quod tamen in nobis quoquo modo factum esse doleamus. Numquid non potens est manus tua, Deus omnipotens, sanare omnes anima mea languores, atque gratia tua abundantiore lascivos motus etiam soporis mei extinguere? Agebis, Domine, magis in me magisque munera tua, ut anima mea sequatur me ad Te visco concupiscentia expedita, ut non sit rebellis tibi, atque ut in somnis etiam non solum non perpetret istas corruptelarum turpitudines per imagines animales, sed ne consentiat quidem. Nam ut nihil tale vel tantillum libeat, quantum possit nutu cohiberi, etiam in casto dormientis adfectu, non tantum in hac vita, sed etiam in hac ætate, non magnum est omnipotenti, qui vales facere supraquam petimus & intelligimus. Judica hic iterum, lector optime, an Bellarminus verè de Augustino scripserit, juxta sententiam ejus concupiscentiam in dormientibus peccatum non esse; qui in hisce verbis expressè eidem adscribit non delectationem modò, sed & adscensionem ipsumque factum, ob quod dolere se fatetur, agnoscens in se languores animæ & lascivos motus, utpote visco concupiscentia impedito, atque hinc rebellionem & corruptelarum turpitudines, quibus non solum consentiat, sed etiam perpetret. Quæ omnia certè talia sunt, quæ nullo permittunt modo, ut dicatur, concupiscentiam Augustino in dormientibus non esse peccatum, cum ex hoc testimonio contrarium planè sit manifestum, & videatur Bellarminus, nisi accesserit malitia, dormiens aut somnians hic Augustinum legisse. De loco ex opere de Civitate Dei supra in vindiciis testimonium ex quinto operum Augustini Tomo actum est, nobis jam ad ea progredientibus excutienda, quæ Bellarmino visum fuit respondere ad argumenta Evangelicorum, quibus concupiscentiam verè & propriè peccatum esse solent demonstrare.

Primo & hic sistuntur loco oracula scripturæ, Augustini autoritate confirmata, ac iniquis Bellarmini detorsionibus breviter liberanda. *Primum est*, quo Paulus ^{cap. 6.} monuit Romanos noviter ad Christum conversos, *non regnet peccatum in vestro mortali corpore*, hac cum Augustini observatione notatu, dignissimâ, quod Apostolus non dixerit, *Non sit peccatum in vestro mortali corpore, sed non regnet*, quam observationem ante ad solutionem *secundam* prolixiore textu habuimus. ^{Tract. 41. in Joh.} Ridiculus hic est Bellarminus, dum contra Lutherum ad hanc Apostolicam concupiscentia onomatologiam, quâ eam expressè dicit peccatum, constanter provocantem iteratò urget significationem peccati impropria & metonymicam, hoc imprimis argumento, quia Paulus non dixerit, *concupiscentiam propriè esse peccatum*. At scire debuit Bellarminus, neque Paulum dixisse, *concupiscentiam esse peccatum improprie*. Nec quidquam juvat aut prodest, quod vox peccati in diversis scripturæ locis nunc accipiatur pro culpa, nunc pro pœna, nunc etiam pro causa peccati, nunc denique pro sacrificio vel expiatione peccati. Id enim sicut ultrò concedimus & largimur, ita certum est, quemvis locum, ubi vox peccati occurrit, exertè satis ostendere, quo significatu debeat accipi. Adeoque si præsens Apostoli oraculum penitus intueamur & perpendamus, vi prædicatorum peccato hic attributorum erit manifestum, significationem non impropria, sed propria habere locum debere, nec pro pœna seu effectu, vel etiam causâ peccati tantum, multò minus pro sacrificio vel expiatione peccati, sed imprimis pro ipsâ accipi culpa, id est, peccato propriè dicto, quod ne regimen habere in se suoque corpore patiantur homines regenerati, Paulus necessarium duxit, ut seridè moneret, hac adhortatione supersecurus, nisi de peccato propriè dicto ipsi sermo fuisset, his non nisi ad peccatum propriè dictum referendis. *Secundum* Apostoli oraculum huc pertinens est, quo testatur, se non cognovisse, concupiscentiam esse peccatum, nisi lex diceret, *Non concupisces*. Quæcumque hic Bellarminus de mediis & fine hujus præcepti ^{Rom. 7.} habet, ad rem ipsam non pertinent, nec etiam juvare possunt causam, quam defendit, quia potius eam evertunt. Si enim media sunt, resistere concu-

concupiscentiis, eisque non adfentiri, nunquam cedere, eaquæ ita obligant, ut qui non fecerit, continuo existat reus; si item finis est, funditus extirpare concupiscentias, atque id efficere, ut nullus in carne motus oriatur contra rationem; quis non videt, ob hujus præcepti finem & media concupiscentiam rectè & propriè dici peccatum, utpotè legi expressitè contrariam, & tale malum, quod Bellarmino fatente hominem facit reum & obnoxium maledictioni divinæ? Testimonia duo, quæ ex Augustino hic adfert Bellarminus, itidem faciunt pro nobis. Utrumque jam supra suo expendimus loco. Posteriorius præsertim egregiè sententiam Evangelicorum illustrat, dum Pater augustissimus idè hanc legem, *non concupisces*, datam esse scripsit, *ut nos in hoc morbo jacere intelligentes Medicinam gratiæ quæreremus*. En morbum nobis omnibus communem, en gratiæ Medicinam huic morbo oppositam! Valentes Medico non opus habent, morbo peccati carentes gratiâ Dei non indigent. Tertium sequitur ex eodem loco oraculum, quo Paulus nomine hominis regeniti carnalem se & venundatum sub peccato scribit, Augustino, quod Bellarminus etiam agnoscit, antehac statuente, Apostolum hic loqui in personâ hominis impii, sed in posterioribus scriptis mentem suam (in melius, juxta Bellarminum, & verè quidem) mutante, & hanc Pauli sententiam de homine per Christum regenito constanter adversus Pelagianos intelligente, ita tamen, ut carnalis esse dicatur, *quia nondum corpus habeat spiritale*, quibus ex Augustino verbis Bellarminus hoc Apostoli oraculum Evangelicis ixit ereptum. Id quomodo veniat intelligendum, ipse nos docebit Augustinus, loco per Bellarminum citato sequentem in modum scribens: *Numquid Apostolus, cum hoc scriberet, carnalis fuit, an secundum corpus hoc dicit? Adhuc enim erat in corpore mortis hujus, nondum spiritali factus, quod alibi dicit, seminatur corpus animale, surgit corpus spiritale. Tunc enim ex toto se, id est, ex utraque parte, quæ constat, spiritalis erit homo, quando etiam spiritale corpus erit. Neque enim est absurdum, ut sit in illa etiam vita caro spiritalis, si potuit esse in hac vita, in his, qui adhuc sapiunt carnalia, etiam spiritus ipse carnalis. Sic ergo dixit, Ego autem carnalis sum, quia nondum spiritale corpus habebat Paulus, sicut dicere posset, Ego autem mortalis sum, quod utique non nisi secundum corpus dixisse intelligeretur, quod nondum fuerat immortalitate vestitum. Item quod adjunxit, venundatus sub peccato, ne quis cum Christi sanguine nondum existimet redemptum, etiam hoc secundum illud potest intelligi, quod ait, & nos primitias Spiritus habentes, & ipsi in nobismet ipsis ingemiscimus, expectantes adoptionem, corporis nostri redemptionem. Si enim secundum hoc se dicit venundatum sub peccato, quod adhuc non est redemptum corpus ejus à corruptione, vel venundatum aliquando in prima transgressione præcepti, ut haberet corpus corruptibile, quod animam adgravat, quid prohibet hic Apostolum intelligi de seipso dicere, quod ita dicit, ut etiam in ipso possit intelligi, etiam si in sua persona non se solum, sed omnes accipi velit, qui se novèrunt spiritali delectatione cum carnis adfectione confingere sine consensione. Post aliqua: Apertius, quod sequitur, utrumque declarat, Condelector enim legi Dei, inquit Apostolus, secundum hominem interiorem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Unde propter ista tria, duo scilicet, de quibus jam disputavimus, quo ait, Ego autem carnalis sum & venundatus sub peccato, & hoc tertium, captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis, potest videri Apostolus cum describere, qui sub lege adhuc vivit, nondum sub gratia. Sed sicut illa duo exposuimus propter carnem adhuc corruptibilem dicta, sic & hoc intelligi potest, ut captivantem me dixerit carne, non mentis motione, non consensione, & idè captivantem me, quia & in ipsa carne non est aliena natura, sed nostra. Ad dantur proximè sequentia, & adhuc magis clara erit Apostoli sententia, quam Doctor augustus alibi parallelum ex eo testimonium de operibus carnis explicans rotunde ita expressit: *Quomodolibet intelligat Apostolus carnem, quia reverà non natura ejus, quæ bona est, sed vitia carnalia hoc nomine nuncupantur, ecce tamen, etiam baptizatus carnis est contraria. Omnium optime autem & expressissimè suam & Apostoli sententiam exhibuit in opere retractationum, priorem suam explicationem de homine posito sub lege, nondum sub gratiâ, refellens, his pro confirmatione posterioris sententiæ subjunctis: *In libris, quos adversus Pelagianos edidimus, etiam spiritalis hominis jamque sub gratia constituit melius intelligi verba ista monstravimus, propter corpus carnis, quod spiritale nondum est, erit autem in resurrectione mortuorum; & propter ipsam carnis concupiscentiam cum qua ita confligunt sancti, ei non consentientes ad malum, ut tamen motibus ejus, quibus resistunt repugnantibus, non careant in hac vita, non eos autem habebunt in illa, ubi mors***

lib. I. de
Nupt. &
Concup.
c. 27.

Rom. 7.

lib. I. con-
tra duos
Epist. Pe-
lag. c. 10.

de Nat. &
Grat. c. 55.

lib. I. c. 23.

Mors absorbetur in victoria. Propter hanc itaque concupiscentiam motusque ipsos, quibus ita resistitur, ut sint tamen in nobis, potest quisque sanctus jam sub gratia positus ita dicere omnia, quae hic esse dixi verba hominis nondum sub gratia positi, sed sub lege. Ex his patet satis clarè, Augustinum se carnalem dixisse, non idèò tantùm, quia nondum corpus habuit spiritale, sed etiam, quia sensit in se spiritum carnalem, vitia nimium carnalia, id est, ipsam carnis concupiscentiam, quibus verbis Pater sanctus & suam, ut dixi, & Apostoli sententiam ita apertè exhibuit, ut apertius non potuerit, nihilque omnino desideretur ad confirmandam & conformandam Evangelicorum cum Paulo & Augustino sententiam. Cætera, quæ præter hæc Bellarminus de suo adjecit, ne Paulus noster esse videatur, ab aliis excussum est, nominatim à Gerharo, cujus industria nihil hic potest addi. *Quartum* igitur ex hoc Pauli loco sequitur oraculum, quo Apostolus agnoscit Rom. 7. legem de non concupiscendo bonam esse, id non agniturus, nisi concupiscentiæ carnis etiam sine accedente consensu essent contra legem, adeoque etiam peccata verè & propriè sic dicta, Augustino hic iterum Evangelicis consentiente. Absurdus autem hic est Bellarminus, dum fateri quidem vi veritatis est coactus, motus concupiscentiæ involuntarios juxta Augustinum quoque in Præcepto de non concupiscendo prohibitos repugnare legi, & tamen ausus est negare, esse eos peccata, quia, inquit, legi repugnant, ut finem indicanti, non ut media imperanti, quasi verò finis absque mediis possit impetrari, & lex DEI finem intendat absque mediis, quod esset non nisi legislatoris imprudentissimi. Contra id autem, quo ex altera parte Bellarminus se evadere posse existimavit, si lege de non concupiscendo ad motus tantum voluntarios restricta dicat, consensum Pauli cum lege in eo esse positum, quod lex jubeat eum resistere concupiscentiæ & Paulus velit eis resistere ac resistat, debet notari, agnovisse Paulum, quod lex de non concupiscendo bona sit, non eo tantum sensu, quod prohibeat consentire concupiscentiis, sed potius mandet iisdem resistere, verum eo etiam quo ipsum concupiscere est peccatum, & quo ipsi motus concupiscentiæ primi, etiam sine consensu accedente, repugnant legi, atque sic sunt peccata verè & propriè dicta, nisi has carnis concupiscentias & motus earum improprie & per tropum legi repugnare dicamus. Quid autem hac ratione in sacris literis proprie dictum erit super, quod non in significationem tigris pro lubitu interpretum possit converti? *Quintum* nunc succedit ex eodem Paulo oraculum, quod ibi, ubi antecedentia, legitur, Apostolo iterum nomine hominis regenti sequens de infirmitate carnis testimonium exhibente: *Invenio igitur legem, volenti Rom. 7. mihi facere bonum, quoniam malum mihi adjacet.* Bellarminus quidem ut enervet argumentum, quod ex inde deducitur, ad Augustini provocat auctoritatem, Pauli verbis hanc paraphrasin adponentis: *illa, scilicet lex, bonum est volenti facere, adjacet autem lib. I. contra duas Epist. Pelag. cap. 10. ex concupiscentiâ malum, cui non consentit, qui dicit, jam non ego operor illud.* Aliam huic similem hujus testimonii explicationem ex alio Augustini opere desumptam exhibent *Canzenius & Fromundus*, augustissimo Doctori ista hanc Apostoli sententiam exprimente: *Invenio mihi legem esse bonum volenti facere quod lex vult, quoniam non ipsi legi, quæ dicit, Non concupisces, sed mihi adjacet malum, quod nolo, quia & nolens concupisco.* lib. I. de Nupt. & Concup. cap. 30. Non inquiram nunc sollicitus, an Pater sanctus hæc paraphrasi mentem Apostoli sit adsecutus, quæ de re non una eademque est interpretum Romanensium sententia, non unius ab Augustino dissentientibus; sed illud tantum quaeritur, an per hanc Augustini paraphrasin infirmetur argumentum, quo ex hoc Pauli testimonio solet demonstrari, concupiscentiam inrenatis esse peccatum verè & propriè sic dictum. Bellarminus id quidem intendit, at frustra & in vanum. Nam Augustinus non tollit illam mali & boni oppositionem, quam Paulus satis clarè indicat, quæ insuper ostendit evidenter, malum non pœnere, sed culpæ hic esse intelligendum, nisi oppositionem minus ritè institutam dicere velimus, quod aliud nihil esset, quam Apostolum absurditatis accusare, ac consequentiæ & deductionis, quam eleganti membrorum ordine connectit, nervum penitus infringere. *Sextum* succedat ex eodem loco oraculum, quo Apostolus concupiscentiam vocat *legem in membris, repugnantem legi mentis & captivantem in lege peccati.* Rom. 7. Bellarminus ad infringendum ex inde argumentum urget ex Augustino, *Concupiscentiam dici captivantem, id est, captivare conantem, vel, captivantem secundum carnem, non secundum mentem.* Atqui non sufficienter & ex pleno Bellarminus proposuit augusti Patris super hoc Apostoli oraculo sententiam, quæ ex opere ultimùm citato hæc est. *Quod ait Apostolus, video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, ipsa ista est, de qua loquimur, concupiscentia, i. e. peccati*

peccati in carne peccati. Quod autem dixit, & captivantem me sub lege peccati, hoc est, sub seipsa, quæ est in membris meis; aut captivantem dixit captivare conantem, id est, consentiendum implendumque cogentem; aut potius, quod non habet controversiam, captivantem secundum carnem, quam nisi teneret carnalis concupiscentia, quam vocat peccati legem, non utique in eâ ullum desiderium illicitum, cui mens obedire non teneat, commoveret. Quod autem non ait, captivantem carnem meam, sed captivantem me, hinc factum est, ut sensus hic alius quaereretur, & acciperemus captivantem, veluti dixisset captivare conantem; quanquam paulo superius & ipse Apostolus, quomodo rectè de carne suâ dicere potuit, captivantem me, satis evidenter aperuit. Cum enim dixisset, Scio, quia non habitat in me, id ipsum exponens adjunxit & ait, hoc est, in carne meâ bonum. Hec ergo captivatur sub lege peccati, in quâ non habitat bonum, hoc est caro. Carnem verò nunc adpellavit, ubi est morbidus quidam carnis adfectus; non ipsam corporis conformationem, cujus membra non adhibenda sunt arma peccato, id est, eidem ipsi concupiscentiæ, quæ hoc carnale nostrum tenet captivum. Prætermittis autem nunc, quæ supra ad secundum est scriptura testimonium, ex eodem loco Pauli delatum, quo Bellarminus pro se usus est, de vero intellectu vocabuli *Carnis* ad mentem ipsius Apostoli & eum explicantis Augustini, ad stipulante etiam *Eschio*, scriptore inter suos maximi æstimato, sunt in medium producta; illud præmissis è citato sancti Doctoris textu est manifestum, Bellarminum non sincerè ejus mentem exhibuisse, sed id, quod primo legitur loco, non sine veritatis præjudicio fraudulentè omisisse, adeoque rem suam hoc ipso nimis suspectam fecisse. Ut taceam, alia etiam in his Augustini verbis extare, quæ sententiam Evangelicorum non parùm juvare possunt & contra Bellarminum defendere. Huc pertinet, quod concupiscentiam cum Apostolo dixit legem peccati in carne peccati, eamque captivantem sub lege peccati, hoc est, sub seipsa, quæ in membris est. Adde, quod eandem carnis concupiscentiam vocavit *morbidum carnis adfectum*, eomet ipso peccati verè & propriè dicti rationem insinuans, supra quoque explicatam. *Octavum* nunc ex hoc Apostoli loco super adhuc est oraculum, quo idem de se regenito testatur, *velle, videlicet bonum, adjacet mihi, perficere autem non invenio*. Bellarminus distinguens inter voluntatem & potestatem putat, quia in hominis potestate non est, nunquam concupiscere, videlicet malum, malum, miseriam id esse potius, quam peccati, & ad imperfectionem hominis in hac vitâ pertinere, Augustino id testante, dum scripsit, *Hoc est perficere bonum, ut nec concupiscat homo*. Sed præterquam quod Bellarminus hæc distinctione suâ confundit statum hominis ante & post lapsum ac debitum præstandi id, quod ante lapsum per vires concretas potuit, cum impossibilitate post lapsum omnibus in universum hominibus communi, quæ tamen impotentia tam non præstat hominem à debito liberum, quam non præstitit in Parabolâ à Christo commendatâ Rex servum nequam liberum ideo, quia non erat solvendo de quo aliàs; id, quod ex Augustino iterum adfert, pro nobis est. Si enim hoc est perficere bonum, ut nec concupiscat homo, & quod ibidem subjungit Augustinus, *imperfectum est bonum, quando concupiscit, etiam concupiscentia non consentit ad malum*; quid aliud hoc est, quàm dicere, homini etiam post Baptismum ante quàm ad statum perfectionis in æternâ beatitudine venit, adherere peccatum verè & propriè dictum, etsi illud, nisi consensus & actus ipse succedat, ob factus gratiæ in Baptismo in initum non imputatur in peccatum, quod ex Augustini observatione superius citatâ in hac quæstione semper debet notari.

Rom. 7.

lib. I. contra Iulianum Episc. Pelag. cap. 10.

Jam quod attinet vindicias cæterorum è sacris literis testimoniorum, quibus concupiscentia tanquam verè & propriè peccatum describitur, quidquid Bellarminus is opposuit ex Augustino, in antecedentibus habet sufficiens responsum, ut adeo per remissiones hic expeditio sit facilior. Et quidem ad *quartum* ex oratione Dominicâ referri debet, quod ad testimonia Augustini ex secundo & octavo operum ejus Tomo dictum est. Ad *quintum* pertinent ea, quæ circa tertii & quarti operum Tomi testimonia ex sententiâ medicorum sunt observata, quæ alibi etiam non semel occurrunt. Ad *sextum* sufficere potest responsum, quod ad diversa quatuor testimonia ex septimo operum Tomo datum est, supra etiam ex parte in controversiâ de effectu Baptismi exhibitum. Ad *octavum* de renovatione repeti debet, quod præter & post alia ad secundum è sacris literis testimonium à Bellarmino productum Augustinus ibidem indè Bellarminus pro se argumentatus est, circa renovationis in hac vitâ imperfectionem notanter docuit. Denique ad *duodecimum* & ultimum à Bellarmini exceptione vindicandum potest

potest infervire, quod pro tertiâ solutione testimoniorum à Bellarmino objectorum ex Augustini sententia visum fuit idoneum. Conferat hæc singula lector veritatis studiosus, & repetat ex locis jam citatis & manifestum erit, plerisque factis ex asse factum, quæ Bellarminus fastidiosa repetitione ac iteratò inculcavit, ut adeò novis non opus sit pro Augustino hic vindiciis. Progrediamur ergò ad ea Augustini, ac cæterorum Patrum, Cypriani, Helarii & Ambrosii testimonia ab Augustino contra Pelagianos adducta ac quasi Augustino propria, quibus inprimis Chemnitius demonstrare laboravit, concupiscentiam in renatis adhuc reliquam esse peccatum verè & propriè sic dictum, ubi incredibilem nequitiam & impudentiam Chemnitio adscribit Bellarminus, *cujus perpetuas in Gehennâ sine dubio pœnas sit luiturus*. Videamus, jure, an injuriâ hæc de sincerissimo Tridentinæ Synodi examinatore scripserit ejusdem hyperaspistes Bellarminus? Breviter autem ea tantum è prolixis Bellarmini discursibus excerpte placet, quibus & Augustino pariter & Chemnitio intulit injuriam, quin & iis Patribus, quorum auctoritate Augustinus contra Pelagianos est usus. Itaque præterimò contra veritatem scripsit, Augustinum, ut probet, *posse hominem vivere perfectè, etiamsi peccatum contraxerit originale, & eo per Baptismum remisso relicta sit in membris nostris concupiscentia*, adtulisse testimonium Cypriani ex libro vel Epistola de mortalitate. Nam adeò illud Augustini institutum non fuit, ut potius contra illud tanquam perniciosum errorem Pelagianorum ex professo disputaverit ut suo infra loco ostendetur. Et si Augustinus hoc voluisset probare, laudatò Cypriani testimonio uti non potuisset, ut potèe cujus tenor contrarium planè docet, præsertim si ea attendamus sancti Martyris verba, quæ à Bellarmino fraudulenter omiſsa, omninò hic legi merentur, prout ea Augustinus adduxit sequentia: *Obsessa mens hominis, & undique Diaboli infestatione vallata, vix occurrit singulis, vix resistit. Si avaritia est prostrata, exurgit libido; si libido est compressa, succedit ambitio; si ambitio est contenta, exasperat ira, inflat superbia, invitat vinolentia, invidia rumpit concordiam, amicitiam abscindit Zelus, cogervis maledicere, quod divina lex prohibet, compelleris jurare, quod non licet. Tot persecutiones quòtidie patitur animus, tot periculis urgetur pectus*. Imò si Augustini etiam verba, quibus hanc Cypriani sententiam explicat, & quæ Bellarminus ad suas trahere partes conabatur, attendamus, hoc Augustino nunquam fuisse propositum, quod Bellarminus voluit, erit manifestum. Dum enim in Cypriani laudem scribit, *quod his motibus malis, partim de origine* (id est, originali peccato & concupiscentiâ, quod bene notandum venit) *partim de consuetudine venientibus fortiter resistit, non acquiescens esse, quod cum esse cogebant*; hoc insuper addito, quod & Bellarminus non omninò prætermittere potuit, *Nec ideo tamen in tam periculoso laboriosoque certamine nullo hostili telo feriebatur* Cyprianus, cujus proprium hæc de re ex Epistola de eleemosynis testimonium, Bellarmino etiam ex parte citatum, Augustinus in proximè sequentibus subjungit, quod tale est: *Ne quisquam sibi de puro atque immaculato pectore blandiatur, ut sua fretus innocentia Medicinam non putet adhibendam esse vulneribus, cum scriptum sit, Quis gloriabitur castum se habere cor; aut quis gloriabitur, mundum se esse à peccatis? Et iterum in Epistola sua Johannes ponat & dicat, si dixerimus, quia peccatum non habemus &c. Si autem nemo esse sine peccato potest, quisquis se inculpatum dixerit, aut superbus est, aut stultus*. Addit sanctus Martyr & Augustinus ex eo, quæ Bellarminus iterum prætermisit: *Quàm necessaria, quàm benigna est divina clementia, quæ cum sciat, non deesse quædam sanatis postmodum vulnera, salutaria dedit curandis denuò sanandisque vulneribus remedia*. Et jam aliquis & dicat, Bellarminum ex vero scripsisse, Augustinum, ut probet, *posse hominem vivere perfectè &c.* Cypriani testimonium attulisse; nisi omnes, qui hæc legunt, bardos & stipites, omnique judicio destitutos existimet, ipsè omnis judicii & rationis expertus. Insignis præterea est malitiæ & prostituti pudoris documentum, quod Bellarminus Chemnitium accusare fuit ausus, quasi impertinenter Augustini verba cum verbis Cypriani conjunxerit, ea Cypriano adscribens, quæ sint Augustini. Potuisset fortè id per aliquam fieri inadvertentiam, cujus tamen ratione si Chemnitius pœnas Gehennales meruit, multò majores meritis dici potest non uno in loco Bellarminus, hæctenus non semel de fraude minus piâ incitandis Patrum testimoniis convictus. At non factum id est à Chemnitio, Patrum loca sincerius tractante de quo ipsa ejus verba à Bellarmino exscripta testantur, quæ sunt: *Cyprianus apud Augustinum motibus malis de origine venientibus fortiter resistens ait, Ne quisquam sibi &c.* Hic, inquit Bellarminus, ita Augustini verba cum verbis Cypriani conjunxit Chemnitius, ut videatur Cyprianus dicere, *malos motus illos*

NB.

vera esse peccata, etiam *in eis resistitur*. At quamvis de scopo & intentione Chemnitii sit indubium, demonstrare eum voluisse, molos concupiscentiæ morus, etiam cum eis resistitur, esse peccata verè & propriè sic dicta; non tamen est verum, quod Cypriano verba Augustini adscripserit Chemnitius. Non enim quasi verba Cypriani adduxit, *malis motibus de origine venientibus fortiter resistentis*, sed exhibuit ea tanquam Cypriani personam juxta Augustinum describentia, ut ipse verborum ordo, si modò attendatur, satis clarè indicat, Bellarmino iniquissimè Chemnitii innocentia traducente. Sed etsi hæc Augustini verba Cypriano adscripisset Chemnitius, sensum videlicet eorum respiciens & sancti Martyris mentem, non deesset, quod pro sinceritate & innocentia ejus potè possedici. Nam non solùm citata ejus verba idè volunt, sed & alia, quæ in antecedentibus ex eo laudavit Augustinus, non procul ab initio secundi contra Julianum libri hæc ex Epistolâ ejus de oratione Dominicâ adducens: *fieri petimus voluntatem DEI in cælo & in terrâ, quod utrumque ad consummationem nostræ incolumitatis & salutis pertinet. Nam cum corpus è terrâ, & spiritum possidemus è cælo, ipsi terrâ sumus & cælum, & in utroque, id est, in corpore & spiritu, ut DEI fiat voluntas, oramus. Est enim inter carnem & spiritum colluctatio, & discordantibus adversus se invicem quotidiana congressio, ut non ea, quæ volumus, ipsa faciamus, dum spiritus cælestis & divina quærit, car o terræna & secularis concupiscit. Et idè petimus inter duo ista ope & auxilio DEI concordiam fieri, ut dum & in spiritu & in carne voluntas DEI geritur, quæ per eum renata est, anima servetur.* Eritèrum in Epistolâ de mortalitate Paulum proptereâ dicit concupiscere dissolvi & esse cum Christo, *ut nullis jam fieret peccatis & vitis carnis obnoxius.* Hæc Cyprianus ab Augustino multùm commendatus, quæ etiam Augustinus quasi sua voluit haberi & propria, quidquid etiam fuerit visum Bellarmino, ob id ipsum Chemnitio dicam scribenti, quod videatur utriusque sententiam connectere, & pro unâ atque eadem habere.

Nunc quantum ad Hilarii verba itidem ab Augustino laudata, quorum aliqua Chemnitius contra Synodi Tridentinæ decretum adduxit, negare quidem non potuit Bellarminus, juxta ejus sententiam *nihil in nobis esse mundum, nihil innocens nos obtinere, & corpora nostra omnium vitiorum esse materiam;* & tamen vim hujus ingenuæ confessionis infringi posse existimavit, dum commentus est, Hilarium non absolute nos pollutos esse & sordidatos scripsisse, sed *ex parte concupiscentiæ*, cui opponit gratiam DEI, per quam regenerati vincunt concupiscentiæ incentiva, ita ut non solum sordes & pollutionem evadant, sed magis etiam emundentur atque purgentur. *Verum* nosse debuit Bellarminus, per hanc DEI gratiam sordes à concupiscentiâ provenientes non ita in totum abluï, ut non remaneat fons & origo earum, unde semper alia succedunt; nec ita vinci concupiscentiæ incentiva à regeneratis, ut non bellum hoc intestinum singulis ferè momentis redintegretur semperque habeat pia mens & Christiana, quorum certet atque dimicet, donec sepositâ carne infirmitatis plenaria sequatur Pax & contra quosvis externos & internos hostes victoria. Quod verò Hilarius addidit, *gaudendum nobis esse, quod hostem habeamus,* (quæ verba non malitiosè Chemnitius omisit, quasi suæ obessent sententiæ, sed quia ad institutum non pertinere visa fuerunt;) respexit Doctor Pictariensis hominis regenti in hoc Martis Christiani campo singularem Zelum & fervorem. Sicut enim qui semel animum Militiæ addixit, gaudet, ubi hostem sibi videt obtigisse, quocum in apertâ acie congregiatur, spe nimirum victoriæ ab eo impetrandæ, etsi id non sine multo sanguine fiat, & victor etiam non nisi vulnera exinde reportet; ita etiam homo Christianus in susceptione Baptismi, Sathanæ tanquam hosti jurato & irreconciliabili bellum indicens gaudet, quod sub capite Christo vires suas è cælo acceptas adjuvante spirita fortitudinis exercendi habeat occasionem, quamvis experientia doctus sciat, non sine vulneribus hanc rem agi, & victorem quoque à victo non uno vinci modo, donec consummata tandem victoria succedat, omnesque inimici ponantur & subdantur pedibus quoque fidelium. Agnoscere id coactus fuit ipse Bellarminus, ad secundum & tertium Hilarii testimonium à Chemnitio ex Augustino scriptum advertens, *in hac vitâ, quæ tota est tentatio, renatos non posse longo tempore sine aliquâ novâ sordè peccati, saltè quotidiani & venialis vivere, unde immundi & mali possint dici, imò debeant.* Patet hinc insuper, habere locum non posse gloriam Bellarmini, quâ in proximè sequentibus putat, posse hæc testimonia Hilarii de promissæ ad malum exponi, ut potè quæ sola cum concessâ sordium peccati contractione nova stare non potest. Docuit id Augustinus ibidem ex aliis Hilarii testimoniis, quæ Chemnitius brevitate ergò omisit, hic omnino legenda nisi idem brevitate studium prohiberet.

Pergendum namque nunc est ad *Ambrosium*, cujus itidem autoritate contra Pelagianos usus est Augustinus, & omnium copiosissime quidem, Chemnitio iterum aliqua tantum excerptente, ea nimirum, quae instituto quae ceteris videbantur inservire quam maximè, ubi videlicet Doctor Mediolanensis concupiscentiam vocavit *vitium iniquitatem & delectationem DEI mandato adversam*. Equidem Bellarminus huic etiam triplici onomatologia obviam iturus, ne ratio peccati verè & propriè sic dicti videatur concupiscentiae attribui posse, varia comminiscitur effugia; sed nihil dicit, quod non dictum sit prius, & in antecedentibus refutatum. Quod enim attinet vocabulum *vitii*, per quod significari dicit *omnem corruptionem & languorem*, sufficere illud nobis in praesenti negotio, jam est ostensum, quia languor ex morbo ipse etiam morbus est, dum *natura nostra de morbo trahit morbum*, ut Hilarius in primi Psalmi expositione ab Augustino laudatus in rem nostram optimè loquitur. Nec alia mens fuit Augustini in verbis, quae Bellarminus pro se adduxit, dum vitia hominis interiora, quorum post Baptismum civile bellum remanere scripsit, non quidem talia esse dixit, *quae peccata sunt dicenda*, sed expressè addidit particulam temporis determinativam, *tam*, additâ conditione, *si ad opera illicita spiritum concupiscentiae non trahat, & concipiat pariatque peccatum*, id est, actuale, quod effectus est peccati & concupiscentiae originalis, sicut haec vel hoc effectus est peccati actualis Protoplastorum primi, à quo omne malum & culpa & poenae. Circa vocabulum *Iniquitatis*, quo inter alia concupiscentiam describit *Ambrosius*, ut plurimum hypothesebus nondum demonstratis nititur Bellarminus, atque hinc apud contradicentem invalidis, quamvis ea non raro inserat, quibus sibi metipsum ex more contradicit, nostramque non parum juvat causam. Ita grati agnoscunt Evangelici, quod idè concupiscentiam ab *Ambrosio* vocari dicit iniquitatem; quia sit ordinatio quaedam & perversitas contra ordinem in primâ creatione positum; ut ut non videant, cum nihilominus scripsit Bellarminus, non tamen propriè concupiscentiam esse peccatum. Quod enim addit, ejusmodi perversitatem non esse in voluntate, quae sola capax sit peccati propriè dicti; sed in carne; in antecedentibus jam accepit responsum, ubi ostensum fuit ex professo, quid de voluntario peccati sit habendum, & num in solâ carne originalis concupiscentia sedem habeat ac indicatum quoque, minus accuratè & per contradictionem in adjecto, ut vocant, concupiscentiam dici involuntariam, dum contra voluntatem concupiscere res sit non nisi absurdissima. Comparatio hujus deordinationis in homine post lapsum cum equo freni impatiens & deiciente sessorem, est omni ex parte impertinentissima, adque praesens institutum nullo planè modo applicabilis, quod ipse coactus fuit agnoscere Bellarminus, scribens, *equum nec virtutis nec vitii propriè capacem esse*. Re hunc in modum reductâ & redactâ ad liquidum, opus non habuisset Bellarminus porro demonstrare, ita in verbis *Ambrosii* intellectam fuisse ab Augustino vocem iniquitatis, rem, quae satis est clara, magis semper magisque intricans, ac ea non sine taedio inculcans, de quibus ante jam fuit actum, ut, quod Augustinum scripsisse dicit, *hanc iniquitatem esse in carne non mentes*, etsi citata Augustini verba, concupiscentiam idè dici iniquitatem ab *Ambrosio*, quia iniquum sit, ut caro concupiscat adversus spiritum, id expressè non habeant. Quod verò Augustinus docet, in homine cum hac iniquitate originalis concupiscentiae iustitiam simul esse, suo infra loco ostendetur, ab ipso et Augustino imperfectam intelligi iustitiam, quae concupiscentiae carnalis malum non omninò tollat, sed ab eadem continuo quae motu impetatur & impediatur. Quis Augustini verborum, *per Baptismum tolli omnem iniquitatem & solum remanere infirmitatem*, sensus sit, supra itidem non semel est dictum. Ceterum addidit Bellarminus de suo, quod *Ambrosium* ibi, undè ejus autoritate usus est Augustinus, satis apertè scribit significasse, *per iniquitatem se corporis passionem intelligere, quae proprio careat nomine, & iniquitas dici possit per Tropum, quia ad iniquitatem perducatur*; cum si vel Augustinum autoritate *Ambrosii* utentem, vel ipsummet *Ambrosium* loco per Augustinum citato evolvamus, id apertè *Ambrosium* significasse inveniamus nullibi. Neque instituta à mellistuo Doctore comparatio virtutum & vitiorum sibi met invicem è diametro oppositorum evincit, quidquid etiam videatur Bellarmino, qui parùm aut nihil planè hic vidit, sancti Doctoris mentem pessimè pervertens. Opponit is notanter prudentiae iracundiam, quia homines per eam, ubi limites excedit, omnis prudentiae expertes se ostendunt, sicut è contrario prudentem se ostendit, quia iram didicit iusto tempore & loco moderari. Opponit Temperantiae concupiscentiam, quia intemperans ea praeter debitum concupiscit, quae studiosus Temperantiae

rantia contemnit & negligit. Opponit Fortitudinem Timorem, quia qui timore nimio concutitur, ad documenta Fortitudinis edenda ineptus merito censetur. Opponit tandem Justitiæ iniquitatem specificè sic dictam, quâ proximo contra Juris Naturæ regulam injuria vel verbis vel factis infertur, à qua quicumque abstinet, Justus verè dicitur. Atque sic non video, quam apertè, ut Bellarminus vult, *Ambrosius* hic significarit, per iniquitatem se corporis intelligere passionem, quæ proprio careat nomine, & iniquitas dici possit per Tropum ideo, qui ad iniquitatem perducatur. Nam id neque dixit vel scripsit apertè Mediolanensis Antistes, neque ex adductâ virtutum & vitiorum comparatione potest ullâ ratione elici, in quâ dum videmus concupiscentiam ab iniquitate tanquam vitia duo specie differentia & singularia distingui per se cadit Bellarmini glossa Tropum fingens, qui hic quidem nullus est, vel locum habet. Nihil ad rem facit, quod vitia hæc, quæ virtutibus opposuit *Ambrosius*, dixit *corporis passiones*, sicut virtutes adscripsit Animæ: cum id nullam ob aliam rationem credi debeat factum, quam quia hæc vitia ut plurimum per membra sensuum organa & instrumenta solent ostendi & fieri manifesta, cum è contrario quis animo Prudens, Temperans, Fortis, Justus esse possit, etsi nullo id externo comprobet documento & exemplo. De ultimò concupiscentiæ originalis denominatione, quâ *Ambrosius* eam esse dixit *delectationem DEI mandato adversam*, quia Bellarminus ad antè se dicta & scripta provocat, nobis etiam ad responsum iis datum provocare erit integrum, ubi imprimis id fuit ostensum, legi divinæ contrarium esse non modò contentum concupiscentiæ præbitum, sed ipsum concupiscere, etiam sine consensu accedente, ut *Paulus* & ex eo noster *Augustinus* apertè docent, testimoniis supra laudatis. Non ergò vana est *Chemnitii* gloriatio, ut Bellarminus impudenter scribit, sed ipsissima & apertissima veritas, quod *Ambrosius*, ut & ante eum *Cyprianus* & *Hilarius*, Evangelicorum expresserit sententiam, quod *originalis concupiscentia in renatis per se & ex se ac naturâ suâ sit peccatum verè & propriè dictum, quod reum facere & in æternum damnare possit hominem, si DEVS imputare velit, id est, nisi reatum ejus ex singulari gratiâ in Sacramento Regenerationis vi Justitiæ Christi satisfactoriæ remississet & condonasset. De Justitiâ in renatis & bonorum operum imperfectione in sequentibus agendum restat.*

Atqui sic hæc ea *Cypriani*, *Hilarii*, *Ambrosii*, celebratissimorum Ecclesiæ prioribus ab Apostolorum tempore seculis Patrum testimonia, quæ *Augustinus* sua & sibi fecerat propria, ab iniquis Bellarmini detorsionibus sunt vindicata, quibus apertè satis demonstrari potest, juxta sententiam *Augustini* horum ante se Patrum autoritate contra Pelagianos utentis originale concupiscentiam in renatis adhuc reliquam esse peccatum verè & propriè dictum. Sequuntur nunc ipsa *Augustini* testimonia, quorum tria facit Bellarminus genera, ad primum genus ea referens, ad quæ *Lutherus* noster provocavit, cujus innocentiam & sinceritatem in hæc re sub initium hujus responsi ivimus vindicatum, undè etiam potest patere vanitas glossæ Bellarmini, quâ mentem augustissimi Doctoris pervertere laboravit, qui dum scripsit, *Concupiscentiam in renatis non esse peccatum, non imputari, nec facere reos*, ita intelligi debere putavit sancti Patris verba, quasi in concupiscentiâ renatorum omnis planè ratio cessaret; cum tamen *Augustinus* rationem peccati actualis solum respexerit, eam concupiscentiæ renatorum sine consensu accedente denegans, ut verba superius prolixè exscripta testantur. Et quomodò concupiscentia renatorum non haberet rationem peccati, de quâ ad mentem *Augustini* scribit Bellarminus, *manere eam in renatis quoad actum, quia non cesset prava excitare desideria*? Num enim prava hæc desideria non habent rationem peccati verè & propriè sic dicti, etiam si à renatis non accedat consensus, eisque non obtemperetur? Hoc quidem dicere & sentire, esset seipsum contradictionibus involvere. Ad argumentum *Melanthonis* & aliorum, qui à respectu concupiscentiæ irrogenitorum & ante ejus remissionem ad respectum concupiscentiæ regenitorum & post ejus remissionem ducunt consequentiam, *Augustino* agnoscente, concupiscentiam in irrogenitis & ante ejus remissionem esse peccatum verè sic dictum, responderet quidem Bellarminus, *Augustinum* scribendo, *Concupiscentiam esse peccatum, intelligere id non ratione sui, sed ratione reatus peccati originalis, qui cum eâ maneat ad nexus usque ad Baptismum.* Addit triplicem reatus considerationem vel quâ reatus

reatus ab ipsa oritur Concupiscentia & in ipsa fundatur, vel quia reatus Concupiscentia ratione ortus sui à primo Protoplastorum peccato respicitur, vel qua ipsum hominis consensum post se trahit; primum ex his modum Evangelicis, secundum verò & tertium sibi adscribens, ac ex Augustini quodam testimonio confirmare adnitens. Verum ex iis, quæ supra de vocabulo *reatus* ejusque propria significatione in hoc argumento sunt dicta, patet, Augustinum præter duos posteriores modos *primum* quoque non tam admittere, quàm urgere & contra Pelagianos defendere, ut ampliori responso ad prolixissimum Bellarmini de hoc discursum opus non sit, nisi quod non impertinens videtur, pauca quædam vocare sub censuram, quæ in eo minus ritè & contra Augustini sententiam posita leguntur. Eminent inter ea illud, quæ gravem sancto Doctori intulit injuriam, quasi Concupiscentiam nobis *innatam* vel *connatam* similem esse docerit *habitu malo multis actibus malis comparato*. Atqui disputavit augustissimus Pater verbis à Bellarmino citatis contra Julianum ad hominem, & ut ex concessis eum constringeret, adque agnitionem ejus perduceret, quod credere verum esse pertinaciter recusaverat, more hæreticorum. Et quomodo sine manifestissimâ contradictione & absurditate potuit Disputator aliàs tam subtilis & attentus, qualis omnium eruditorum consensu fuit Augustinus, & sine irrisione adversariorum certissimâ & acerbissimâ, Concupiscentiam nobis *innatam* similem statuere habitu comparato; *innatam* dico vel *connatam* ei, quod multis demum actibus comparatur? Ponderet hæc & conferat, cujuscunque ingenium permittit, de aliorum dictis judicium ferre, eritque manifestum ex adversaria etiam partis consensu, Bellarminum hæc scribentem & Augustino adscribentem, non solum gloriosissimo & victoriosissimo Disputatori huic multum æstimmii per hoc detraxisse, sed & semetipsum turpiter prostituisse, quasi hominem omni judicio destitutum, ad minimum sui insigniter oblitum, & per nimium adversarios oppugnandi zelum ad extrema quævis, etiam absurdissima adactum. Equidem evitare videtur voluisse Bellarminus hanc absurdam contradictionem inventionem alicujus tertii comparationis inter concupiscentiam & habitum per multos actus comparatum. Sed quidquid sit de hoc *tertio comparationis*, quod quoad remissionem & non imputationem Concupiscentia in parvulis & malorum actuum in adultis aliquem potest habere locum; ipsa tamen comparatio Concupiscentia nobis *innata* vel *connata* cum habitu multis actibus malis *adquisito & contracto*, quam Augustino perperam adscripsit Bellarminus, quomodo etiam cunque pingatur, absurdissima & contradictoria est & manet. Ita pariter est absurdum, quod Bellarminus porò infert, augustissimi Doctores mentem amplius pervertens, dum quasi certum lectori ausus est proponere, *eum, qui malos contraxit habitus, non esse reum proprie, quia malos habitus illos habeat, sed quia malos fecerit actus, unde malus habitus processerat*; atque sic hominem; *qui habet Concupiscentiam, non esse proprie reum ratione Concupiscentia, quasi peccatum sit illam habere, sed ratione peccati, quo ipsa Concupiscentia sit facta*. Ergo, id quod justissimâ exinde deducitur consequentiâ, qui per crebros quotidianæ inebriationis actus contraxit vitium damnatæ ebriositatis, habitum inter morales non ultimum, sed ferè primum, reus proprie non erit, quia malum hunc habet habitum, sed tantum quia malos fecit actus, unde malus ille ebriositatis habitus processit. Ergo, quod amplius ex Bellarmini sequitur illatione, Concupiscentia in nullo hominum, etiam irrogenitorum & ante Baptismum, impetratamque in eo remissionem peccatorum, habet rationem peccati proprie dicti, præterquam in solis Parentibus protoplastis, utpotè in quibus solis Concupiscentia verè originalis fuit, à primo actuali peccato orta. Atqui, ut de prioris absurditate nemini non obviâ & in oculos incurrente non dicam, cujus omnino debuit pudere tam insignem Ecclesiæ Romanensis Athletam; posteriore consequentiâ directè Augustini sententiæ oppositam esse, ex hætenus laudatis ejus testimoniis pluribus Luce Solis meridiana est clarius, ut mirum & hic videatur, quâ potuerit Bellarminus Patri Sancto tam peregrinam & adversam sine expresso rubore, absque manus titubatione mentem adscribere, eamque prolixius, eodem Doctore augustissimo non semel ad partes vocato, defendere, confictis etiam ad clarissima ejus in partem contrariam testimonia non tam responsionibus, quàm vanis illusionibus, de quarum nullitate vel tribus agendum est verbis, cum pleraque jam sint in antecedentibus excussa. Opponit nimirum Bellarminus & separat, quæ Augustinus connectit & subordinat, dum scribit, Concupiscentiam

vocari ab Augustino iniquitatem *vel* quia talis sit formaliter, *vel* certè materialiter, cum tamen utrumque hic locum habere ex Augustini verbis pateat, quibus vim infert Bellarminus, dum ex eis satagit elicere, Concupiscentiam *soli*us carnis propriè & formaliter non esse iniquitatem, Concupiscentiâ *soli*us carnis ad mentem Bellarmini hic non attentâ. De cætero noster iterum est Bellarminus, dum hanc Concupiscentiæ infirmitatem, quam solùm materiale ex hypothesi vult esse iniquitatem, puniendam dicit, nisi esset expiata, *propter reatum quod facta est*, nisi quod & hic in gratiam opinionis suæ subjungit, dici Concupiscentiam facere reum, non quod absolute illam habere sit peccatum, *sed quia peccatum sit, illam ex propria habere culpa*, de quo ante. Nobis etiam non adversatur, dum porrò ad mentem Augustini scribit Bellarminus, per eum reatum, quo Concupiscentia est facta, ab ipsa Concupiscentia hominem fieri reum, *donec non veniatur per Baptismum*; modò non exclusivè hæc intelligantur. Atque sic etiam grati acceptamus, quod porrò monet, Augustinum loqui de Concupiscentia, quatenus ea efficit habitum totalem corruptum & totalem naturæ & omnium ejus potentiarum corruptionem, quæ hominem facit reum, *etiamsi tantum insit, & nihil operetur, ut in infantibus*. Sequentia addantur, & adparebit, Bellarminum non pauca contra semetipsum in gratiam Evangelicæ veritatis scripsisse, semper tamen intermixtis quibusdam, quæ mentis inconstantiam apertè produnt.

Jam *secundi generis* testimonia ex Augustino ut vindicentur, quæ Bellarminus non magnas habere vires existimat, ad quod vis eorum separatim respondit quidem, sed ita, ut sæpius eadem non sine lectoris fastidio repetierit. *Ad primum* respondet per instantiam, quod si Concupiscentia idèd, quia ab Augustino non bona, non sancta, sed mala dicitur, dici debeat peccatum, Angelos quoque malos dici debere peccata, ut potè non sanctos, non bonos. Sed scire debuit & meminisse Bellarminus, si doctus voluit videri disputator, aliam esse denominationem habitus homini inharrentis, aliam ipsius hominis illo habitu præditi; vel ut rationem Grammaticam fiat hic respectus aliud esse, dici malum substantivo, aliud adjectivo sensu, dum Concupiscentia originalis dicitur mala sensu substantivo, id est, malum ipsum, quod homini à primâ origine inharret, Angeli autem lapsi dicuntur mali adjectivo sensu ob amissam bonitatem concretam & intellectam loco ejus detestandam pravitatem & incorrigibilem malitiam. *Ad secundum* distinguit ex Augustino inter mala corporis, ut morbos inquam, persecutiones, & mala animæ, ut immoderatas passiones, quas esse dicit vitiorum incentiva, non propriè culpas aut peccata. Sed præterquam, quod hac distinctione ad id probandum opus non fuit, Bellarminus & hic sibi met est contrarius, dum Concupiscentiæ passiones vocat animæ mala, quas supra non semel solius esse carnis dixit, non verò etiam mentis & animæ. Neque destruit, sed potius adstruit & confirmat Textum glossæ Chemnitii, Concupiscentiam non tantum esse malum pœnæ, sed & malum culpæ, Augustino id verbis antè laudatis significante, dum eam & peccati effectum, & peccati causam, & ipsum quoque peccatum esse scripsit apertissime & ita formaliter, ut contra solam materialitatem Bellarmini possit sufficere. *Ad tertium* suæ inseruit hypothesi Bellarminus, negans, omne, quod opponitur virtuti, esse peccatum propriè dictum, & dum Chemnitio novam objicit Dialecticam, novam se tradere Ethicam, inque Philosophiâ Morali se non benè institutum ostendit. *Ad quartum* pariter ad discrimen inter vitium & peccatum provocans, ludit vocabulis eorumque significationibus, volens quidem subtilitate philosophicâ rem suam juvare, quam tamen oblitus accurationis Theologicæ plus reddidit suspectam, non attendens, nomine peccati in Scholis Philosophorum venire tantum actuale, non autem originale, de quo hic agitur, & cujus consideratio non nisi ad Scholas pertinet Theologicas, si ordine sit procedendum. *Ad quintum* dum agnoscit Bellarminus, Concupiscentiam post Baptismum non ita evacuari, ut non sit, sed ut ratione adnexi reatus non oblit mortuo, quæ inerat vivo, Lutheri ex Augustino defendit sententiam, quam antea calumniosè traduxerat, sui iterum immemor. *Ad sextum* negat quidem, quod & per totam hanc fecit Disputationem, Concupiscentiam propriè & in se peccatum esse, & ratamen fatetur, eam obluetari æternæ salutis; quæ quomodo possint conciliari, hætenus non constat. *Ad septimum*, quod ex Augustino repetit, Concupiscentiam in corpore mortis per Christum Dei gratia castigandam, Evangelicis non obest, sed prodest, exinde enim ostendere & evincere est facillimum, estque hætenus non semel evictum & ostensum, Concupiscentiam esse in se & propriè peccatum. *Ad octavum*

Ad octavum repetit, quæ Augustinus habet de sensu quintæ in oratione Dominica petitionis, in quâ tamen non modò actualium, ut vocantur, peccatorum, sed Concupiscentiarum quoque, etsi sine accedente consensu, rogari remissionem; ex pluribus Augustini testimoniis supra est confirmatum. Quæ de impudentia Chemnitii subiungit Bellarminus, in eum meritò retorquentur, ut ex institutâ locorum collatione est manifestum. *Ad nonum & ultimum* Chemnitio iterum infert injuriam, quasi alienam Augustino adscripserit mentem, videlicet post Baptismum remanere aliquid quod verè & propriè sit peccatum, cum tamen ex adductis non parcè Augustini testimoniis aperitissimè constet, augustissimum Patrem id constanter docuisse, neque hanc sententiam in retractationibus mutasse.

Super jam adhuc sunt *tertiæ generis* testimonia ex Augustino, quæ Concupiscentiam expressè dicunt esse peccatum, quæ ut eludat Bellarminus, operosè laboravit, nihil relinquens intentatum, illud præprimis urgens, quod idem Augustinus alibi locorum neget Concupiscentiam esse peccatum, & ubi scribit, eam esse peccatum, rationem addit, quia insit ei inobedientia contra dominatum mentis, hac non semel repetita observatione, ne Augustinus Concupiscentiam mox adfirmans, mox negans esse peccatum, inconstans videatur, necessariò dicendum esse, ubi negat esse peccatum, vocabulo peccati eum uti significatione propriâ & formali, ubi autem adfirmat esse peccatum, uti vocabulo hoc significatione impropria & largo quodammodo, id est, ut aliàs explicat, materialiter solum. Sed non video, qua ratione Augustinus ab inconstantiâ & adfectatæ obscuritatis labe possit excusari, si uno eodemque vocabulo, in una eademque Controversia & Disputatione mox largiori, mox strictiori, mox materiali, mox formali, mox proprio, mox improprio usus est sensu. Fieri certè id non potuisset, quominus ab adversario gravissime adfunderetur, tanquam fraude non pia rem hanc tractans, nemine certo & indubio, quo significatu, hoc velillo, uteretur; quod tamen in omni Controversiarum tractatione & Disputatione est quam maxime necessarium, si seriò res agatur. Neque est committendum, ut Augustino tale quid imputetur, qui tam sincerè semper boni & legitimi Disputatoris partes est tuitus, ut adversarii hac in parte nihil ab eo potuerint desiderare, non intermissuri, si quidquam ab eo minus rite fuisset commissum, Disputatorem veritatis studiosum dedecens. Id verò est, quod in diversis Augustini locutionibus, quibus Concupiscentiam mox adfirmat, mox negat esse peccatum, venit observandum, scilicet, ubi negat esse peccatum, intelligere eum actuale, ubi adfirmat esse peccatum, intelligere eum originale peccatum, quod ex collatione locorum, ac diligenti eorum inspectione, id est, antecedentium & consequentium attentâ consideratione lectori veritatis studio constabit. Etsi hoc advertatur, sicut omninò advertendum est, facili operâ eludi poterunt, quæcunque Bellarminus porrò contra veritatem manifestissimam finxit, ut ut vi ejus non rarò victus, ei invitus etiam præbuit testimonium. Sufficit nimirum, quod non potuit non agnoscere, *in esse Concupiscentiæ inobedientiam contra dominatum mentis*, in homine videlicet regenito; quod quid aliud est, quam descriptionem peccati propriè dicti exhibere? Pertinet etiam ad hoc, quod Augustinum contra Pelagianos scribit coactum dicere, Concupiscentiam esse peccatum, id est, *rem in se malam & vitiosam, qualia sint peccata morum, quæ propriè dicuntur peccata*, quo egregiè Evangelicorum descripsit sententiam Bellarminus. Accedit, quod negare non potuit, propositum fuisse Augustino, contra Pelagianos Concupiscentiam originalem nihil æstimantes ostendere, *posse id, quod est pœna & causa peccati, simul etiam esse peccatum, sive propriè, sive impropriè*, & largo quodammodo: Nos Evangelici stamus pro significatione propriâ, quæ hactenus ex pluribus testimoniis fuit demonstrata, dum Bellarminus impropriam nullo hactenus liquidam facere potuit. Cætera quæ ex more interferit hypothesi, quam defendit, inservientia, itidem ex antecedentibus possunt enervari: sæpè enim eadem repetere opus non est.

Atque idem statui debet de responsionibus Bellarmini ad rationes Evangelicorum, quibus post oracula scripturæ & Augustini testimonia demonstratur, concupiscentiam originalem in renatis esse peccatum verè & propriè dictum, ejusdem Augustini auctoritate non semel occurrente, ut adeo paucissimis & perquam breviter eas vindicare liceat. Et quidem *ad primam* Bellarminus respondet principium petens, quasi Augustinus Concupiscentiæ motus ideò dixerit illicitos, non quia non liceat eos animo pati invito, sed quia non liceat eis præbere consensum. Verùm supra ex non uno Augustini testimonio vidimus, ipsum concupiscendi motum & actum, etiam sine consensu ac-

su accedente, in se esse illicitum & hinc verè peccatum, quod tam diu fiat immo-
 tum, donec aliquis Bellarmini hyperaspistes ex Augustino docuerit contrarium. *Ad*
secundam urget, quod sæpius antehac factum, peccati rationem in voluntate, sine quâ
 peccatum propriè dictum agnoscit nullum; & hinc quia concupiscentia in renatis ei-
 dem contrariis non est in eorum arbitrio, peccatum propriè dictum dici non
 posse putat. At neque peccatum omne voluntarium esse, neque concupiscentiam
 benè dici involuntariam, ad nauseam ferè hætenus est inculcatum, Augustino nun-
 quam non præbente consensum. *Ad tertiam* plus ultra progreditur Bellarminus, &
 non contentus scripsisse, concupiscentiam & primos ab ea motus non esse in hominis
 arbitrio, addit, desiderium Adulterii voluntarium, imò ipsum opus Adulterii pariter
 voluntarium aliquandò non esse in potestate nostrâ immediate, quia nimirum Dei ju-
 dicio deserti vires non habeamus, quibus cogenti resistere valeamus cupiditati; quo
 contra mentem augustissimi Doctoris nihil dici potuit alienius. *Ad quartam* repe-
 tit, Deum odisse concupiscentiam in nobis, non ut peccatum, sed ut languorem ex pec-
 cato relictum, de quo tamen supra ex consensu Medicorum est ostensum, ipsum lan-
 guorem à morbo profectum, cum præprimis, qui habitualis est, & homini pertinaci-
 ter inhæret, morbum verè dici & esse, & hominem occidere tandem. *Ad quintam*
 ostendit Bellarminus, se vim consequentiæ in eâ non attendisse. Nam ideo dicitur,
 omnem pœnam, videlicet justam esse à Deo, ut evincatur, concupiscentiam non so-
 lum esse peccati pœnam, sed simul quoque peccatum, quia non est à Deo. Et dum
 Bellarminus infert per instantiam, mortem ex hoc corporalem dici debere non tan-
 tum esse pœnam, sed & pœnam, quia non sit à Deo; rationem rationis neglexit, & con-
 clusioni aliam sine antecedente ratione opposuit, id quod est contra logicorum regu-
 las. *Ad sextam* quoque respondet per instantiam, quâ tamen adeò nihil lucratur, ut
 causam potius juvet Evangelicorum, quibus hanc rationem sextam, nescio, unde de-
 sumtam supposuit. Si enim respectu eodem ignorantia rerum necessararum ad aternam
 Beatitudinem & originalis concupiscentia sunt consideranda, juxta Augustini
 mentem concupiscentia erit peccatum propriè dictum, quia ignorantiam hanc spiri-
 tualem ita descripsit, ut non possit non inter peccata propriè dicta referri. Tandem
ad rationem septimam, ex iis ultimam, quas autoritate Augustini laboravit infringere
 Bellarminus, eadem utitur instantiâ de spirituali ignorantia, ac ideo etiam responsio
 eodem dimittendus, ut nimirum aliquando post moram in hac controversiâ longiorem
 ad portum liceat venire, lectore non ulterius detinendo, sed ad sequentia admittendo,
 quæ portò non parcam desiderant operam, ut Augustinus sinistrè ut plurimum intel-
 lectus & obtorto sæpius collo ad partes tractus sibi & Evangelicis postliminio restitueretur
 ex debito. In quo labore semel Dei gratiâ suscepto & hucusque ejusdem favore con-
 tinuato antequam progrediar, monendum duxi, venisse inter hæc præter alia in ma-
 nus, recens opus Henrici de Noris, Veronensis Augustiniani, de Historia Pelagianâ &
 quintâ Synodo Occidentium cum Vindiciis librorum ab Augustino contra Pelagianos
 & Semipelagianos scriptorum, Patavii ex superiorum permisso editum, in cuius par-
 te postrema contra eos agit prolixissimè, qui augustissimo. Doctori & antilogas, &
 excessus, & errores in Doctrinâ; pluribus adductis scriptoribus, imputantur, circa ex-
 cessus primo statim loco contra Antoninum Moraines, alias Iohannem Martinonum,
 ejusque Anti-Jansenium, disquirens, An excesserit Augustinus scribens, *Concupiscentiam*
rationi contrariam esse malam & defectam naturæ humane ex originali peccato ori-
tum? In cuius Questionis discussione, quamvis cum Bellarmino ad mentem Synodi
 Tridentinæ & ejus Interpretum observet in antecessum, Doctorem sanctum non esse
 arbitratum, *Concupiscentiam esse peccatum, sed esse veluti habitum vitiosum ad malum in-*
clinantem; nemo tamen ex adductis contra Bellarminum responsionibus ut spero suf-
 ficientibus non videt, menti Doctoris augustissimi esse hæc adverba, nec quadrare ad
 Controversiæ statum, qui inter eum & Pelagianos versabatur tum. Accedit, quod
 ipsum hoc videantur agnovisse, qui ex recentioribus cum Moraino vel Martinone
 hanc Augustini sententiam rejiciunt, non rejecturi, si cum Tridentinâ Synodo con-
 sentiret; objicientes, excessisse illum disputationis astu, & in odium hærescos, quam impu-
 gnabat, interdum ad extrema declinasse. Si enim excessit & ad extremum declina-
 vit, & ita quidem, ut alterum extremorum pertinuerit ad sententiam Pelagianor-
 um, qui concupiscentiam contendebant esse perfectionem ac Bonum naturale, mediâ
 inter utramque viâ per Synodum Tridentinam inventâ, non esse obicu-
 rum

rum est, ex horum mente Augustinum propius accessisse ad partes Evangelicorum, quorum doctrina de concupiscentia originalis quidditate & qualitate hactenus contra Bellarminum ex Augustino est confirmata, de qua iure meritoque mea facio verba, quibus modo laudatus Doctor & Vindex Augustinianus contra S. Patris accusatores utitur, *cum videlicet hanc de concupiscentia sententiam passim & ubique, & solidissime, quidem ac constantissime inculcare, neque eidem excidisse quasi aliud agenti, sed totis eam viribus contra hereticos serio ac consulto propugnasse, & si Augustinus excessisset, eodem vitio antiquam laborare Ecclesiam, quæ eandem & ante Augustinum & cum Augustino secuta sit sententiam, quæ omnia præsentī infervere possunt instituto, hic autem non uberius diducenda.* Id tantum insuper addo, quod idem Augustini Hyperaspistes porro observat, fuisse inter propositiones *Michaelis Baij*, Professoris antehac Lovanientis, à sede Romanâ damnatas numero & ordine septuagesimam & quartam, *quod concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, sit peccatum*, quod etsi idem cum Tridentinâ Synodo dicat esse falsissimum, mox tamen in continuatâ Augustinianæ mentis expositione sibi ipse ipsi contra-scriptit, Augustinum sensisse, *concupiscentiam secundum se vitium, & non solum vitiatam esse, ut ut sibi sufficere dixerit, si Heretici, nimirum Pelagiani, id saltem concederent, eandem esse vitiatam, ut inde peccati originalis vulnus adpareret.* De cætero, quod atinet propositionem *Baij*, fortè eam referre licebit inter eas, de quibus Bulla damnatrix à *Vasquezio* in paulò antecedentibus laudata concessit, *quod non-nulle earum aliquo modo sustineri possint.*

Atque sic, quod ex superabundanti accedit, erudito & citra præjudicium judicare docto lectori potest patere, quid statuendum sit de *Stapretioni* pronuntiato, qui in opere prolixissimo, de *justificatione* quod post præscripta evolvere demum est concessum, circa *Augustini* in hac Controversia mentem sequentia scribere non est veritus: Augustinus, cum contra *Pelagianos* (qui & originale peccatum negabant, & ideo hanc concupiscentiam naturalem esse dicebant, vel si præter naturam ex peccato fuit inventa, maneatque tanquam pœna, propterea laudabilem esse voluerunt, tanquam virtutis materiam; qui etiam sine peccato hominem in hac vita vivere posse, & quamplurimos de facto vixisse dogmatizabant) multa scriberet, quamque illi per commodum fuisset, ad *superbiam Pelagii* retundendam, *Baptismi gratiam extenuare, docereque, quod hodie docent heretici, manere etiam post Baptismum hanc in nobis concupiscentiam, ut veri nominis peccatum, ideoque nec esse illam laudabilem, neque in hac vita quinquam esse posse sine peccato, contra tamen disertissime semper docuit, & in Baptismo omnia deleri peccata, & hanc concupiscentiam per se nullo modo vere & proprie peccatum dici.* Et quamvis in sequentibus prolixè conetur respondere ad ea *Augustini* loca, quæ *Chemnitius* pro sententia Evangelicorum collegit, & vice versa responsiones eludere ad ea *Augustini* testimonia, quibus adversaria pars ad erroneam opinionem cunctis viribus stabiliendam solet uti, vel potius & relictus abuti, diligens collatio tamen ostendit, eum præter ea, quæ *Bellarminus* attulit, nihil habere, adeoque novum refutationis laborem non requirere.

Constat quia etiã ex ante dictis, qua contradictione laboret observatio *Romei*, scriptoris Ignatiani, quam digressio de justificatione, operi, quod *Effigiem Calvinii* exhibet, inserta sistit, cum adplicatione quam maximè incongruâ, dignâ, quæ hic etiam cum cæteris legatur. Ita autem post explicatum *reatus* vocabulum è scriptoribus Ecclesiasticis, quod videlicet ipsam significet culpam, hac margini adposita notatione, aliter *Vasquezium* sentire & intelligere: *An & si S. Augustinum interpretabimur, quàm originale peccatum in reatu constituit, quàm dicit peccata, donec remittantur, actu præterito manere reatu, contra verò concupiscentiam in renatis manere actu, transire reatu? Sic opinor. Est enim reatus culpa, qui hominem formaliter constituit peccatorem, & est reatus pœnæ, qui ex reatu priore, tanquam effectus ex causa, resultat, quem Scholastici intelligunt Theologi, quàm de reatu disputant, ut D. Thomas, & sic accipere videtur S. Hieronymus. Quod autem S. Augustinus reatum culpæ intellexerit, patet primò, quia sic loquitur in opere de Nuptiis & Concupiscentia: Hoc est non habere peccatum, reum non esse peccatis (non dicit, reum non esse pœnæ.) Nam si quisquam verbi gratia fecerit adulterium, etiamsi nunquam faciat deinceps, reus est adulterii, donec reatus ipsius indulgentia remittatur. Habet ergo peccatum &c. Et infra. Sed quomodo manent, si præterita sunt, nisi quia præterierunt actu, manent reatu? Sic ad eundem ferè modum in opere contra Julianum loquitur. Secundo, quia alioquin destrueret peccatum origi-*

num. 1.

lib. III. c. 3. p. 59.

§ 6. in Notis p. 517.

lib. 6. c. 26.

originale, quod summis viribus ubique conatur adstruere; nam reatus pœnæ non est peccatum. *Tertio*, quia ex parte sentiret cum Pelagio, qui aliquem peccati effectum in parvulis agnovisse videretur. *Quarto*, quia hoc esset incidere in opinionem, quam *Scotus* postea docuit, post actum peccati præteritum nihil remanere in peccatore, nisi deputationem ad supplicium &c. *Maneat ergo*, D. Augustinum reatus nomine ipsam *habitualem culpam intelligere, quæ quia moraliter tantum manet, & non physice, collocatur ab ipso in occultis Dei legibus, quæ conscriptæ sint quodam modo in mentibus Angelorum. Atque hæc observatio contra Lutheri &c. hæresin nos munit, qui volumus peccatum originale actu manere reatu transire, quia nimirum non imputetur, quando in homine sit & vivat &c.* Mirare, lector Evangelice, observationem in se bonam, non ritè intellectam, multò autem pejus adplicatam. Sed hoc erroris est proprium, ut etiam id, quod bonum videtur habere, male possideat, & non nisi eodem pessime abutatur.

Incidit post hæc in alium quendam scriptorem ordinis Lojoliti, Philippum Monacem, Parisinum, qui de sententia Augustini circa hanc Controversiam de reatu peccati originalis contra Vasquezium, cujus etiam, ut in margine tantum, Romæ fecerat mentionem, sequentia notavit: Venio ad sententiam, quæ ponit, originale peccatum esse reatum, quæ quidem est Augustini locis pluribus, quibus de peccato originali loquens concupiscentiam adfert, significatque, eam esse illud peccatum, non secundum se sumtam, sed ratione conjuncti reatus; unde quia per Baptismum tollitur tota formæ ratio ejus peccati (scribuntur hæc juxta hypotheses receptas) sive id omne, in quo consistit illa, ait, concupiscentia remanente tolli reatum, quem proinde solum existimat esse labem & moralem malitiam peccati originalis. Jam verò Vasquez noster reatus nomine Augustinum putat intellexisse obligationem pœnæ luendæ, aut certe dignitatem illius; quam si intellexisset Augustinus, hanc ejus opinionem optimo jure coargueret Vasquezius, cum ex ea sequatur, nihil re verà esse in parvulis, quod rationem peccati habeat, cum neque obligatio pœnæ luendæ, nec illius ipsius pœnæ dignitas sit formaliter peccatum aut mala moraliter, ut de obligatione, patet facile, cum ipsa sequatur prædictam dignitatem, quia prius est quemlibet penam mereri, quam obligari ad eam luendam, nec fieri omnino possit, ut Deus quenquam obliget, qui non ante intelligatur dignus obligari. De eâ dignitate quoque res est similiter planè certa, eodem modo enim dignitas pœnæ se habet ad peccatum & malitiam moralem, quo contraria remunerationis dignitas & meritum gloriæ se habent ad opus studiosum ac moralem Bonitatem & Sanctitatem. Sed hæc dignitas confertur Bonitatem moralem, Meritum quoque istud, opus studiosum, estque propterea quædam ejus passio, ut ex S. Thoma constat. Igitur & illa etiam dignitas pœnæ malitiam sequetur, & passio ejus erit, in quantum scilicet non potest quisquam intelligi pœnæ dignus, nisi peccato præsupposito, quod vel adhuc sit, vel antea certè fuerit, ratione cujus ea dignitas tanquam ex propria radice & fundamento exurgat. Hujus universæ doctrinæ ratio est à priori, quod dignitas consistat formaliter in commensuratione, & sit relativa quædam comparatio ad præmium pœnæ, vel relationes verò omnes, ut exurgant, requirant aliquod fundamentum præcedens, quod in præfenti non esse potest aliud, quam Bonitas vel Malitia moralis. Nec verò objicias, dici communiter, non esse malum, subire pœnam, sed, dignum fieri pœnâ, quo videtur significari, ipsam pœnæ dignitatem esse malitiam moralem; nam hoc revera non significatur, sed solum, malum esse id facere vel habere, unde consequatur & quasi ex fundamento ac radice expurgat & pullulet ea pœnæ dignitas. Porro pro explicatione Augustini, quem difficile creditur est non vidisse argumenta, quibus usus sumus, aut eorum vim non penetrasse, notandum est, duplicem esse reatum &c. Postquam vero, quod Romæ fecisse vidimus, reatum culpæ Augustino adscripsit, de sententia ejus hæc ulterius addidit: Verum est, hoc in particulari non declarare Augustinum, quod formaliter sit peccatum illud, & in quo propria & peculiaris ratio ejus consistat. Sed hoc etiam Augustinus non admodum curavit, satis sibi putans esse, veritatem Eidei Catholicæ de existentia & propagatione peccati originalis contra Pelagianos mereri. Itaque nobis adhuc per illum licet, quidquid libuerit, sentire de formali ratione originalis culpæ, modo defendatur verum esse peccatum, & non ipsammet esse concupiscentiam, quippè quam ipse expressè prædictam esse culpam negat. Sic nimirum, qui semel veritatem abjurarunt, ejus tamen non planè in te desiderium sentientes, in-

in quart.
Sentent.
distinct. 14.
Quest. 1.
S. Dico
ergo &c.

Disp. 7. in
Thomam,
part. II,
c. III. p.
454. &
seqq.

Disp. 132.
cap. 3.

quest. 21.

Vespertilionum circa Lucis radios circumvolitant, & dum *Augustini* vestigia student premere, ab iisdem ob præconceptas aliunde opiniones procul recedunt, e jusve mentem ab aliis jam præoccupati non capientes, plenariam in statuendo arbitrii libertatem imaginantur sibi, quam ante Augustinum *Paulus* dudum voluit sublatam, omne id, quod de originalis peccati & concupiscentiæ formali ratione sciendum est, iis loquendi formulis dictante Spiritu Sancto includens, à quibus discedere nemini sine gravissimo læsæ Majestatis divinæ reatu unquam licet.

Quia sub finem hujus Controversiæ, post prolixam ejus discussionem contra Bel-
larminum, mentio facta est *Henrici de Noris*, quid nimirum is post alios de eadem sta-
tuerit ex Augustini sententia, ac inter id nactus is est Adversarium de domo propria num. II.
non unum, sed plures, interque eos *Fulgentium Risbrochium*, nomine, quem verò
Franciscum Macedonem esse, ab Illustri quodam inter Italos Viro sum edoctus, peculiari
quodam scripto demonstrare conantem, *Henricum de Noris* Augustino injurium esse,
sub initium operis triplicem ei Manichæismum adscribendo; Utur præsentis Instituti
non sit, hujus vel illius agere partes, (videant fratres Cadmei, quomodo aut reconcili-
entur, aut ulterius committantur) dum verò Augustini intercedit authoritas, præter
rem fore non puto, si paucis porro doceatur, quibus propior vel remotior sit Doctòr
augustinissimus, & num à *Norisi* tam grandis injuria Patri sancto sit inflata, in hujus qui-
dem Quæstionis puncto, de cæteris solliciti suo futuri loco. Et primum quidem Ma-
nichæismum in sequentibus verbis esse putat Risbrochius: *Sanctus Doctòr nusquam
vocavit Concupiscentiam bonam, sed ubique malam dixit, ut plane evidens fiat, secundum
propriam essentiam esse malam, non verò secundum imperfectionem annexam.* Se-
cundum in illis statuit, quibus existimat *Norisium* Augustino sensum adtribuere
Manichæum. Verba sunt prolixiora, sed tamen adscribenda, ut caput accusa-
tionis innotescat eò melius. Continent ea & oppositionem ex loco quodam Au-
gustini, & *Norisi* responsum. Textus ita habet: *Opponunt, (adversarii) Au-* lib. I. Re-
gustinum dixisse, Quamvis ignorantia & difficultas, (loquitur de difficultate or- tract. c. 9.
*ta ex concupiscentia) etiam si essent hominis primordia naturalia, nec sic culpandus, sed
laudandus esset Deus. Ergo, inquit ex Augustino, laudandus esset Deus, tametsi ho-*
*minem creavisset absque perfecta concupiscentiæ subjectione. In uno hoc tam claro, ut
ajunt, Augustini testimonio sibi victoriam canunt, cum tamen sanctus Doctòr innumeris
locis oppositum adseruerit, nec ibidem, ut ipsi perperam arbitrantur, ipsorum sententiam
docuerit. Etenim sanctus Doctòr eo loci contra Manichæos disputabat, qui dicebant,
concupiscentiam esse malam, & impossibile esse, sine illa hominem produci, & cum à Deo
bono creari nequeat, malam quandam naturam omnium malorum productricem commen-*
*tabantur. Augustinus, ut eosdem refelleret, hypothesei utramque gratia disputationis
admisit, nempe, hominem cum Concupiscentia creatum, & sine istà nequaquam creari po-*
*tuisse, Urgebat verò hæreticos, etiam tunc Deum fore laudandum; nam nulla culpa Dei
fuisset facere, quod fieri non poterat. Manichæos autem putasse, impossibile esse, condi-*
hominem sine concupiscentia mala, testatur sanctus Doctòr in opere contra Iulianum.
Igitur in illa hypothesei adhuc esset laudandus Deus, ut libro tertio de libero Arbitrio pro- lib. I. c. 3. &
batur ab Augustino. Huic secundo Dogmati prolixum per aliquot capita opponit re- l. III. c. 12.
sponsum, quod secundum lemma capituli primo præscriptum in eo consistit, *Manichæos
non ausos fuisse hypothesei admittere, quam Henricus Noris ausus sit adfirmare, Augusti-
num admisisse. Falso imponi Augustino ab eodem, sumta esse primordia naturalia, in
sensu Manichæi, de Concupiscentia per se mala; contrarium probari ex iisdem locis, quos
allegat Noris, qui continent sensum concupiscentiæ non mala, in sensu potius Pelagiano,
quam Manichæo, idque evidenter probari ex duobus aliis, capituli undecimi & duodeci-
mi in libro de Dono Perseverantiæ, quos Noris non vidit. Falli cum adfirmandos in
uno tantum loco, videlicet libro tertio de libero arbitrio de illa hypothesei Augustinum
egisse. Lemma capituli ultimi de hoc Dogmate sequens est, Concupiscentiam secun-
dum essentiam malam in sensu Manichæo Noris statuisse, & ab errore Manichæismi nulla
ratione liberari posse eum. Tertium Manichæismi Dogma in his *Norisi* verbis po-
nit Risbrochius. *Concupiscentia, prout est pœna, honestè à Deo intenditur, ita mors
mala est homini.* Huic sequens opponit lemma: *Posita sententia Noris, Concupi-*
*scientiam non posse à Deo intendi, etiam ut est pœna peccati, quemadmodum peccatum,
quod est pœna peccati, nequit intendi à Deo.* Atque hæc sunt illa accusationis gravif-
simæ capita, quibus *Noris* Antagonista hic suppositivus &, quod ex multis adparet*

circumstantiis, conductus ab aliis, nescio, quomam stipendio, triplicis Manichæismi circumstantiis, conductus ab aliis, nescio, quomam stipendio, triplicis Manichæismi reum sistit orbi literato, & ita quidem, quasi eadem Dogmata Augustino præter debitum adscripserit. Meum, ut dixi, non est, *Norisi* partes suscipere defendendas, habet ætatem ad hoc munus maturam, ut quæ semel ex suo & Augustini sensu scripsit, non volitante calamo scripsisse se, ostendat. Si tamen aliquid in gratiam veritatis, si ne prolixiori locorum utrobique citatorum examine, quod eidem volo reservatum, dici debet, videtur *Norisi* grandis inferri à conductio hoc Augustini defensore injuria, quod manifestum est è præscripto *Lemmate* superius adducto, ubi hanc Augustino adscripsit sententiam, videlicet, *Concupiscentiam rationi contrariam esse malam, & defectum humanæ naturæ ex peccato originali ortum; neutiquam verò bonum naturæ illius.* Hoc si attendatur, uti omnino attendendum est, omnia per se cadunt, quæcumque eidem ex animi impotentia ab invidio hoste imponuntur. Et quando scripsit *NORISIUS*, *nulla culpa Dei fuisse, facere, quod fieri non poterat*, ipse agnovit ex contextu Antagonista, deesse particulam *aliter*, adeoque legendum esse, *quod aliter fieri non poterat*, ut ita suis verbis constet sensus, non tam malus, si æquus accesserit interpretis. Præterea tertiæ lemmatis verba plenioris textu sic leguntur: *Concupiscentia, prout est pœna, honestè (id est, justè) à Deo intenditur, at mala est respectu hominis, cui instigatur, ita mors mala est homini, bona respectu Dei illam decernentis in penam peccati.* Judica lector erudite, annon vis aperta verbis non ita obscuris sit inlata. Ego nunc manum de hac etiam tabulâ, digito hanc quoque concordiam inter fratres Cadmæos de Augustini autoritate discordem indicasse hac quidem vice contentus.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

De

QVÆSTIONE,

An peccatum Originis rectè in positivo à quâdam qualitate constituatur?

Agit quidem Bellarminus hic directè non contra Evangelicos, sed contra Catholicos, ut vocat, scriptores, quibus *incommodam* adscribit sententiam, quæ videtur etiam error dici posse, & quamvis ex parte conveniat cum errore Lutheranorum, in eo tamen differat, *partim*, quod Lutherani non agnoscant ullam superadditam qualitatem, sed eam potius rideat Philippus in Apologiâ Confessionis; *partim* quod Lutherani Concupiscentiam post Baptismum ex naturâ suâ peccatum proprie dictum esse velint, quod *Authores illi minime concedant.* Meum non est hic, ut in multis antecedentibus Controversiis, Doctores Papæos à se invicem dissidentes reconciliare; sed quia hæc Quæstio à quibusdam Philosophis pariter & Theologis inter Evangelicos papaverientibus & amplius debito Scholastica disputandi methodo addictis sub initium hujus sæculi & nuper demùm cum singulari motu animorum fuit agitata, idè præter rem non erit, eandem hic breviter repetere, & ex instituto videre, à quorum partibus steterit antehac *Augustinus*, utpotè quem sibi hic etiam voluit proprium Bellarminus, plurimum in eo occupatus. Ante verò, quàm Catholicorum, quos dixit, resinet ex autoritate Augustini sententiam, ex more quædam præmittit ad statum Controversiæ omnino aperiendum, Augustini mentione non semel facta. *Primo* sciendum monet, *Concupiscentiam non semper eodem modo accipi in scripturis.* Interdum significat re adpetitum boni in universum, quâ notione multæ Concupiscentiæ bonæ inveniuntur, Augustino monitore. *Rursus*, Concupiscentiam aliquando significare actum, aliquando potentiam. *Addit*, nam & Concupiscentiam dicimus ipsium desiderium motum, ut patet ex Augustino, & ipsam vim seu potentiam adpetendi bona sensibilia, ut patet ex eodem Augustino. Et hoc modo, *pergit Bellarminus*, Concupiscentia non est mala, sed bona vel indifferens. Nam possumus per eandem vim adpetendi & bene & malè concupiscere, & sine dubio vis adpetendi bona sensibilia fuit in Christo, & in homine primo ante peccatum, & rursus erit in nobis post resurrectionem. Itaque S. Augustinus fatetur, non ita accipiendam esse Concupiscentiam, cum agitur de peccato originis. *Subjungit*, est igitur alia Concupiscentiæ notio, quâ Concupiscentiam adpellamus vitium, quo prout sunt homines ad adpetenda bona sensibilia con-

Conc. 8. in
Pl. 118.
l. 6. in Jul.
c. 8.
l. 4. in
Eund.
c. 14. &
l. 6. c. 7.